

SVETOVNI SLOVENSKI KONGRES
SLOVENIAN WORLD CONGRESS

I. Konferenca slovenskega kmetijstva in gozdarstva doma in po svetu

Ljubljana, 21. in 22. oktober 2015

ZBORNIK
LJUBLJANA 2015

DA TELO NE OMAGA

gelée royale | matični mleček

naravni ščit vašega imunskega sistema

Sveži matični mleček za odrasle, starejše, športnike in vse, ki so izpostavljeni večji telesni aktivnosti in drugim naporom. Priporoča se tudi ženskam v rodnem obdobju in doječim materam.

350 mg matičnega mlečka v eni kapsuli. Za odrasle z normalnim življenjskim slogom, ki jih sezonske nevšečnosti ne doletijo pogosto.

**ZA RAZLIČNE
STAROSTI
IN POTREBE
ORGANIZMA**

**KONTROLIRANA
KAKOVOST**

**STEKLENA
EMBALAŽA**

- **500 mg matičnega mlečka** v raztopini.
- Za odrasle z aktivnim življenjskim slogom.

- Edinstvena kombinacija **matičnega mlečka** in **naravnih vitaminov** (C, E, beta karoten).
- Za otroke.

- **1500 mg matičnega mlečka*** in **naravni vitamin C*** v agavinem sirupu*
- Za odrasle z močno obremenjenim in oslavljenim imunskim sistemom.

MODRA ŠTEVILKA
080 12 10

medex
od 1954

SVETOVNI SLOVENSKI KONGRES
SLOVENIAN WORLD CONGRESS

I. KONFERENCA SLOVENSKEGA
KMETIJSTVA IN GOZDARSTVA
DOMA IN PO SVETU

Ljubljana, 21. - 22. oktober 2015

ZBORNIK
LJUBLJANA 2015

Izdala in založila:

Svetovni slovenski kongres
Cankarjeva 1/IV, 1000 Ljubljana. Slovenija
spletna stran: www.slokongres.com

in

Gozdarski inštitut Slovenije, Založba *Silva Slovenica*
Večna pot 2, 1000 Ljubljana
spletna stran: www.gozdis.si

Odgovorna urednica
Sonia Avguštin Čampa

Urednika
Zdenka Volarič
Luka Klopčič

Grafična priprava
Benjamin Pezdir s.p.

Tisk
Mediaplan 8 d.o.o.

Konferenco so omogočili
Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu
Gozdarski inštitut Slovenije
Medex d.o.o.

Častni pokrovitelj
Predsednik Vlade Republike Slovenije, dr. Miro Cerar

Naklada 400 izvodov

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

63(497.4)(082)
630(497.4)(082)

KONFERENCA slovenskega kmetijstva in gozdarstva doma in po svetu (1 ; 2015 ; Ljubljana)
Zbornik / 1. konferenca slovenskega kmetijstva in gozdarstva doma in po svetu,
Ljubljana, 21.-22. oktober 2015 ; [urednika Zdenka Volarič, Luka Klopčič]. - Ljubljana :
Svetovni slovenski kongres : Gozdarski inštitut Slovenije, Založba Silva Slovenica, 2015

ISBN 978-961-6700-22-1 (Svetovni slovenski kongres)
ISBN 978-961-6425-98-8 (Gozdarski inštitut Slovenije, Založba Silva Slovenica)
1. Volarič, Zdenka
281612800

Na podlagi zakona o DDV (Uradni list RS št. 89/98) sodi zbornik med
publikacije za katere se obračunava DDV po stopnji 8,5%

SVETOVNI SLOVENSKI KONGRES
SLOVENIAN WORLD CONGRESS

I. KONFERENCA SLOVENSKEGA KMETIJSTVA IN GOZDARSTVA DOMA IN PO SVETU

Ljubljana, 21. – 22. oktober 2015

I. KONFERENCA SLOVENSKEGA KMETIJSTVA IN GOZDARSTVA DOMA IN PO SVETU

Ljubljana, 21. in 22. oktober 2015

Kazalo

5

Program	7
Pozdravni nagovori	11
Uvodni sklop: stanje slovenskega kmetijstva, živilsko predelovalne industrije, gozdarstva in lesarstva.	21
Prihodnost in izzivi okoljsko učinkovitega kmetijstva in živilsko predelovalne industrije.	37
Prihodnost slovenskega gozdarstva in lesnopedelovalne industrije	63
Izobraževalni sistem in prenos znanja v kmetijstvu in gozdarstvu doma in po svetu	79
Predstavitev kmetijsko – gozdarskih projektov in primerov dobrih praks doma in po svetu	107

Preliminarni program

SREDA, 21. OKTOBER 2015

8:00 – 9:00	Registracija udeležencev
9:00 – 10:00	Uvodna slovesnost, pozdravni nagovori ▪ Boris Pleskovič, predsednik Svetovnega slovenskega kongresa ▪ Primož Simončič, direktor Gozdarskega inštituta Slovenije ▪ Tanja Strniša, državna sekretarka na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ▪ Aleš Cantarutti, državni sekretar na Ministrstvu za gospodarski razvoj in tehnologijo ▪ Zvone Žigon, sekretar na Uradu za Slovence v zamejstvu in po svetu
10:00 – 11:30	UVODNI SKLOP: STANJE SLOVENSKEGA KMETIJSTVA, ŽIVILSKO PREDELOVALNE INDUSTRIJE, GOZDARSTVA IN LESARSTVA <i>Predsedujoči: Igor Potočnik, Biotehnična fakulteta v Ljubljani</i> ▪ Miroslav Rednak, Kmetijski inštitut Slovenije: <i>Stanje v slovenskem kmetijstvu</i> ▪ Janja Kokolj Prošek, Ministrstvo za kmetijstvo: <i>Veriga preskrbe s hrano danes in jutri</i> ▪ Jurij Diaci, Oddelek za gozdarstvo, Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani: <i>Sonaravno gospodarjenje z gozdovi v Sloveniji in Evropi: začetki, stanje in razvojni izzivi</i> ▪ Franc Pohleven, Oddelek za lesarstvo, Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani: <i>Stanje slovenskega lesarstva – les strateška dobrina Slovenije</i>

11:30 – 13:00

Odmor za kosilo

13:00 – 16:00

PRIHODNOST IN IZZIVI OKOLJSKO UČINKOVITEGA KMETIJSTVA IN ŽIVILSKO PREDELOVALNE INDUSTRIJE

Predsedujoči: Andrej Simončič, Kmetijski inštitut Slovenije

Sodelujoči:

1. del

- **Tanja Strniša**, Ministrstvo za kmetijstvo:
Prihodnost in izzivi okoljsko učinkovitega kmetijstva in živilsko predelovalne industrije
- **Emil Erjavec**, Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani: *Želenega razvoja slovenskega agroživilstva ne bo brez korenitih institucionalnih sprememb*
- **Darij Krajčič**, Zavod za varstvo narave, Slovenija: *Zmanjševanje biotske raznovrstnosti zahtevajo spremembe v kmetijski praksi*
- **Stane Kavčič**, Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija: *Kako bolje izkoristiti naravne potenciale za pridelavo hrane v Sloveniji*

2. del

- **Vladimir Čeligoj**, Ministrstvo za kmetijstvo; Agraslovlak: *Koordinacija Agraslovlak*
- **Edi Bukavec**, Kmečka zveza, SKGZ, Italija: *Deželna kmečka zveza - 65 let organiziranosti slovenskih kmetov v Italiji*
- **Stefan Domej**, Skupnost južnokoroških kmetov in kmetov, Avstrija: *Kmetijstvo na avstrijskem Koroškem*
- **Zoran Ožbolt**, Kmetijsko izobraževalna skupnost, Gorski kotar, Hrvaška
- **Andrea Kovacz**, Razvojna agencija Slovenska krajina iz Porabja, Madžarska

16:00 – 16:30

Odmor

16:00 – 18:00

PRIHODNOST SLOVENSKEGA GOZDARSTVA IN LESNOPREDELOVALNE INDUSTRIJE

Predsedujoči: Primož Simončič,

Gozdarski inštitut Slovenije

Sodelujoči:

- **Miha Humar**, Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija: *Prihodnost slovenske gozdarske in lesnopredelovalne industrije*
- **Janez Krč**, Biotehniška fakulteta, Slovenija: *Izzivi organizacije gozdarskih del v sodobnem tehnološkem in posestnem okolju*

- **Damjan Oražem**, Zavod za gozdove, Slovenija: *Slovensko gozdarstvo za danes in jutri*
- **Mitja Piškur**, Gozdarski inštitut Slovenije: *Izzivi gozdno-lesnih vrednostnih verig v Sloveniji*
- **Marian Tomažej**, Kmetijsko gozdarska zbornica avstrijske Koroške, Avstrija: *V gozdu in gozdarstvu nas čaka naporno delo!*

ČETRTEK, 22. OKTOBER 2015

09:30 – 12:00

IZOBRAŽEVALNI SISTEM IN PRENOS ZNANJA V KMETIJSTVU IN GOZDARSTVU DOMA IN PO SVETU

Predsedujoči: **Emil Erjavec**, Biotehnična fakulteta Univerze v Ljubljani

Sodelujoči:

- **Branko Kramberger**, Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru: *Razvoj Fakultete za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru in prilagajanje študijskih programov potrebam gospodarstva ter družbe*
- **Andrej Simončič**, Kmetijski inštitut Slovenije, Slovenija: *Stanje na področju raziskovalnih in razvojnih dejavnosti v slovenskem kmetijstvu*
- **Branko Ravnik**, Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije: *Vloga strokovnih služb Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije pri razvoju kmetijstva in podeželja*
- **Milan Šinko**, Biotehniška fakulteta, Slovenija: *Izobraževanje za uspešno sodelovanje v oblikovanju javnih politik naravnih virov*
- **Hojka Kraigher**, Gozdarski inštitut Slovenije, Slovenija: *Raziskovalna dejavnost in prenos znanja v gospodarstvu in lesarstvu*
- **Marjan David**, Višja zvezna šola za gozdarstvo, Avstrija: *Izobražujemo se neprestano, a kako naj začnemo?*
- **Vera Malnar**, Upravna enota v Čabru, sodni izvedenec na področju kmetijstva, Hrvaška: *Prikaz stanja strokovnega izobraževanja na področju kmetijstva in gozdarstva v Republiki Hrvaški*
- **Miha Koren**, sodni izvedenec na področju kmetijstva, Italija

12:00 – 12:30

Odmor

12:30 – 15:00

**PREDSTAVITEV KMETIJSKO - GOZDARSKIH PROJEKTOV
IN PRIMEROV DOBRIH PRAKS DOMA IN PO SVETU**

Predsedujoči: Dejan Bavčar, Kmetijski
inštitut Slovenije, Slovenija

Sodelujoči:

- **Božidar Zajc**, Vina Zajc, Vinarski inštitut, Slovenija
- **Stefan Predan**, Zadruga E.LE.NA in Les iz Nadiških dolin, Italija: *E.LE.NA Energija in Les iz Nadiških dolin*
- **Janez Jenko**, Kmetijski inštitut Slovenije in The Roslin Institute, University of Edinburgh, Škotska: *Selekcija domačih živali*
- **Tanja Peric**, Far meat - trajnostna živinoreja za kakovostno meso, Italija: *Spodbuda k neposredni prodaji mesa na kmetijah. Čezmejni projekt »FARmEAT - Od paše do obložene mize: ovrednotenje čezmejnih kmetijskih območij z razvojem sonaravne živinoreje«.*
- **Vinko Rizmal**, Slovenska trta v Avstraliji, Avstralija: *Stara trta v Avstraliji*
- **Klemen Lisjak**, projekt Agrotour in Malvazija Touristra, Slovenija: *Projekt Agrotour, primer dobre prakse prenosa znanja do lokalnega okolja na čezmejnem Krasu*
- **Franc Fabec**, Deželna kmečka zveza, SKGZ; Italija: *Predstavitev starodavnega običaja na Tržaškem »osmica«*
- **Branko Virag**, Skupina Panvita, d.d., Slovenija: *Namakalni sistem kot odgovor na kombinacijo lahkih tal in pogostih suš*

15:00

**ZAKLJUČNA SLOVESNOST KONFERENCE,
KULTURNI PROGRAM**

**Zaključki in smernice konference –
Boris Pleskovič, predsednik SSK**

**Nagovor častnega pokrovitelja,
predsednika Vlade RS Mira Cerarja**

Pozdravni nagovori

dr. Boris Pleskovič*Predsednik Svetovnega slovenskega kongresa*

V veliko veselje in čast mi je, da Vas lahko pozdravim na 31. tradicionalnem vse-slovenskem srečanju strokovnjakov, ki ga organizira Svetovni slovenski kongres. Kot vedno je glavni namen naših konferenc povečati kroženje znanja, stikov in sodelovanja med našimi strokovnjaki, ki delajo v tujini in domovini. Poleg tega je naš cilj, da dobre vseslovenske izkušnje, to je, dobre prakse in znanje najdejo svoje mesto v domovini zato, da prispevamo k boljšemu gospodarskemu razvoju in lepši prihodnosti Slovenije.

V zadnjih nekaj letih smo se odločili, da poleg tradicionalnih konferenc zdravnikov, znanstvenikov in gospodarstvenikov pričnemo odpirati tudi nova področja, ki imajo velik potencial za Slovenijo in kjer se dobre prakse, z redkimi izjemami, uveljavljajo prepočasi ali pa sploh ne. Tako smo na primer pred nekaj leti začeli organizirati zelo uspešne in odmevne konference mladih, ki študirajo in/ali delajo v tujini in domovini. Lansko leto smo v isti luči organizirali prvo konferenco turizma, ki je pokazala kaj vse je potrebno in mogoče narediti, da bo ta pomembna gospodarska dejavnost bolj uspešna.

Letos smo se odločili, da organiziramo prvo vseslovensko konferenco slovenskega kmetijstva in gozdarstva doma in po svetu. Menimo, da na teh področjih obstaja velik potencial za večjo samooskrbo s kmetijskimi pridelki, razvoj lesarske in živilsko predelovalne industrije in varovanje okolja ter narave. Ko smo v začetku priprav na to konferenco za mnenje povprašali nekaj politikov in strokovnjakov iz teh panog ali je mogoče izboljšati razmere na področju kmetijstva in gozdarstva

je bil tipičen odgovor ta, da se ne da skoraj nič narediti, ker je naše kmetijstvo in gozdarstvo preveč razdrobljeno in zbirokratizirano.

Vendar, ko smo v naš organizacijski odbor konference povabili konference ugledne strokovnjake iz domovine in zamejstva, predvsem Italije ter Avstrije, so se gospodje razživel in potrudili ter povedali, da je potencial za koristne spremembe zelo velik - seveda, če bo politična volja in sposobnost za spremembe. Tako smo sestavili program konference, ki bo skušala odgovoriti na najbolj pomembna vprašanja kako izboljšati razmere, produktivnost, učinkovitost in rast v našem kmetijstvu ter gozdarstvu.

Program konference je sestavljen iz petih sklopov. Uvodni sklop bo predstavil stanje slovenskega kmetijstva, živilsko predelovalne industrije, gozdarstva in lesarstva. Drugi sklop se bo posvetil izzivom okoljsko učinkovitega kmetijstva in živilsko predelovalne industrije. Tretji sklop bo govoril o prihodnosti slovenskega gozdarstva in lesno predelovalne industrije. Četrti sklop bo posvečen izobraževalnemu sistemu in znanju in peti sklop bo predstavil dobre prakse iz domovine in sveta na teh področjih. Zaključek konference pa bo s svojim govorom in prisotnostjo počastil častni pokrovitelj konference, predsednik vlade dr. Miro Cerar.

Ob zaključku se želim zahvaliti predsedniku vlade Republike Slovenije dr. Miru Cerarju za častno pokroviteljstvo konference in Gozdarskemu inštitutu Slovenije za gostoljubje. Poleg tega se želim zahvaliti članom organizacijskega odbora: direktorju Gozdarskega inštituta Slovenije, dr. Primožu Simončiču; direktorju Kmetijskega inštituta Slovenije, dr. Andreju Simončiču; vodji sektorja na Kmetijsko gozdarski zbornici Slovenije, Antonu Jagodicu; tajniku Deželne kmečke zveze iz Italije, Ediju Bukavcu in predstavniku Stefanu Predanu ter predsedniku Skupnosti južno koroških kmetov in kmetov Stefanu Domeju iz Avstrije, ki so s svojimi nasveti in dragocenim prostovoljnim časom oblikovali program te konference. Hkrati bi se rad zahvalil vsem uglednim predavateljem, ki so podarili svoj čas, izkušnje in talente za uspeh srečanja.

Zahvala gre tudi Uradu Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, Gozdarskemu inštitutu Slovenije in Medexu, ki so s svojo finančno in logistično pomočjo pripomogli k uresničitvi tega projekta. Posebna zahvala za odlično organizacijo in požrtvovalno delo pripada strokovnim sodelavcem naše upravne pisarne: generalni sekretarki Sonji Avguštin Čampa, Zdenki Volarič, Luku Klopčiču in Franciju Feltrinu.

Želim vam uspešno in produktivno delo na konferenci kot tudi v vašem poklicu, gostom iz tujine pa prijetno bivanje v Sloveniji.

dr. Primož Simončič*Direktor Gozdarskega inštituta Slovenije*

Na Gozdarskem inštitutu Slovenije smo počaščeni, da gostimo udeležence I. Konference Slovenskega kmetijstva in gozdarstva doma in po svetu!

Slovenija je dežela gozdov, gozdarstva in z lesom povezanih industrij. Gozd je ena osnovnih značilnosti naše države. Našo deželo odlikuje velika pestrost; biotska, topografska, klimatska ter velik delež gozdov, ki zavzemajo okoli 60% površine države. Ohranjeni gozdovi, način gospodarjenja z gozdovi in njihova mnogo-namenska raba so vtkani v zavest tistih, ki skrbijo za naše gozdove. Pomemben vpliv na stanje gozdov in na gospodarjenje z njimi ima tudi razpršena lastništva struktura gozdov.

Poleg mnogih presežnikov pa obstaja veliko neizkoriščenih priložnosti, ki jih ponujajo gozdarstvo in z lesom povezane industrije v lesno-predelovalni vrednostni verigi.

Na Gozdarskem inštitutu Slovenije, nacionalnem inštitutu, ki je javni raziskovalni zavod nacionalnega pomena s področja temeljnega in aplikativnega raziskovanja gozdov, se še kako zavedamo pomena znanja in stroke za nujen razvoj gozdarstva, lesarstva in drugih z lesom povezanih dejavnosti ter kmetijstva. Menimo, da bi morali v Sloveniji veliko bolje negovati domače znanje na področju, ki je življenjskega pomena za vse prebivalce Slovenije in državo. Z ustreznim gospodarjenjem z edinim domačim naravnim virom poleg voda ter domačim znanjem moramo vzpostaviti in ohranjati trajnostni oz. zdržnostni razvoj naše družbe.

Naš inštitut bo še naprej intenzivno deloval na področju raziskovanja in razvoja, poglobljal znanstveno in strokovno odličnost ter prenašal zavedanja o pomenu gozda v okolju in ravnanju z njim v vse pore trajnostnega oz. zdržnostnega razvoja družbe. Lahko rečemo, da je inštitut znanstveni, strokovni in kulturni hram odnosa do narave, dobrin in storitev, ki jih gozd daje Sloveniji. Želel bi izpostaviti dobro raziskovalno in strokovno sodelovanje z domačimi inštitucijami, kot so Oddelki za gozdarstvo in gozdne obnovljive vire, za lesarstvo, za agronomijo in drugimi na Biotehniški fakulteti, Zavodom za gozdove Slovenije, Kmetijskim inštitutom Slovenije, ZRC SAZU ter številnimi drugimi domačimi in predvsem tujimi priznanimi znanstveno-raziskovalnimi organizacijami.

Zemlja oz. tla oz. prst povezujejo gozd, pašnike, travnike, nasade in polja v čudovito Slovensko krajino. Veselimo se, da bomo priča številnim različnim pogledom, kako ravnati z gozdom, gozdarstvom, z lesom povezanimi industrijami in kmetijstvom danes in jutri. Predstavljene bodo dobre in slabe prakse gospodarjenja z naravnimi viri. Želimo si veliko tvornih izmenjav pogledov, tako med domačimi strokovnjaki kot tudi slovenskimi strokovnjaki v zamejstvu in po svetu.

Zdravko Počivalšek*Minister za gospodarski razvoj in tehnologijo***Spoštovani udeleženci in organizatorji I. konference slovenskega kmetijstva in gozdarstva doma in po svetu!**

Tema, ki je bila izbrana za konferenco, je nedvomno aktualna. Gre za področji, ki jima tudi Vlada RS in še posebej v okviru pristojnih ministrstev - Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo ter Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano – dajemo velik poudarek in za njun razvoj sprejemamo številne ukrepe.

Dokaz za to je tudi ustanovitev Direktorata za lesarstvo, s čimer smo na Ministrstvu za gospodarski razvoj in tehnologijo povedali, da mislimo resno. Tako je uresničenje nekajletna pobuda za ustanovitev samostojnega direktorata na ministrstvu, da bi lahko nekdanji izredno pomembni panogi povrnila mesto med gradniki slovenskega gospodarstva.

Delo v tem direktoratu bo usmerjeno v povezovanje in sodelovanje med različnimi deležniki na področju predelave lesa in lesnih tvoriv. Želimo namesto samih izdelkov ponujati tudi rešitve, ki bodo prinesle več delovnih mest in večjo dodano vrednost predvsem v podeželskem delu Slovenije. Izpostaviti velja, da je devet razvojnih regij lesno-predelovalno panogo v Regionalno-razvojnih programih opredelilo kot zelo pomembno razvojno panogo. To vliva zaupanje, da se bodo načrti kmalu začeli uresničevati.

Zagotovili smo dodatne finančne vire iz sredstev evropske kohezijske politike, ki bodo ciljnim skupinam omogočale, da bodo rezultate lahko dosegle bolje in

hitreje. Ukrepi bodo rezultat tvorne razprave širokega nabora deležnikov, ki še poteka. Prihodnost bomo gradili na izkušnjah, znanju in predanosti.

»Lesarstvo je najhitreje rastoča panoga v Sloveniji. Lesna surovina se v izdelke od osnovnih polizdelkov do visokotehnoloških izdelkov predela v Sloveniji.« To je vizija, ki smo si jo zastavili. Poleg uresničenih ciljev in oprijemljivih rezultatov želimo slovenskim izdelkom zagotoviti prepoznavnost doma in v tujini.

Verjamem, da boste na konferenci ob izmenjavi domačih znanj in izkušenj, obogatene s tistimi iz tujine, prišli tudi do novih spoznanj, ki jih bo mogoče vgraditi v nadaljnje delo na obeh področjih.«

Gorazd Žmavc*Minister za Slovence v zamejstvu in po svetu***Drage rojakinje in rojaki, spoštovani strokovnjaki za kmetijstvo in gozdarstvo iz Slovenije in izza njenih meja!**

Če za katero panogo, potem lahko rečemo za kmetijstvo in v njegovem okviru tudi za gozdarstvo, da sta v Sloveniji globoko vtkana v življenje večine njenih prebivalcev. Velika večina tistih, ki danes živimo in delamo v mestih, ima korenine na vasi, ni nam treba gledati daleč v zgodovino, če se želimo spomniti in zavedati, da je bila samooskrba na deželi za naše ljudi ne le »trend« ali načelo, ampak pravzaprav edini način življenja in pogosto tudi preživetja.

Spojenost z zemljo, z gozdom, z naravo človeka prisili v zdravorazumsko razmišljanje. In morda prav od tod naš narod še danes črpa vrline, po katerih nas in naše rojake poznajo tudi po svetu: pridnost, delavnost, zanesljivost.

Obe panogi imata seveda tudi velik pomen za materialno in nenazadnje duhovno dobrobit slovenskega naroda. Zato je čezmejno povezovanje s slovenskimi skupnostmi in posamezniki znotraj teh vsebin seveda nadvse koristno in pomembno. Naš Urad v okviru svojih medresorskih pristojnosti in dejavnosti razume, spoštuje in podpira takšne povezave, zato pozdravlja tudi zamisel Svetovnega slovenskega kongresa za takšno konferenco.

Čezmejni stiki na tem področju so že dodobra utrjeni, pa vendar je gotovo še veliko zamisli, ki čakajo na uresničitev, veliko poslovnih stikov in osebnih prijateljev, ki še čakajo na svoje udejanjenje in nadgradnjo. Želimo si še več povezav med slovenskimi kmeti in gozdarji z obeh strani državnih meja, želimo si izmenjav

strokovnih izkušenj, kadrov, učencev, skupnih projektov. Tako bo govorjenje o skupnem kulturnem prostoru, ki presega državne meje, dobilo konkretno, trdno podlago v zelo konkretnih »gospodarskih« panogah kot sta ravno kmetijstvo in gozdarstvo.

Ob preizkušnjah, ki so jih prinesli svetovna gospodarska in socialna kriza, klimatske spremembe in - še bolj konkretno - poplave, žled in invazija lubadarja, se še bolj zavemo pomena sodelovanja in povezanosti. To temelji na zaupanju, zaupanje pa na medsebojnem poznavanju. Zato vam ob novi v seriji tematskih strokovnih konferenc Svetovnega slovenskega kongresa želim, da bi se na tem srečanju med seboj čim bolje (s)poznali, se čim več naučili drug od drugega ter seveda spletli veliko novih vezi, stkali nova prijateljstva in nemara sklenili tudi konkretne dogovore.

Hvala Svetovnemu slovenskemu kongresu za organizacijo, vsem sodelujočim pa seveda za dobro voljo in odprtost, ki ste ju pokazali z udeležbo na tem dogodku!

Uvodni sklop:

Stanje slovenskega kmetijstva, živilsko predelovalne industrije, gozdarstva in lesarstva

prof. dr. Igor Potočnik

Rojen je leta 1960. Diplomiral je na Biotehnični fakulteti Univerze v Ljubljani leta 1984. Leta 1992 je magistriral iz gozdarskih znanosti ter leta 1996 postal doktor gozdarskih znanosti. Od leta 1986 je zaposlen na omenjeni fakulteti, kjer je opravljal svoje delo na različnih funkcijah. Od leta 1986 do 1996 je bil asistent za gozdnotehnično področje, nato je bil do leta 2002 docent za področje Gozdnih prometnic. Leta 2003 je postal izredni profesor za področje Gozdna tehnika in gozdno delo. Od leta 2012 pa je redni profesor na istem področju. Na Biotehnični fakulteti Univerze v Ljubljani je tudi prodekan za študijske zadeve. Vse od leta 1986 je opravljal pedagoško in raziskovalno delo, bil mentor na vseh stopnjah študija doma in v tujini ter sodeloval na različnih mednarodnih projektih.

***prof. dr. Miroslav Rednak**

■ ***prof. dr. Miroslav Rednak**

Born in 1952, June 22.

Education

- PhD Agricultural Economics, Faculty of Agriculture, University of Maribor, June 2001 – October 2003
- BSc Economy, Faculty of economy, University of Ljubljana, October 1974 – November 1982
- 10/1974 - 11/1982
- Higher Public Administrator, College of Public Administration, Dept. of Statistics and Automatic Data Processing, October 1971-November 1973

Membership of Professional Bodies:

- EAAE (European Association of Agricultural Economists),
- DAES (Association of Agricultural Economists of Slovenia)

Present Position: Agricultural Institute of Slovenia, Agricultural Economics Department; Senior researcher (full-time). **Years within the company:** 37

Key qualifications:

- Data management and analysis
- Agricultural policy analysis
- Preparation of key strategic agricultural development and agricultural policy program documents
- Competitiveness and economic position of agriculture

Professional Experience Record:

- Annually (since 1995), Slovenia, Ministry of agriculture, National Expert, National project: Monitoring and evaluation of Agriculture and Agricultural policy in Slovenia.

- 09.2012-10.2014, Croatia, Serbia, Bosnia and Herzegovina, Kosovo, Montenegro, Macedonia, Albania SWG FAO / Boban Ilic, Katalin Ludvig, International expert, Joint TCP: Streamlining of agriculture and rural development policies of SEE countries for EU accession. Member of Steering Board; preparation of cross-country agricultural policy analysis for the final study.
- 11.2013-06.2014, Serbia, GIZ GmbH/Andrej Horvat, Dorothea Kallenberger, International expert, Project: Support to the EU Integration Process in the Republic of Serbia; Project component: Support to the Ministry of Agriculture, Forestry and Water Management (MAFWM) in preparations for EU negotiations. Contribution to strengthening of analytical support group in Serbia with special attention on harmonization of agricultural statistics, preparation of food balance sheets, supporting the negotiation team for Chapter 11 bilateral screening and preparation of Green report on agriculture.
- 10.-11.2012, Montenegro, IPA 2009 /ICON INSTITUT, International expert, Multi-Beneficiary Statistical Cooperation Programme, Pilot Project: Agro-monetary Statistics - Agricultural price indices.
- 02.2010-09.2011 Croatia, Serbia, Bosnia and Herzegovina, Kosovo, Montenegro, Macedonia, Albania, IPA 2008 /ASA, International expert, Multi-beneficiary Statistical Cooperation Programme, Pilot Project 8: Transmission of results from Farm Structure Surveys to Eurostat - Calculation of SO coefficients.
- 06.-09.2011, Croatia, WB (ACP 7360-HR), Netherland donation / Miroslav Bozic, International expert, Project: Legal and institutional alignment with the EU in the field of agriculture. Study on Croatian accession to the EU and its impact on farm revenue.
- 06.2008-05.2010, France, Germany, Bulgaria, Macedonia, Belgium^{7th} EU FP, Euroquality/Olivier Chartier, National and international expert, Project: Enlargement network for agripolicy analysis (AgriPolicy). Co-ordination of WP4: Agricultural situation and statistics availability in the Candidate and Potential Candidate countries. Collecting key statistics; study on the availability of statistics in the Western Balkan countries and in Turkey; comparative analysis of developments and trends in agriculture and agricultural policy in the region in comparison with the EU.
- 12.2008-05.2009, Slovenia, OECD / Catherine Moreddu International expert Consultancy work for the OECD: Review, evaluation and suggestions for improving estimations of Market Price Support (MPS) calculations for meat and eggs in the European Union.
- 07-09.2008 Serbia, Ministry of agriculture and Poverty Reduction Strategy Implementation Focal Point office, International expert, Project: Policy impact assessment of measures for rural development. The analyses of direct support measures for agriculture and rural development policy of the Republic of Serbia as a base for quantitative and qualitative ex-post analyses and future programming of policy instruments.
- 05.2005- 04.2007, France, Estonia, Serbia, Czech Republic, Latvia, 6th EU FP, Euroquality/Olivier Chartier, National Co-ordinator, Agro economic policy analysis of the New member states, the Candidate states and the countries of the Western Balkan (CEEC Agri-Policy).
- 05.1996-10.2006, Slovenia Ministry of agriculture National expert National research project: Slovene agriculture and European integrations (I, II, III).
- 06-12.2005, Slovenia, Ministry of agriculture, National Expert (team leader), National project: Analytical support for the implementation of CAP Reform of direct payments in Slovenia.
- 07-08.2008, Montenegro, EAR / Velibor Spalevic, International expert, Project: Programming and upgrading of rural development in Montenegro.

- 06.2005-09.2006, Montenegro, EAR / Velibor Spalevic, International expert, Project: Montenegro's agriculture and European Union – Food production and Rural Development Strategy (field agricultural policy and legislation).
- 01.2000-08.2002, Luxembourg, ACE Phare /ASA, National expert, Multi-country Programme on Statistical Cooperation: Pilot Projects on Agricultural Monetary Statistics – Project: Agricultural Sector Modelling.
- 01.2001-08.2002, Luxembourg, ACE Phare / National expert, Multi-country Programme on Statistical Cooperation: Pilot Projects on Agriculture, Fisheries and Environment Statistics – Project: Compiling supply balance sheets of the most important crops in line with the EU requirements.
- 04.2000-09.2001, Slovenia, ACE Phare / SORS, National expert Scientific and Operational Support for Further Alignment of Slovene Statistical Methodology with EC Requirements.
- 01.2000-07.2001, Luxembourg, ACE Phare /ASA, National expert, Multi-country Programme on Statistical Cooperation: Pilot Projects on Agricultural Monetary Statistics – Project: Improvement of the Agricultural Information System (AgriS) in the Phare Candidate Countries.
- 01.1998-07.2001, Slovenia, OECD, National expert, OECD Study: "Review of Agricultural Policies – Slovenia".
- 1994-1996, Slovenia, Ministry of agriculture, National Expert, National research project: Analytical support for the implementation of market-price and rural development policy measures in Slovene agriculture.

Other information:

- 2000-2012 Member of the State Council for Agriculture and Rural development
- 2008 Member of the Ministry of agriculture, forestry and food project team for Slovene accession to the OECD
- 2007 Member of Governmental task force for CAP "Health-Check"
- 10.1999-12.2000 Member of the Expert group for the preparation of the Agricultural Act
- 11.1998-07.1999 Member of the Expert group for the preparation of the Programme of agricultural policy reform in Slovenia 2000-2002
- 05.1998-09.1998 Member of the Expert group for the preparation of the Strategy of agricultural policy reform in Slovenia
- 03.1998-03.2003 Member of the Expert group for the screening of the acquis and preparation of the Negotiating position of the Republic of Slovenia on chapter 7 – Agriculture
- 1992-1993 Member of the Expert group for the preparation of the Slovene Agricultural development Strategy

Veriga preskrbe s hrano danes in jutri

27

Janja Kokolj Prošek*

Veriga preskrbe s hrano, ki vključuje pridelavo, predelavo, distribucijo, prodajo do končnega potrošnika v njeni najširši funkciji lahko razumemo kot vseobsegajočo aktivnost, ki s svojimi dejavnostmi in povezavami vpliva na gospodarstvo in okolje. Zagotavlja delovna mesta, ohranja ali celo izboljšuje kakovost okolja, zagotavlja kakovostno in varno hrano v zadostnih količinah in ohranja poseljenost podeželja. Veriga preskrbe s hrano predstavlja pomemben izziv za vse deležnike – temelji pa na principu povezovanja in sodelovanja vseh. Poudarjamo potrebnost zavedanja o dolgoročnih učinkih takega povezovanja, ki se bodo kot pozitiven rezultat pokazal tako na individualni, podjetniški kot nacionalni ravni.

Razmere v kmetijstvu in živilstvu v zadnjih letih niso najboljše vendar kazalci razmer v določenih segmentih kažejo na izboljšanje stanja v panogi. V letu 2014 se je povečalo število podjetij v živilski panogi, pri tem pa je se število zaposlenih minimalno zmanjšalo. Povečala se je produktivnost in dodana vrednost na zaposlenega ter neto čisti dobiček. Tako kot v preteklih letih se nadaljuje trend rasti prodaje živilskih proizvodov na tujih trgih, ki je v letu 2014 znašal 23%, kar kaže na vse večjo izvozno usmerjenost in s tem manjšanje odvisnosti od domačega trga (trgovskih sistemov). To odraža dejstvo, da so proizvodi slovenske živilskopredelovalne industrije kakovostni in inovativni ter lahko konkurirajo na svetovnem trgu.

V letu 2014 je bilo v 689 podjetjih živilskopredelovalne industrije zaposlenih 12.498 delavcev. Vrednost izvoza se je v letu 2014 realno povečala za opaznih 5,8% (na 466 mio EUR). Kazalnik izvozne usmerjenosti, ki meri delež izvoznih prihodkov v

celotnih prihodkih od prodaje, je v letu 2014 presegel 23%, kar je najvišja izmerjena vrednost doslej.

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano že vrsto let javnost ozavešča o pomembnosti lokalne hrane kot temelja zdrave prehrane, gospodarske stabilnosti in ohranjanja prehranske varnosti. Želja je, da razpisi za dobavo živil javnim zavodom določajo merila s katerimi bi v skupni količini nabavljene hrane povečali delež lokalne hrane.

Poleg krepitev kratkih oskrbnih verig ministrstvo posveča pomembno pozornost promociji lokalne hrane in ozaveščanju potrošnikov.

Na področju promocije je bilo v zadnjih letih opravljenih nekaj pomembnih korakov. Leta 2011 je bil sprejet Zakon o promociji kmetijskih in živilskih proizvodov, ki je podlaga za izvajanje promocije za sektorje mleka, mesa, sadja, zelenjave, oljčnega olja, medu in žita. Leta 2013 je bil sprejet Strateški načrt promocije kmetijskih to obdobje. Vzpostavlja se nova shema kakovosti za kmetijske in živilske proizvode »Izbrana kakovost«, ki bo omogočala promocijo kmetijskih in živilskih proizvodov z višjo kakovostjo in bo potrošnike opozarjala na poreklo.

Med slovenske potrošnike vse bolj prodira zavedanje, da s poseganjem po lokalni hrani potrošnik dobi zagotovilo, da taka hrana ni prepotovala veliko kilometrov, da z nakupom lokalne hrane pomaga lokalnim, domačim proizvajalcem ter da pomaga ohranяти domača delovna mesta. V veliki meri se že krepi zavedanje, da imamo kot potrošniki vpliv, kakšno ponudbo hrane želimo na trgovskih policah.

Za pomemben dosežek na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano štejemo tudi vzpostavitev instituta Varuha odnosov v verigi preskrbe s hrano. Varuha odnosov v verigi preskrbe s hrano je na predlog Ministra za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in Ministra za gospodarski razvoj in tehnologijo imenovala Vlada RS za obdobje 5 let s pričetkom mandata 1.3.2015. Glavni cilji, ki jih zasleduje varuh so: spremljanje ravnanj deležnikov v verigi preskrbe s hrano, ozaveščanje kupcev hrane o zakonskih določbah in moralnih merilih pri nakupu hrane, opozarjanje in preprečevanje nepoštenih praks v verigi preskrbe s hrano, promoviranje primerov dobrih praks v verigi preskrbe s hrano ter opozarjanje na nepravilnosti pristojnim inštitucijam. V verigi preskrbe s hrano se namreč prepogosto dogajajo izrazite nepoštene prakse močnejših pogajalcev proti šibkejšim.

Pomembnost slovenske verige preskrbe s hrano se vedno bolj krepi. Celotna veriga preskrbe s hrano, ki vključuje pridelavo, predelavo, distribucijo, prodajo do končnega potrošnika naj bo trajnostno naravnana, saj s svojim obstojem in delovanjem vpliva na gospodarstvo, zdravje in okolje. Kratke verige, promocijske aktivnosti in opozarjanje na nepoštene in tudi dobre prakse pa bo verigo preskrbe s hrano naredilo še močnejšo in koristnejšo za vse deležnike, ki v njej sodelujejo, potrošniku – torej nam pa zagotovila možnost izbora in odločanja za najboljše.

■ ***Janja Kokolj Prošek**

Je univerzitetna diplomirana inženirka krajinske arhitekture. Rojena je 18. maja 1957 in je vodja Službe za podporo živilsko predelovalni industriji in promocijo kmetijskih in živilskih proizvodov na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Od 1991-1997 je uvajala Program obnove vasi in podeželja (CRPOV) v SLO. Je soavtorica metodologije in pristopa CRPOV in projektov tipa LEADER. Je članica pogajalske skupine za kmetijstvo in regionalni razvoj za pristop SLO v EU. Sodelovala je pri pripravi predpristopnega programa SAPARD 2000-2004 in akreditacije plačilne agencije. Od 1997 do 2010 je vodja Sektorja za razvoj podeželja. Koordinirala je priprave programa EPD 2004-2006 (tretje prednostne naloge) in Programa razvoja podeželja 2007-2013. Je članica različnih ekspertnih skupin in organov na ravni EU in SLO. Od 2010 je vodja Službe za podporo živilsko predelovalni industriji in promocijo kmetijskih in živilskih proizvodov, ki je kontaktna točka ministrstva za potrebe gospodarstva - živilsko predelovalne industrije. Aktivno sodeluje pri delu Odbora za spremljanje Kodeksa v verigi preskrbe s hrano in Varuhom odnosov v verigi preskrbe s hrano. Kot članica Sveta za promocijo in vodja službe skrbi za implementacijo Zakona za promocijo kmetijskih in živilskih proizvodov ter izvajanje generične promocije. Pri delu Forum na visoki ravni za izboljšanje delovanja verige preskrbe s hrano zastopa SLO v funkciji »šerpe«. Kot strokovnjakinja občasno sodeluje pri različnih aktivnostih prenosa znanja in dobrih praks v državah, ki se pripravljajo na vstop v EU.

Sonaravno gospodarjenje z gozdovi v Sloveniji in Evropi: začetki, stanje in razvojni izzivi

30

Jurij Diaci*

Za Slovenijo je značilno sonaravno gospodarjenje z gozdovi, kar je v svetovnem in evropskem merilu še vedno redkost. V zadnjih desetletjih se zavedanje o pomenu negolosečnega gospodarjenja krepi, delež gozdov, kjer se sonaravno gospodari pa narašča. Način gospodarjenja vpliva tako na podobo krajine, stabilnost gozdov in zdravje prebivalstva, kot tudi na organizacijo gozdarstva ter poslovne priložnosti.

Namen prispevka je predstaviti tradicijo, posebnosti, znanstvene osnove in razvojne izzive sonaravnega gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji in Evropi. Sonaravno gospodarjenje nima enoznačne opredelitve. To je posledica razvoja v različnih delih Evrope in raznolikih naravnih razmer. V splošnem pomeni spoštovanje soodvisnost organizmov v gozdnih sestojih, individualnosti dreves in opuščanje golosekov. Razlike med konvencionalnim in sonaravnim gospodarjenjem so jasno razpoznavne iz vizualnih vtisov groznih sestojev (slika 1). Opredelitev, ki jo uporablja zveza ProSilva navaja, da takšno gospodarjenje zajema različne načine gospodarjenja, ki optimizirajo negovanje, ohranjanje in izkoriščanje gozda na tak način, da so ekološke in socio-ekonomske funkcije gozda medsebojno usklajene in trajnostne. Razvoj sonaravnega gospodarjenja sega dobro stoletje nazaj. Sprva se je močno povezovalo s kmečkim prebiranjem, še posebej tistim, kjer gospodarji niso preveč izčrpavali gozdov. Temeljilo je na kvalitativnih ocenah in okoljski etiki, zato se je pogosto znašlo v podrejenem položaju. Šele z razvojem kontrolne metode, ki pomeni trajno spremljanje razvoja gozda in kvantificiranje uspešnosti gospodarjenja z njim, se je sonaravno gospodarjenje lahko enakovredno kosalo z golosečnim.

Sodobna znanstvena izhodišča upoštevajo pri primerjavi gozdnogojitvenih modelov razlike v rastiščih, režimu naravnih motenj, različna tveganja, antropogene vplive in ekonomske vidike. Za srednjo Evropo so raziskave pragozdov nakazale, da prevladujejo malopovršinske motnje z občasnimi motnjami srednjih jakosti. Zato je sonaravno gospodarjenje, kjer uporabljamo pretežno malopovršinske tehnike, upravičeno in ohranja strukturo gozda in vrstno raznolikost. To so dokazale tudi

Primerjava konvencionalnega, golosečnega gospodarjenja z gozdovi (levo) s sonaravnim (desno) na rastišču mešanih gozdov

primerjalne študije pragozdov in gospodarskih gozdov. V borealnih gozdovih so pogoste velikopovršinske motnje, npr. požari, zato je golosečno gospodarjenje tam morda bližje naravnim procesom. Če bi ukrepali malopovršinsko, se lahko gozdna narastišča zamočvirijo, kopičenje organske snovi lahko privede do naza-dovanja rodovitnosti rastišč, pomanjkanje svetlobe pa do izločanja svetloljubnih vrst. Kljub temu, tudi v borealnih gozdovih goloseki niso povsem skladni z naravni-mi motnjami, saj te puščajo mozaično strukturo s posameznimi manj prizadetimi sestoji ter veliko količino odmrlih dreves po površini. Zaradi tega tudi v borealnih gozdovih iščejo nove načine gospodarjenja, ki kombinirajo goloseke s puščanjem skupin živih in odmrlih dreves.

Poleg režima motenj so za odločanje o načinu gospodarjenja pomembna tudi tveganja za naravne nesreče. V gorati Sloveniji, z veliko nestabilne matične pod-lage, padavin in z gosto poseljenostjo so tveganja večja kot v ravninskem boreal-nem pasu. Razumljivo je torej, da je Švica, kot prva država zakonsko prepovedala golosečno gospodarjenje že leta 1902, sledili smo ji v Sloveniji leta 1948. Skoraj sedemdeset let negolosečnega obravnavanja se odraža v primerjalno ugodnem stanju slovenskih gozdov. Med ugodne kazalnike stanja sodijo visoka lesna za-loga, prirastek in delež naravnega pomlajevanja, naravna drevesna sestava ter visoka certificiranost gospodarjenja. Obstajajo tudi problemi, ki jih bo potrebno reševati. Opuščanje gospodarjenja resno ogroža stabilnost in slabi njegovo spo-sobnost za regeneracijo po ujmah. Razlogov je več, najpomembnejši so socio-ekonomске spremembe, velik delež zasebnih gozdov ter slaba organiziranost lastnikov in trga.

Naslednji problem, ki je skupen svetovnemu gozdarstvu, je prilaganje gozdov na okoljske spremembe. Potrebno bo dopolniti nekatera izhodišča sonaravnega gospodarjenja. Pragozdne raziskave nakazujejo, da se iglavci umikajo že skoraj stoletje, poleg tega so nekatere vrste ogrožene zaradi tujerodnih organizmov in bolezni. Gozdovi, ki jih snujemo danes bodo odrasli v precej drugačnih podneb-nih razmerah od današnjih. Verjetno bo zato potrebno povečati delež saditve, predvsem hrasta in drugih odpornejših vrst in razmišljati o nadomestnih iglavcih. Sonaravno gospodarjenje z gozdovi ima številne prednosti pred golosečnim, tako na ekonomskem, socialnem kot na ekološkem področju, vendar je pomembno, da temelji na znanstvenih spoznanjih. Slovenija ima bogato tradicijo sonaravne-ga gospodarjenja kar je po eni strani obveza, da izkušnje prenašam drugam, po drugi strani pa velika razvojna priložnost, ki bistveno presega vidik gozdno-lesne verige.

■ ***prof. dr. Jurij Diaci**

Jurij Diaci se je rodil leta 1963 v Celju in tam končal Kajuhovo gimnazijo. Šolanje je nadaljeval na Univerzi v Ljubljani, kjer je diplomiral in magistriral iz gozdarstva. V letih 1989-1994 je bila zaposlen na Gozdnem gospodarstvu Nazarje, nazadnje kot

vodja Oddelka za urejanje gozdov. Leta 1995 je v Švici na Visoki zvezni tehniški šoli (ETHZ) zagovarjal doktorat na področju naravoslovnih znanosti. Od leta 1994 je zaposlen na Univerzi v Ljubljani, Biotehniški fakulteti, Oddelku za gozdarstvo, najprej kot asistent, docent in izredni profesor ter od leta 2005 kot redni profesor za področje gojenje gozdov. Na fakulteti in oddelku je opravljal več vodstvenih funkcij, med drugim kot prodekan za področje gozdarstva, predstojnik Katedre za gojenje gozdov in vodja programske in raziskovalne skupine. Raziskuje na področjih sonaravnega gojenja gozdov, ekologije gozda in razvoja pragozdov. Napisal in uredil je več knjig ter v soavtorstvu objavil več kot 70 znanstvenih člankov, od tega jih je polovica indeksiranih v bazi SCI. Bil je mentor številnim diplomantom in magistrantom ter šestim doktorjem znanosti. Je član uredniškega odbora ali področni urednik v več tujih znanstvenih revijah, od tega v dveh, ki sta indeksirani v bazi SCI. Večkrat je svetoval organom vlade za področji gozdarstva in ohranjanja narave, bil je član sveta Sveta Zavoda za gozdove Slovenije. Sodeloval je v skupini za ustanovitev Pahernikove ustanove in je član njene uprave ter predsednik Komisije za raziskovalno delo. Kot raziskovalec, vodja delovne skupine ali nadzornega sveta je sodeloval je v več evropskih raziskovalnih projektih (BEAR, NAT-MAN, LISS). Bil je član mednarodnega sveta IUFRO in konzorcija avtorjev za pripravo poročila o Alpah. Kot član upravnega odbora mednarodne zveze ProSilva je aktiven na področju sonaravnega gospodarjenja z gozdovi v Evropi, z vabljenimi predavanji na temo sonaravnega gozdarstva pogosto sodeluje na mednarodnih posvetovanjih.

Stanje slovenskega lesarstva – les strateška dobrina Slovenije

34

Franc Pohleven*

Slovenija je dežela gozdov in les je edina surovina, ki jo imamo v izobilju. V naših gozdovih na leto priraste 4 m³ lesa na prebivalca, porabimo pa ga vključno s kurjenjem manj kot en m³. Zato ima les za Slovenijo še posebni pomen. To nacionalno bogastvo predstavlja neizmerno priložnost za preusmeritev slovenske industrije v energetske varčno in okolju prijazno. Kot majhna država bomo na globalnem EU in svetovnem trgu lahko konkurenčni le z industrijo, ki bo temeljila na naših surovinskih danostih – lesu, katerega lahko z malo energije predelamo v izdelke in objekte z visoko vrednostjo.

V preteklih stoletjih je predelava lesa omogočala obstoj in preživetje naših prednikov. Tako kot je bil les nekoč, postaja pomemben tudi danes, ko se soočamo s podnebnimi spremembami in vsesplošnim onesnaževanjem okolja. Od vseh gradiv je les najbolj trajnostni material, saj zagotavlja sodobni standard ter tehnološki razvoj z najmanj škodljivim vplivom na okolje in človeka. Zato predstavlja predelava lesa neizmerno priložnost za prehod v nizkoogljično družbo ter okolju prijazno »zeleno« gospodarstvo po meri Slovenije.

Žal se pomena predelave lesa in rabe lesnih izdelkov po osamosvojitvi nismo zavedali. Z nespametno gospodarsko politiko podpiramo razvoj ter obstoj energetske potratne in do okolja neprijazne »umazane« industrije. Da bi to lahko oskrbeli z energijo, smo se preusmerili na uvoz energentov, vključno obogatene urana in na stimuliranje energetske izrabe lesne biomase. S tem smo ustvarili nenormalne (pristranske) pogoje na tržišču lesa, ki so preusmerili tok hlodovine v energetske izdelke, ne pa v predelavo. Zagotovo je to eden od vzrokov (poleg ukinitve razvoja),

da je po osamosvojitvi večina lesnopredelovalna podjetja začela stagnirati, po letu 2008 pa intenzivno propadati. Podjetja, ki so še ostala, pa trenutno poslujejo na robu preživetja. Velike količine po žledu razpoložljive hlodovine, zaradi propadle lesne industrije, izvozimo v tujino ali pa pokurimo, kar je z ekonomskega in okoljskega vidika nesprejemljivo.

Nedvomno je skrajni čas za ponoven vznik slovenske lesne industrije. Preusmeritev našega gospodarstva na domačo surovinsko osnovo in opiranje na lastne energetske zmožnosti, bi v času boja proti podnebnim spremembam omogočilo izhod iz gospodarske in okoljske krize. Sodobna lesnopredelovalna podjetja so energetske samozadostna in svojo potrebo po energiji v celoti pokrijejo z ostanki predelave. Lesnopredelovalna industrija je delovno intenzivna panoga, ki zagotavlja številna delovna mesta in je tako pomembna z vidika zaposlovanja in razvoj podeželja.

V Sloveniji imamo vrhunske strokovnjake s področja lesarstva, ki razvijajo inovativne tehnološke postopke obdelave lesa. Vendar prenos izsledkov raziskav v prakso ni mogoč, saj je večina še delujočih lesnih podjetij nima lastnega razvoja. Trenutno kvalitetno hlodovino izvažamo v tujino, kjer jo predelajo in nato v obliki izdelkov z visoko dodano vrednostjo uvozimo nazaj na slovenski trg, kar je velik nesmisel. Z umnimi ukrepi bi morala država vzpostaviti prijazno delovno okolje za lesarstvo in s pametno strategijo vzpodbujati predelavo lesa, ne pa je dušiti. Povezati je potrebno celotno verigo od gozda, predelave lesa do energetske izrabe nerabnih ostankov. Na gozdnatih področjih Slovenije bi bilo smiselno obnoviti nekdanje kompleksne centre predelave lesa ali pa ustanovili nove.

Vendar pa proizvodnja brez tržišča ne bo zaživela. V zadnjih letih je sicer opazno, da se Slovenci v večji meri odločajo za gradnjo lesenih hiš in nakupov izdelkov iz lesa. Ker pa so ti (nelogično) dražji, so z nakupom izdelkov iz okolju prijaznega materiala kaznovani, če pa ga pokurijo, so s strani države (Eko sklada) nagrajeni. Potrošnje bi lahko povečali s primerno ceno lesnih izdelkov/objektov ter z ozaveščanjem ljudi in promocijo rabe lesnih izdelkov. Čimprej bi morala vlada spremeniti cenovno politiko in uvesti realno (dejansko) ceno izdelkom, v kateri bi bil vključen tudi vpliv na okolje. Sedaj okoljsko škodo, ki nastane s predelavo fosilnih surovin in proizvodnjo energetskega potratnih izdelkov, nosi celotna družba, medtem ko pri lesnih izdelkih pa v končni ceni ni upoštevan njihov doprinos varovanja okolja. Ob realnem oblikovanju cen, bi bili leseni proizvodi mnogo cenejši, kot izdelki iz fosilnih materialov.

Z namenom, da ljudje ponovno spoznajo vse prednosti rabe lesa in da bi se potrošniki v večji meri odločali za lesne izdelke v Cankarjevem domu in po nekaterih občinah smo že sedmo leto zapored organizirali prireditve Čar lesa. Na razstavah prikažemo različne možnosti uporabe lesa in na tak način želimo potrošnike ozavestiti ter v njih prebuditi pozitiven odnos do te naravne dobrine. Iz teh razlogov smo pred leti predlagali 13. maj za Mednarodni dan lesa.

■ ***prof. dr. Franc Pohleven**

Rodil se je na Strugu pri Makolah. Po maturi na II. Gimnaziji v Mariboru se je vpisal na študij biologije na Biotehniški fakulteti, kjer je leta 1975 diplomiral in kasneje doktoriral s področja biologije. Najprej je raziskoval simbiozo med koreninami dreves in glivami, po letu 1990 pa proučuje lesne škodljivce in razvija okolju prijazna zaščitna sredstva za les ter nove postopke zaščite lesa. Na Oddelku za lesarstvo predava predmeta Lesni škodljivci in Zaščita lesa, na študijski smeri Biotehnologija Biotehnologijo višjih gliv, na Oddelku za restavracijsko (ALU) pa Biološki škodljivci in konzerviranje predmetov iz lesa. Na Oddelku za agronomijo, BF predava predmet Gojenje gob, prav tako tudi na Fakulteta za kmetijstvo, UM. Razvojno in pospeševalno tesno sodeluje s podjetji, ki proizvajajo zaščitna sredstva za lesa ter z restavracijskimi centri. Leta 2009 je prejel Jesenkovo nagrado za življenjsko delo.

Bil je predstojnik Oddelka za lesarstvo, nato pa prodekan Biotehniške fakultete. Je vodja Slovenske gozdno lesne tehnološke platforme in ožji član odbora evropske FTP v Bruslju. Organiziral je štiri mednarodne kongrese in več evropskih ter nacionalnih znanstvenih srečanj. Zavzema se za popularizacijo rabe lesnih izdelkov ter je pobudnik in vodja Sveta za les. Od leta 2009 v Cankarjevem domu letno organizira prireditve Čar lesa, katerih namen je ozaveščati javnost o umni rabi lesa.

Pri raziskavah se povezuje s strokovnjaki z različnih znanstvenih področij doma in po svetu. Uspešno sodeluje z IJS in Fakulteto za kemijo in kemijsko tehnologijo UL in UM. Preko številnih bilateralnih, COST in drugih evropskih projektov je tesno povezan s priznanimi institucijami v svetu. Sodeluje z Imperial College of Science v Londonu, Technische Universität na Dunaju in Bundesforschungsanstalt für Forst- und Holzwirtschaft (BFH), Hamburg. Kot ekspert je sodeloval z Metropolitanskim muzejem v New Yorku, sedaj pa s Smithsonian muzejem v Washingtonu.

Prihodnost in izzivi okoljsko učinkovitega kmetijstva in živilsko predelovalne industrije

37

prof. dr. Andrej Simončič

Rodil se je 1. februarja 1962 v Celju. Raziskovalec in direktor Kmetijskega inštituta Slovenije je od leta 2003 dalje. Njegovo delo vključuje vodenje inštituta, znanstveno in strokovno delo na področju zdravstvenega varstva rastlin, fitofarmaceutskih sredstev in varstva okolja, ekspertno strokovno pomoč Ministrstvoma, pristojnima za kmetijstvo in okolje ter visokošolsko izobraževanje. Pred tem je bil 16 let na Inštitutu za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije, kjer je deloval kot raziskovalec in svetovalec za varstvo rastlin, zadnji dve leti pa je bil tudi direktor inštituta.

Diplomsko in podiplomsko izobraževanje je Simončič zaključil na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani, kjer je leta 2003 pridobil naziv doktorja agronomskih znanosti.

Samostojno ali v soavtorstvu je od leta 1990 naprej objavil več kot 150 znanstvenih in strokovnih člankov, povezanih s kmetijstvom, varstvom rastlin in okoljem. Kot specialist za varstvo rastlin in raziskovalec je do sedaj opravil več kot 500 predavanj za različne ciljne skupine (kmetijski pridelovalci, svetovalci, študenti, dijaki, trgovci s fitofarmaceutskimi sredstvi). Od leta 2003 dalje poučuje kot gostujoči predavatelj na Univerzi v Mariboru - Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede, Univerzi na primorskem - Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije ter Visoki šoli za varstvo okolja v Velenju.

Svoje znanje je izpopolnjeval v okviru domačih in tujih krajših in daljših usposabljanj, pri čemer še vedno aktivno sodeluje s številnimi raziskovalnimi institucijami v Evropi kot tudi širše. Med njegovimi ostalimi pomembnejšimi aktivnostmi in funkcijami naj navedemo članstvo v Svetu za kmetijstvo in podeželje pri MKGP od

leta 2011, članstvo v Svetu za visoko šolstvo v okviru MIZŠ od leta 2010, članstvo v Evropskem herbološkem združenju (EWRS - European weed research society), v okviru katerega je od leta 2008 tudi generalni sekretar, je tudi član in predstavnik Slovenije v Evropski organizaciji za varstvo rastlin za področje herbologije in fitofarmacije (EPPO), član skupine evropskih herbologov za ocenjevanje herbicidov ter član uredniških odborov večih slovenskih in mednarodnih znanstvenih in strokovnih revij s področja kmetijstva.

Prihodnost in izzivi okoljsko učinkovitega kmetijstva in živilsko predelovalne industrije

41

Tanja Strniša*

Državni zbor je leta 2011 sprejel krovni strateški dokument, ki je zastavil pomembne usmeritve in strateške cilje razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva. Resolucija o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 – »Zagotovimo.si hrano za jutri« določa naslednje strateške cilje:

- zagotavljanje prehranske varnosti s stabilno pridelavo varne, kakovostne in potrošniku dostopne hrane,
- povečanje konkurenčne sposobnosti kmetijstva in živilstva,
- trajnostna raba proizvodnih potencialov in zagotavljanje s kmetijstvom povezanih javnih dobrin,
- zagotavljanje skladnega in socialno vzdržnega razvoja podeželja (v sodelovanju z drugimi politikami).

Slovenija se ponaša z izredno krajinsko pestrostjo in z veliko biotsko raznovrstnostjo. Je ena najbolj gozdnatih pa tudi hribovitih dežel Evrope, z izredno velikim deležem zavarovanih območij. Z vidika kmetijstva in izvajanja kmetijske dejavnosti so te razmere težke in neugodne, zato se je v kmetijstvu tradicionalno oblikoval in je prevladujoč model družinskega kmetovanja, z majhnimi in razdrobljenimi obdelovalnimi površinami in ekstenzivno živinorejo.

Varovanje naravnih virov, s katerimi v Sloveniji še vedno bogato razpolagamo, je eno vodilnih usmeritev pri doseganju samooskrbnih ciljev in konkurenčnega razvoja slovenskega kmetijstva. To je možno le preko trajnostnega upravljanja z naravnimi viri in le po načelu trajnostnega razvoja. Iskanje uravnoteženosti med

gospodarskim, družbenim in okoljskim vidikom pa je ena od najzahtevnejših nalog, ki se je lotevamo pri usmerjanju kmetijske politike.

Dejstva glede podnebnih sprememb, vedno večjega pritiska človeka na naravo, ki ponekod že izčrpava svoje rezerve za zadovoljevanje potreb prebivalstva, so privedla do ključnih konceptualnih premikov tudi v politiki razvoja kmetijstva.

Pomen znanja in prenosa znanja do uporabnikov, pomen generacijske pomladitve v kmetijstvu in hkrati ohranjanje družinskih kmetij, ohranjanje kmetijske dejavnosti tudi v težjih pogojih za kmetovanje, prilagajanja na podnebne spremembe ter blažitev posledic teh sprememb, večdimenzionalen pomen kratkih oskrbnih verig ter trajnostno upravljanje z gozdovi so pomembni gradniki razvoja slovenskega kmetijstva.

42 ■ Za doseganje teh ciljev so ključni ukrepi Skupne kmetijske politike. Program razvoja podeželja RS za obdobje 2014-2020 daje pomemben poudarek ukrepom prenosa znanja, svetovanja in sodelovanja. Vsi omenjeni ukrepi imajo poleg tehnološko-razvojne tudi izrazito močno okoljsko in podnebno dimenzijo, zaradi česar bodo lahko neposredno krepili učinke okoljsko-podnebnih ukrepov PRP 2014–2020. Prenos znanja in inovacij, skrb za okolje in podnebne spremembe so namreč horizontalni cilji, ki so rdeča nit ukrepanja PRP 2014-2020. Reforma SKP pa je ozelenila tudi podpore prvega stebra oziroma sheme neposrednih plačil.

Kmetijska politika in politika razvoja podeželja je ključna za usmerjanje k ciljem ohranjanja trajnostnega kmetijstva, prehranske varnosti, zaposlovanja na podeželju, ključna pa je tudi za podpore mladim kmetom, saj gre razvoj z roko v roki z mlajšimi generacijami. Starostna struktura na kmetijskih gospodarstvih v Sloveniji je slaba, zato je nujna hitrejša generacijska zamenjava na kmetijah, boljša izobrazba mladih kmetov in spodbujanje razvoja inovativnih in perspektivnih mladih na podeželju. Temeljna naloga kmetijstva je proizvodnje kakovostne hrane, hkrati je pomembno s socialnega vidika, zagotoviti pa mora tudi dobro stanje okolja in narave, vključno z dobrim stanjem voda in zemljišč, biotske raznovrstnosti in kulturne krajine.

Tudi ekološko kmetijstvo je za Slovenijo lahko pomembna razvojna priložnost in idealna priložnost za lokalno samooskrbo. Z dajanjem prednosti lokalni oskrbi lahko povečamo proizvodnjo ekološkega sadja in zelenjave, saj ravno v tem segmentu povpraševanje v tem trenutku močno presega ponudbo. Spodbujanje kratkih verig oskrbe s hrano in lokalne samooskrbe pa je postal temeljni in splošno sprejeti princip kmetijske politike in drugih relevantnih politik.

Zaradi neugodnih razmer, razpršenosti zemljišč in majhnosti kmetij je v večjem delu Slovenije intenzifikacija kmetijske pridelave močno omejena ali pa sploh ni možna. Ključni oteževalni dejavniki so predvsem otežen dostop do kapitala, neugodna starostna struktura oziroma prepočasno generacijsko pomlajevanje, zmanjševanje zaposlenosti v kmetijstvu in prepočasno prestrukturiranje. Težave družinskih kmetij so povezane tudi s slabo dostopnostjo do kmetijskih zemljišč in

posledično slabo možnostjo povečevanja kmetij, s premajhnim dohodkom iz kmetijske in dopolnilnih dejavnosti, pomanjkanjem kapitala za investiranje v proizvodni cikel, izgubo prihodka zaradi naravnih nesreč, z odhajanjem mladih s kmetij v mesta, kjer si iščejo zaposlitev, in s slabo povezanostjo kmetov za nastop na trgu.

Zaradi vsega omenjenega in zaradi naravnih značilnosti Slovenije je prizadevanje države za ohranitev kmetovanja v težjih, hribovitih področjih prav tako ključno z vidika samooskrbe, ohranjanja poseljenosti, preprečevanje zaraščanja; proces zaraščanja je najbolj intenziven prav v hribovskih območjih z manj ugodnim reliefom ali manj kakovostnimi tlemi, kjer je obdelovanje zemljišč oteženo.

Dobro ohranjeno naravo in biodiverziteto ter neindustrijski način kmetijske pridelave mora Slovenija izkoristiti kot svojo konkurenčno prednost.

Eden pomembnejših vidikov je politika kakovosti, promocija shem kakovosti, razvijanje blagovnih znamk, proizvodov z več dodane vrednosti in proizvodov z geografsko zaščito. Posebej pa je potrebno izpostaviti odločitev, da v Sloveniji ne bomo dovolili pridelovanja gensko spremenjenih rastlin, ter izredno odklonilno stališče do GSO na splošno.

V luči pogajanj v okviru Svetovne trgovinske organizacije in o bilateralnih trgovinskih sporazumih ter z vidika globalizacije trga s hrano ključno izpostaviti, da Slovenija podpira previdnostni princip, ko gre za vprašanja varnosti hrane, in vztraja pri stališču, da sklepanje trgovinskih sporazumov ne sme znižati standardov varnosti in kakovosti hrane.

■ *mag. Tanja Strniša

Rojena je 21. novembra 1962 v Novem mestu. Osnovno šolo je obiskovala v Dolenjskih Toplicah, gimnazijo pa v Novem mestu. Nadaljevala je s študijem na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani, Oddelek za agronomijo, ki ga je končala leta 1986. Leta 1990 je nadaljevala s podiplomskim magistrskim študijem kmetijskega podjetništva na Biotehniški fakulteti in ga leta 1995 tudi uspešno končala.

Njena prva zaposlitev je bila v Kmetijski zadrugi Krka Novo mesto, kjer je opravljala delo tehnologinje in pospeševalke za sadjarstvo. Svojo poklicno pot je nadaljevala kot kmetijska svetovalka, specialistka za področje ekonomike kmetijstva na Kmetijskem zavodu Ljubljana, Oddelek Novo mesto.

Leta 2001 se je zaposlila v Službi Vlade RS za evropske zadeve, kjer je opravljala naloge svetovalke za koordinacijo priprav za vstop Slovenije v EU na področju kmetijstva in ribištva, kasneje pa vodje Projektne skupine za koordinacijo priprav in predsedovanja Slovenije EU in koordinatorke za Evropski svet in Svet EU za splošne zadeve.

Od septembra 2008 do julija 2009 je bila zaposlena na Veleposlaništvu RS v Pragi, kjer je med drugim sekretariatu za predsedovanje v okviru Urada Vlade Češke republike svetovala pri predsedovanju Svetu EU.

Državna sekretarka je bila v drugi polovici leta 2004 vodja kabineta ministra za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Od maja 2010 do februarja 2012 je zasedala mesto državne sekretarke na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, kasneje pa mesto namestnice generalnega direktorja Direktorata za kmetijstvo na Ministrstvu za kmetijstvo in okolje. Vlada RS jo je na funkcijo državne sekretarke na Ministrstvu za kmetijstvo in okolje ponovno imenovala marca 2013.

Državna sekretarka govori angleško (aktivno), francosko (pasivno) in hrvaško (pasivno). Je poročena in ima dva otroke.

Želenega razvoja slovenskega agroživilstva ne bo brez korenitih institucionalnih sprememb

Emil Erjavec*

V prispevku razpravljamo o stanju, dejavnikih in možnostih razvoja slovenskega agroživilstva in to predvsem z vidika delovanja zasebnih in javnih inštitucij. Razvoj, ki ga beležimo v zadnjem desetletju je spontan, atomiziran, ne daje pričakovanih rezultatov in ne uresničuje zastavljenih strateških ciljev. Resursi kmetijstva se ohranjajo, niso pa v ekonomskem in okoljskem smislu izkoriščeni trajnostno učinkovito. Agregatna kmetijska in živilska proizvodnja večinoma stagnira, ob resnih deficitih v nekaterih sektorjih (npr. prašičereja). Resen problem je stagnacija agroživilskih verig, ki so razklenjene z izvozom domačih surovin in s povečanim uvozom nekaterih ključnih živil. Nekateri posamezni pozitivni premiki v kmetijstvu in živilstvu ne odtehtajo povečanega zaostajanjem za razvojem agroživilstva v najbolj razvitem delu Evrope in sveta. In vse to v razmerah izrazitih javnih proračunskih podpor, ki letno v povprečju prispevajo okoli polovico faktorskega dohodka kmetijstvu, v zadnjem desetletju pa so nanesele skoraj 4 milijarde evrov domačih in evropskih sredstev.

Slovenija nima najbolj ugodnih naravnih in strukturnih razmer v kmetijstvu, nasprotno, značilne so težje razmere za pridelovanje in razdrobljena drobno posestna velikostna struktura kmetijstva. Možnosti za razvoj so omejene, pa vendar bi lahko iz danih virov lahko naredili več, ustvarili več dodane vrednosti in razvoja. Menimo, da ležijo ključni limitirajoči dejavniki v institucionalnem okvirju slovenskega agroživilstva. Teorija razvojne ekonomike kmetijstva pravi, da spontani razvoj v proizvodnji hrane le redko vodi do zelenih ciljev, ter je zato potrebno razvoj usmerjati, za kar so potrebne in tudi ključne institucije zasebnega in javnega sektorja. Hitrejše premike namreč dosežemo le z izrazitejšim oblikovanjem

in prenosom znanja, vlaganjem v večje projekte in povezano ter učinkovito agro-živilsko verigo. Na teh področjih je ključen človeški dejavnik, kolektivni pristop in sodelovanje, potrebne so razvite javne in zasebne institucije ter njihovo vzajemno delovanje.

Prav zaostajanje na institucionalnem področju lahko pojasni razvojno stagnacijo slovenskega agroživilstva. Direktn prispevek slovenske znanosti k razvoju slovenskega agroživilstva je omejen, javni sistem prenosa znanja ne dovolj učinkovit, zasebna pobuda šibka. Živilska industrija je v resnih finančnih težavah, obremenjena z ekonomijo obsega in težje, če sploh vlaga v resen razvoj. V kmetijstvu je ključen dejavnik razvoja prenos znanja preko industrije inputov, ki pa je omejen na znanje in interes posameznih kmetijskih proizvajalcev in programe multinacionalk ter redko delujočih domačih podjetij na tem področju. Dejstvo je, da na tej stopnji »srednje razvitosti« težje napredovati, kot je to bilo pred leti, ni pa se mogoče izogniti tudi dejstvu, da sistematični in usmerjeni razvoj različnih inštitucij na področju znanja izostaja. Potrebne so korenite reforme institucij, v smeri njihove večje kakovosti delovanja v podporo razvoju. Zato so potrebna tudi večja javna in zasebna vlaganja, ki pa morajo voditi tudi v racionalizacijo in bolj usmerjeno delovanje teh ustanov.

Vzajemno delovanje in gradnja večjih in učinkovitih agroživilskih verig je naslednji deficitarni dejavnik. Kmetijstvo le počasi gradi horizontalne gospodarske povezave, problem je pripoznan, dejanske spremembe pa izostajajo. Še bolj šibko je vertikalno povezovanje med členi v verigi. Živilska industrija in kmetijski proizvajalci se preveč vidijo na nasprotnih bregovih, zaupanje se ni izgradilo, vsekakor pa nekateri dobri primeri govorijo o potencialih takega delovanja. Poseben problem je tržna premoč trgovine v verigi, ki dodatno bremeni, da ne nastajajo učinkovitejša povezave, čeprav tudi tukaj, prihaja do zavedanja problemov, zgledov pa je še vedno premalo. Tržne inštitucije, podjetniško, a povezujoče naravnane, v iskanje ekonomije obsega, kakovosti in razvoja vseh členov verige, so lahko ključen vzvod za prihodnji razvoj, a izgledi niso preveč optimistični. Gradnja tržnih povezanih inštitucij zahteva močen kapitalni interes, dolgoročno vizijo lastnikov in modre nove rešitve, v bistvu tudi inovacije. Tudi tržno povezovanje zahteva znanje in pripravljenost za spremembe, vse tega pa preveč primanjkuje pri vodstvih in srednjem kadru.

Zaključimo, da v Sloveniji načeloma ni problem razumeti pomena inštitucij, znanja in sodelovanja, v slovenskem agroživilstvu predvsem primanjkuje energije in pripravljenosti ter tudi sposobnosti za spremembe. Preveč je tolerance povprečnosti, nerazumevanja mednarodnih standardov in predvsem pomanjkanja pripravljenosti za stalne institucionalne spremembe. Človeški faktor je ključen dejavnik razvoja, pomanjkanje usposobljenih posameznikov in posameznikov ter njihovo povezano delovanje preko primernih inštitucij, pa onemogoča, da bi hitreje in bolj usmerjeno pristopili k razvoju.

■ ***prof. dr. Emil Erjavec**

Je redni profesor na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani za področje agrarne politike in ekonomike. Doktoriral je leta 1993 na Univerzi za naravne vire in uporabne vede o življenju (BOKU) na Dunaju, na katero se je vrnil leta 2000 kot stalni gostujoči predavatelj za politično ekonomijo kmetijstva. Raziskovalno deluje na različnih vprašanih sektorskega modeliranja, evropskih integracijskih procesov in politične ekonomije kmetijstva, s posebnim interesom za Skupno kmetijsko politiko, njene reforme, učinke in pristopne procese. Od leta 2003 je vodja nacionalne programske skupine Ekonomika agroživilstva in naravnih virov, je koordinator ali raziskovalec v številnih nacionalnih in vodja nacionalnih skupin pri 10 evropskih raziskovalnih projektih (ACE PHARE, Okvirni programi, Obzorja) ter vabljeni predavatelj na številnih mednarodnih znanstvenih in strokovnih srečanjih. Med leti 1998 in 2003 je bil član Ožje pogajalske skupine za pristop Slovenije k EU, zadolžen za pogajanja na področju kmetijstva in ribištva. Po letu 1993 je sodeloval pri pripravi večini strateških dokumentov s področja kmetijstva, kmetijske politike in evropskih integracij ter proračuna EU za potrebe Vlade Republike Slovenije, sodeloval pa je tudi pri študijah za OECD, Evropsko komisijo, FAO in Evropski parlament. Razvojne reference s področja kmetijske politike ima v vseh državah Zahodnega Balkana, vzpostavil pa je tudi mrežo za spremljanje agrarne politike v regiji. Med leti 2008 in 2012 je bil predsednik Društva agrarnih ekonomistov Slovenije ime med leti 2008 in 2014 član izvršnega odbora Evropskega združenja agrarnih ekonomistov. Aktivno deluje tudi na fakulteti, kjer je opravljal različne funkcije od vodje katedre, člana senata fakultete do prodekana za zootehniko (med leti 2010 in 2014). Za svoje delo je leta 2004 prejel Jesenkovo priznanje Biotehniške fakultete, leta 2008 pa je postal častni doktor Univerze Cirila in Metoda v Skopju.

Ali zmanjševanje biotske raznovrstnosti zahtevajo spremembe v kmetijski praksi?

Darij Krajčič*

Kmetijstvo v primerjavi z drugimi panogami predstavlja največjo grožnjo biotski raznovrstnosti, saj je po nekaterih podatkih vzrok več kot polovici izgube biotske raznovrstnosti na globalni ravni. Sledi sektor energetike in transporta s približno četrtno, nekaj manj turizem, še manj gozdarstvo, najmanj pa težka industrija (PBL/CBD 2014). Svetovni trendi upadanja številčnosti npr. ptic in metuljev so stalni (Millenium ecosystem assessment 2008). Strokovnjaki še ugotavljajo, da je upadanje biotske raznovrstnosti večja grožnja človeštvu kot pa podnebne spremembe. Tudi v Sloveniji se ubadamo s problemom upadanja biotske raznovrstnosti zlasti na področju kmetijstva, točneje gre za dramatičen upad zlasti ptic kmetijske krajine, ki so po svojem temeljnem ustroju specialisti (npr. kosec, ...), saj je indeks v primerjavi z letom 2008 manjši od 70% (vir: DOPPS - Monitoring splošno razširjenih vrst ptic za določitev slovenskega indeksa ptic kmetijske krajine - poročilo za leto 2014, Končno poročilo). Generalistom gre nekaj bolje (indeks 90), nekateri so v ekspanziji (npr. labodi). Vendar slednji v ekosistemu specialistov ne morejo nadomestiti, še več, predstavljajo lahko dodatno motnjo.

Z zavarovanjem vrst nismo zmanjšali upadanje populacij tistih vrst, katerih temeljni vzrok ni lov ampak spremembe v okolju. In teh je zelo veliko. Dodaten problem naše krajine predstavlja vedno hujši pritisk invazivnih vrst, ki izrinjajo avtohtone vrste, nekatere pa predstavljajo neposredno nevarnost za zdravje ljudi. Spremembe v biotski raznovrstnosti so najboljši indikator kakovosti okolja, v katerem živimo.

Spremembe v okolju kmetijske krajine so zelo velike. Opuščanju kmetijstva na eni strani je sledila intenzifikacija kmetijske proizvodnje na drugi. Tudi kmetijstvo se

kljub izjemno visokim proračunskim podporam (v Sloveniji v letu 2012 384 mio €, vir: KIS) ni moglo izogniti ekonomiki obsega in učinkovitosti. Slabost te ekonomske zakonitosti je v dejstvu, da ne upoštevajo drugih (eksternih) stroškov npr. stroškov ekosistemskih storitev, torej holističnega pristopa.

Kljub velikanskim podporam Slovenija razen pri govejem in perutninskem mesu ter mleku prehransko ni samooskrbna (KIS 2013), kaj šele da bi proizvajala omembe vredne presežke hrane. Smo tudi na repu evropskih držav po površini kmetijskih zemljišč na prebivalca, zato pa zelo visoko po številu traktorjev.

Ugotovimo lahko, da je na področju (našega) kmetijstva nekaj hudo narobe. Zlasti ne upošteva v dovoljšnji meri specifične slovenskega podeželja in preveč neposredno prenaša vzorce kmetovanja iz dežel z drugačnimi razmerami. Mednarodne študije vedno bolj opozarjajo na potrebo po upoštevanju mnogih ekosistemskih storitev pri vodenju kmetijske politike.

V Sloveniji je to razumevanje večinoma na deklarativni ravni, na ravni politike, tudi subvencijske pa bolj ali manj simbolično, še več, predstavlja oviro sodobnemu kmetijstvu. Za posebne ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti gre v Sloveniji letno manj kot 2 % vseh podpor.

Ali je mogoče izgubo biotske raznovrstnosti nadomestiti? Odgovor je povsem jasen: ni je mogoče nadomestiti z ničemer drugim. Ali si izgubo biotske raznovrstnosti lahko privoščimo? Tega se v nedogled ne da početi, saj so posledice vsekakor dramatične. Še več, niti malo si tega več ne moremo privoščiti. Človek ni fizično še posebej pa ne psihično prilagojen na umetno okolje, saj je evolucija potekala v naravnem okolju in je trajala milijone let. Hitrih sprememb okolja preprosto ne more »prebaviti«. Narave ne varujemo zaradi peščice zanesenjakov, morda včasih označenih kot čudakov, ki ne razumejo, da je za blaginjo človeka potrebna zgolj in samo gospodarska rast, vse drugo je ovira, ki jo je treba odpraviti. Naravo varujemo zaradi nas ljudi.

Ohranjanje narave z ohranjanjem živih bitij in nežive podlage postavljamo v procese, ki povezani zagotavljajo ekosistemske usluge. Zato je človeka potrebno spet vrniti k naravi na vseh ravneh (nekoč pred mnogimi leti je o tem govoril že J. J. Rousseau, ko je takratna družba zbežljala), k njenim zakonitostim in tako zablode sodobne družbe spet utiriti v univerzalne naravne zakone.

Zato je potreben korenit in smel premik v drugačno razmišljanje in ravnanje. Verjetno pa bo potrebno pogledati iz okvirov trenutne ekonomske logike, ki temelji na: (1) stalni gospodarski rasti in (2) ozki ekonomski učinkovitosti. Verjetno bo potrebno pogledati tudi iz okvirov pravil 4-letne politične rotacije.

V bodoče bi bilo lahko kmetijstvo eno od gonil spremenjenega pogleda na okolje (ta je še vedno večinoma razumljen kot neomejen vir, ki se ga z vedno novimi tehnologijami da v nedogled izkoriščati). Miselno se bo treba vrniti v čas, ko je imel kmet bolj pristen odnos do zemlje, povrniti ta odnos, sodobno kmetovanje

pa izvajati v skladu s tem odnosom. Temu mora slediti ali ga celo spodbujati tudi kmetijska politika, subvencijska politika pa je potrebna temeljite prevetritve.

■ ***prof. dr. Darij Krajčič**

Diplomiral iz gozdarstva in ima doktorat gozdarskih znanosti. Ima petindvajset let delovnih izkušenj, dvanajst na področju ohranjanja narave. Deloval je v gospodarstvu na vodstvenih mestih, na univerzi pokrival področje gozdarske politike in ekonomike in vodil Združenje za gozdarstvo pri Gospodarski zbornici Slovenije. Enajst let vodi Zavod RS za varstvo narave (direktor), eno leto je bil generalni direktor Direktorata za okolje na Ministrstvu za okolje in prostor. Sodeluje v številnih evropskih in domačih aplikativnih projektih ter predava doma in v tujini. Ključni strokovni izzivi so uveljavljanje ohranjanje narave kot podlage razvoja v vseh človekovih dejavnostih.

Kako bolje izkoristiti naravne potenciale za pridelavo hrane v Sloveniji

Stane Kavčič*

Pridelava hrane v Sloveniji stagnira, obseg nekaterih aktivnosti pa se zaradi nekonkurenčnosti zmanjšuje. Podatki jasno kažejo, da je samooskrba na področju živinoreje občutno višja kot v rastlinski pridelavi. Navkljub splošno uveljavljenemu mnenju, da se obseg kmetijske proizvodnje zmanjšuje, objektivni podatki kažejo, da so v živinoreji z izjemo prašičereje fizični kazalniki razmeroma stabilni. Podobno velja tudi za večino panog v rastlinski pridelavi, le da so stopnje samooskrbe bistveno nižje. Velik padec beležimo pri krompirju, od leta 2006 pa v Sloveniji ne pridelujemo več sladkorne pese. Poslabšujejo se tudi kazalniki pri zelenjavi, kjer pa nimamo pogojev, da bi dosegli občutno izboljšanje. V oči bode tudi dejstvo, da v nekaterih panogah z visoko stopnjo samooskrbe primarnih kmetijskih proizvodov (nepredelanih) ta občutno peša ali se celo močno poslabšuje, ko govorimo o izdelkih za potrošnike (primer mlečnih izdelkov). To nedvomno nakazuje na slabo konkurenčnost živilsko-predelovalne industrije.

Vzroke za takšne trende lahko iščemo predvsem v dohodkovnem položaju posameznih panog. Razpršenost v doseženi neto dodani vrednosti na uro vloženega dela je v rastlinski pridelavi veliko večja kot v živinoreji in se v rastlinski pridelavi v zadnjih dveh desetletjih večinoma ohranja, v živinoreji pa izrazito povečuje. Kot izrazito nezanemljiva se zdi tržna pridelava grozdja brez lastne predelave, v večini let pa tudi pridelava koruznega zrnja. Pri ostalih pomembnejših rastlinskih proizvodih je večinoma zadovoljiva ali celo zelo visoka. Zanimivo je, da podoben vpogled v rezultate govedoreje nakazuje daleč najbolj stabilne razmere (pri mleku in govejem mesu), izrazito neugodni pa so kazalniki za 'industrijski' način pitanja živali,

kjer so se razmere tako v prašičereji kot perutninarstvu v zadnjih letih še dodatno zaostrole.

Analiza kmetijskih gospodarstev (KMG) v Sloveniji nakazuje, da imamo le okoli 7 tisoč potencialno profesionalnih subjektov v tej dejavnosti, to je takšnih, ki dosega-jo vsaj 25 tisoč € standardnega prihodka letno. Več kot polovica teh je usmerjenih v prirejo mleka. V tej panogi beležimo tudi največjo hitrost in doseženo stopnjo koncentracije proizvodnje. Omenjenih 7 tisoč KMG ustvari več kot polovico, mo- goče že blizu 2/3 agregatne vrednosti kmetijske proizvodnje. Na drugi strani ima- mo med 50 in 70 tisoč KMG, ki ohranjajo ali celo zmanjšujejo obseg proizvodnje. Večina med njimi po pavšalni oceni ne dosega 2 tisoč € dohodka letno. Je pa zani- mivo, da je zaradi čedalje pomembnejše vloge proračunskih plačil mogoče doseči precej boljši rezultat na enoto vloženga dela z izrazito ekstenzivno proizvodnjo (primer ekološke reje dojilj ali drobnice) kot pri zmerno intenzivni (prireja mleka z razmeroma nizko obtežbo površin) in še zlasti intenzivni reji živali (visoka mlečnost živali in razmeroma visoka obtežba površin). To spodbuja prakse gospodarjenja na površinah, ki vodijo v malo ali nič tržne proizvodnje. Z uveljavljenimi usmeri- tvami v novem programskem obdobju EU (neposredna in izravnalna plačila) se tovrstne tendence samo še stopnjujejo, to pa bržkone vodi v nadaljnje krčenje BDP kmetijstva.

Slovenska kmetijska politika v svojih strateških dokumentih nedvoumno zagovarja spodbujanje panog, pri katerih imamo nizko stopnjo samooskrbe. Takšno usmer- janje, ki ni v sozvočju s primerjalnimi prednostmi določenega območja, je težko uspešno na daljši rok, vsekakor pa ni racionalno. Glede na naravne danosti bi z manj javnega denarja zagotovo lahko dosegli bistveno boljše učinke, če bi spod- bujali produktivno izkoriščanje travinja, na njivskih površinah pa delovno intenziv- nejše kulture. S takšnim pristopom bi lahko dosegli vsaj 50 % povečanje vrednosti kmetijske proizvodnje, dosegljiva pa bi bila tudi podvojitev doseženega. Ob tem bi bila dobrodošla drugačna organiziranost agroživilske verige, ki bi omogočila ustvarjanje višje dodane vrednosti.

■ ***prof. dr. Stane Kavčič**

Stane Kavčič se je rodil leta 1966 v Ljubljani. Odraščal je v petčlanski kmečko-de- lavski družini v Horjulu. Po končani bežigrajski gimnaziji je vpisal študij zootehniko na Biotehniški fakulteti in leta 1992 diplomiral. Za diplomsko nalogo je prejel fakul- tetno Prešernovo nagrado. Podiplomski študij je vpisal v Ljubljani, a je nato izko- ristil možnost opravljanja magistrskega študija s področja agrarne ekonomike na University of London. Za učni uspeh pri magistrskem študiju je bil nagrajen z "The Bill Young Postgraduate Award in Farm Business Management", dosežen naziv pa krasí vzdevek "with distinction". Doktorski študij je zaključil na ljubljanski univerzi.

Raziskovalno in strokovno deluje na področju politike in ekonomike upravljanja z naravnimi viri. Razvil je več predmetov v starejših in bolonjskih študijskih progra- mih. Je avtor večjega števila študijskih gradiv in soavtor v učbenikih ter mentor

28-tih diplom, enega magisterija in doktorata. Daljše obdobje je bil urednik ali so-urednik zbornikov periodičnih konferenc društva agrarnih ekonomistov Slovenije. Pogosto se pojavlja tudi s strokovno polemičnimi prispevki na področju aktualne problematike v slovenskem kmetijstvu, še zlasti s področja ukrepov kmetijske in davčne politike. Praktično poznavanje kmetijske problematike in iskanje aplikativnih rešitev je tudi sicer izziv, ki mu v zadnjem obdobju namenja vse večjo prioriteto, v zadnjih dveh letih tudi s formalno zaposlitvijo na domači kmetiji.

Koordinacija Agroslovak

Vladimir Čeligoj*

Težnja in potreba po medsebojni povezanosti ter skupnem nastopanju in delovanju med slovenskimi zamejskimi kmetijskimi organizacijami se je porodila s strani Deželne kmečke zveze Trst ob priliki skupnega srečanja vseh štirih slovenskih predstavnikov iz sosednjih držav meseca marca 2013. Tej pobudi in skupni potrditvi je sledila ustanovna listina Koordinacije AGRASLOMAK, katere slavnostni podpis je bil na Ptuj v mestni palači ob priliki otvoritve razstave »Dobrote slovenskih kmetij« 17. maja istega leta. Ob tej priložnosti je bila tudi organizirana razstava »Kruh iz domovine in zamejstva«, ki je imela izrazito simbolno sporočilo povezovanja prav skozi kruh kot osnovni življenjski element.

AGRASLOMAK pomeni: kmetijska slovenska manjšinska organizacija, ki združuje slovenske kmetijske strukture iz Avstrije (Skupnost južno koroških kmetov in kmetov), Italije (Deželna kmečka zveza Trst), Madžarske (Razvojna agencija Slovenska krajina) in s Hrvaške (Kmetijska izobraževalna skupnost Gorski Kotar).

Italija

Deželna kmečka zveza Trst, pokriva področje od Milj pri Trstu do Kanalske doline na severu. Ker v Italiji ni kmetijske zbornice, Kmečka zveza odigra tudi svetovalno vlogo za slovenske kmete v zamejstvu v Italiji. Pod svojim okriljem združuje okrog 680 kmetov v obmejnem področju, njeno delovanje pa ima že 65-letno tradicijo. Kot zamejska organizacija predstavlja pomemben steber slovenske narodne skupnosti v Italiji in je velik borec za ohranjanje kmetijskih zemljišč v zamejstvu.

Avstrija

Skupnost južno koroških kmetov in kmetov (SJK) povezuje preko 700 slovenskih kmetov na južnem Koroškem. Je močna stanovska organizacija, ki jo zastopajo trije svetniki v deželni Kmetijsko gozdarski zbornici Koroške. Pod okriljem SJK deluje Kmečka izobraževalna skupnost, ki s svojimi strokovnimi predavanji in seminarji izobražuje koroške kmete, znanje in dobre prakse pa posreduje tudi kmetijskim strukturam v Sloveniji. Odigrava pomembno vlogo pri izvajanju programa delovnih praks dijakov kmetijskih šol iz Slovenije na slovenskih kmetijah na avstrijskem Koroškem.

Madžarska

Razvojna agencija slovenska krajina je bila ustanovljena leta 2006 s strani Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu z namenom povezovanja Slovencev v Porabju ter vključevanja v čezmejne projekte Slovenija – Madžarska, pri čemer se je izkazala za zelo uspešno. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije že 6 let izvaja letne programe izobraževanja in usposabljanja porabskih kmetov predvsem na področju sadjarstva in živinoreje. Za konkretniji razvoj na področju kmetijstva pa sta Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter Urad za Slovence v zamejstvu in po svetu izvedla projekt Slovenske vzorčne kmetije na Gornjem Seniku, ki predstavlja pomemben korak spodbude in razvoja kmetijstva pri Porabskih Slovencih.

Hrvaška

Kmečka izobraževalna skupnost Gorski kotar je zelo sveža organizacija slovenskih kmetov v Gorskem Kotarju na Hrvaškem, ustanovljena oktobra 2014. Tri leta pred tem je sodelovanje Ministrstva za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije potekalo preko sekcije za kmetijstvo pri Kulturnem društvu Gorski Kotar. Cilj ustanovitve samostojne kmetijske organizacije je prav tako medsebojno povezovanje slovenskih kmečkih struktur v Gorskem Kotarju ter vključevanje v čezmejne projekte z namenom poiskati razvojne možnosti na področju kmetijstva v teh obmejnih krajih. Omenjeno ministrstvo že tretje leto ob strokovnem sodelovanju Kmetijskega zavoda Ljubljana izvaja letne programe izobraževanja in usposabljanja tamkajšnjih kmetov.

Imamo štiri kmetijske strukture v štirih različnih državah, štiri različne realnosti, štiri specifične, kar je potrebno upoštevati pri načinu sodelovanja. Če v primeru Avstrije in Italije črpamo določena znanja in dobre prakse, potem v primeru Madžarske in Hrvaške nudimo izobraževanje in usposabljanje.

Koordinacija AGRASLOMAK načeloma formalno zaseda vsaj dvakrat letno, vsakokrat v drugi državi. Na ta način se s samim druženjem, informiranjem, spoznavanjem ljudi in krajev najbolj spoznava realnost v kateri živi slovenska manjšina v posamezni državi ter se zagotavlja prenos znanja, izkušenj in dobre prakse.

Predstavniki Koordinacije AGRASLOMAK so na dogodku »Dobrote slovenskih kmetij« na Ptujju maja letos predstavili primere dobrih praks mreženja na podeželju. Koordinacija AGRASLOMAK se je predstavila s svojim programom in delovanjem na Vseslovenskem srečanju v Državnem zboru Republike Slovenije 2. julija 2015, istega meseca pa so sodelovali tudi na dogodku »Srečanje kmetov petih dežel« v Železni Kapli, ki ga vsako leto priredijo na avstrijskem Koroškem, vsakokrat v drugem kraju.

Na sejmu AGRA v Gornji Radgoni so se udeležili srečanja z mag. Dejanom Židanom, ministrom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, z Gorazdom Žmavcem, ministrom Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu ter z Majo Makovec Brenčič, ministrico za šolstvo.

56 ■ Od 9. do 11. oktobra letos so se zamejske turistične kmetije pod okriljem Koordinacije AGRASLOMAK skupaj z Zvezo turističnih kmetij Slovenije predstavile na največji regati Barkovljanki v Trstu pod naslovom »TURISTIČNE KMETIJE BREZ MEJA«.

Že nekaj časa pa med zamejskimi kmetijskimi organizacijami potekajo aktivnosti za priprave na razpise EU za čezmejne projekte, preko katerih želijo doseči večji razvoj na področju kmetijstva v obmejnem prostoru.

Slovenske zamejske kmetijske organizacije v sosednjih državah predstavljajo most povezovanja in sodelovanja med Slovenijo in posamezno sosednjo deželo, kjer živi slovenska manjšina. Tudi današnji čas terja veliko mero pozornosti, doslednosti, odprtosti in solidarnosti matične domovine Slovenije do slovenske narodne skupnosti, da jo ohranimo v oceanu globalizacije.

■ ***Vladimir Čeligoj**

Rodil se je leta 1954, po je izobrazbi univ. dipl. zg., zaposlen na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano od leta 2001. Z zamejsko tematiko se je začel ukvarjati že pred 35 leti na lokalni ravni. To sodelovanje je pripeljalo do pobratenja občine Ilirska Bistrica in občine Devin-Nabrežina v Italiji. Kot poslanec v Državnem zboru v mandatu 1996-2000 je spremljal, sodeloval in prispeval k zamejskim vsebinam kot član različnih komisij in odborov. Že vrsto let v okviru MKGP sodeluje s slovenskimi zamejskimi kmetijskimi organizacijami v vseh štirih sosednjih državah, katere so od leta 2013 povezane v koordinacijo AGRASLOMAK. Je član Skupnega odbora Slovenija-Furlanija Julijska krajina ter Skupnega odbora Slovenija-Avstrija. Kot aktiven član v delovnih skupinah s področja kmetijstva prispeva k intenzivnemu sodelovanju in povezovanju med Slovenijo in posameznimi deželami v sosednjih državah. V koordinaciji AGRASLOMAK je aktiven pri delovanju koordinacije in izvajanju njenih programov, ki so v zadnjih letih pripeljali do vzpostavitve izredno tesnih vezi med slovenskimi zamejskim kmetijskim organizacijami in med matično domovino Slovenijo.

Deželna kmečka zveza – 65 let organiziranosti slovenskih kmetov v Italiji

Edi Bukavec*

57

V svojem posegu Bukavec opiše najvažnejše dogodke v zgodovini slovenskega zamejskega kmetijstva v Italiji, ki jih je doživljal naš kmečki človek v svojem velikem naporu, da bi enakopravno soustvarjal uravnovešen družbeni in gospodarski razvoj v boju za zaščito lastne zemlje in narodne identitete.

Presnova slovenskega kmetijstva v italijanskem zamejstvu ne gre pripisati le normalnemu gospodarskemu razvoju, zaradi katerega se je primarna dejavnost umikala in se še umika iz predmestja velikih mestnih središč kjer prevladujejo trgovske, industrijske in prometne dejavnosti ter iz območji s težjimi naravnimi dejavniki zaradi pomanjkanja osnovnih kmetijskih infrastruktur in tudi zaradi odvečne naravovarstvene zaščite, ki močno omejuje normalen družbeno gospodarski razvoj podeželja kjer smo Slovenci zgodovinsko naseljeni.

Omenjenim spremembam so slovenski zamejski kmetje kljubovali združevanjem moči, s posodabljanjem svojega dela in svojih kmetij ter z novimi gospodarskimi in tržnimi prijemi, ki so jim omogočili, da so dosegli odlične rezultate tako pri uveljavljanju gospodarskih kot pri ohranjanju narodnostnih značilnosti.

■ ***Edi Bukavec**

Rojen je 2. junija 1949 v Trstu, kjer biva v vasi Prosek. Po opravljeni osnovni šoli v domači vasi in gimnaziji v Trstu je Višjo kmetijsko šolo dokončal v Čedadu. Na kmečko zvezo v Trstu je bil sprejet kot kmetijski izvedenec in leta 1978 je bil imenovan za

njenega tajnika. V tej funkcij je predstavljal koristi slovenskih kmetov v raznih javnih komisijah in ustanovah. Leta 1999 je postal tajnik novoustanovljene Deželne KZ, ki združuje pokrajinske zveze v Trstu, Gorici in videmski pokrajini na ozemlju kjer smo Slovenci v Italiji zgodovinsko naseljeni. To funkcijo ohranja še danes.

Kmetijstvo na avstrijskem Koroškem

Stefan Domej*

Avstrijska Koroška ima površino 9.538 km², od tega je 8.428 km² v kmetijski in gozdarski rabi. Leta 2014 je avstrijska Koroška imela 557.641 prebivalcev, kar pomeni gostoto naseljenosti 58 oseb na km². V primerjavi do leta 2001 se je število prebivalcev znižalo za 0,3%, pri čemer je mestno prebivalstvo narastlo in v nekaterih podeželski občinah močno upadlo. Na primer v občini Železna kapla se je prebivalstvo v tem obdobju znižalo za 11 %.

Od leta 1995 je Avstrija članica Evropske Unije in poleg splošnega popisa imamo podatke od kmetijah, ki jih zajamejo v integriranem administrativnem in kontrolnem sistemu (IAKS). Po podatkih popisa imamo na avstrijskem Koroškem 17.466 kmetijskih in gozdarskih obratov, kar pomeni, da se je število od leta 1995 do danes znižalo za 21%. Večina kmetij so družinske kmetij, samo 8 % so pravne osebe. 26 % kmetij ima glavni dohodek iz kmetijstva in 66 % kmetij ima glavne dohodke izven kmetijske dejavnosti.

V kmetijski rabi je 220.000 ha, od tega je 40.000 ha travnikov z intenzivno rabo, 60.000 ha travnikov z ekstenzivno rabo, 57.000 ha planinskih pašnikov in 63.000 ha njiv. Povprečna kmetija ima v rabi 16 ha kmetijskih zemljišč.

Po podatkih iz integriranega administrativnega in kontrolnega sistema je zbirno vlogo leta 2014 oddalo 11.027 kmetij, leta 2000 jih je bilo še 14.274 kmetij. Približno 80 % kmetij obdeluje manj kot 20 ha, 16 % kmetij obdeluje med 20 do 50 ha, 3 % kmetij obdeluje med 50 in 100 ha. Le 35 kmetij obdeluje več kot 100 ha.

Glavne poljščine so pridelava krmnih travinj (17.000 ha), koruza (14.000 ha), silažna koruza (9.000 ha), krmna žita (10.000 ha), krušna žita (5.000 ha) in oljnice (4.000 ha).

Z govedorejo se ukvarja 7.346 kmetij. Skupno stalež govedi znaša 188.000 in se je v zadnjih petih letih znižal za 11.000 govedi. Od skupno 85.000 krav je 34.000 krav molznic in 51.000 krav dojlj. S prirejo mleka se ukvarja 2.456 kmetij s skupno proizvodnjo 186.000 t. Povprečna proizvodnja na kmetijo znaša pribl. 75.000 kg na leto. V mlečni kontroli je 26.000 krav (76 %) in povprečna mlečnost znaša 7.600 kg. Cena mleka je znašala leta 2014 pribl. 38 centov/kg in v letu 2015 pribl. 32 centov/kg.

S prašičerejo se ukvarja 3.567 kmetij, ki ima v reji skupno 128.000 prašičev. Leta 1994 se je s prašičerejo ukvarjalo še 12.500 kmetij, ki je imelo v reji 195.000 prašičev. Število svinj se je v 20 letih znižalo za 50 %. Cene so trenutno pod močnim pritiskom, glavni vzrok je embargo Rusije, ker je Avstrija 5 % svoje proizvodnje izvažala v Rusijo.

Z ovčjerejo se ukvarja 1.644 kmetij, ki ima v reji 41.500 ovc in z rejo koz se ukvarja 951 kmetij, ki ima v reji 4.390 koz. Število rejcev in živali se v zadnjih letih znižuje.

Kmetje imajo v reji pribl. 400.000 kokoši. Reja v kletkah je od leta 2009 naprej prepovedana. S pitanjem puranov se ukvarja 25 kmetij, ki imajo kapaciteto 228.000 puranov in 95 kmetij se ukvarja s pitanjem piščancev in imajo kapaciteto pribl. 2 milijona piščancev.

S čebelarstvom se ukvarja 2.600 čebelarjev, ki ima skupno 33.600 panjev in proizvedejo letno približno. 520 ton medu.

Z ekološkim kmetovanjem se ukvarja 1.423 kmetij (pribl. 13 %), ki obdeluje 18 % kmetijskih zemljišč. Z govedorejo se ukvarja 1.071 kmetij od tega 276 s prirejo mleka. Skupno proizvedejo 25.000 t mleka. Mlekarnе plačajo za ekološko mleko dodatek od pribl. 7 centov/kg.

Dopolnilne dejavnosti na kmetijah so zaradi relativno majhnih struktur zelo pomembne. 2.500 kmetij si z dopolnilnimi dejavnostmi ustvari dohodke. Prevladujejo meso in mesni izdelki, mlečni izdelki, sadje in krušni izdelki.

Kmetijsko gozdarska zbornica avstrijske Koroške je ustanovljena na zakonski osnovi in članstvo je obvezno za vse posestnike, ki imajo v lasti več kot 1 ha kmetijskih ali gozdarskih površin. Svet zbornice sestoji iz 36 svetnikov, ki se volijo vsakih pet let. Slovenci nastopimo kot Skupnost južnokoroških kmetov in kmetov in smo na zadnjih volitvah leta 2011 dobili 2.173 glasov (8.72 %) in imamo 3 zbornične svetnike – Štefan Domeja, Franca Jožefa Smrtnika in Marinka Maderja Tschertoua.

Za namene izobraževanja imamo Koroški Slovenci Kmečko izobraževalno skupnost, ki skrbi za izobraževanje naših kmetov v slovenskem jeziku. Slovenski kmetje imamo tudi samostojni strojni krožek, ki deluje v okviru strojnih krožkov

avstrijske Koroške. Številna krajevna združenja kmetov pa združujejo kmete v posameznih občinah.

■ ***Stefan Domej**

Rodil se je 17. novembra 1958. Poročen z zdravnico dr. Heleno Domej in imata 4 otroke (Štefan ml., Marija, Lidija, Ana-Lena).

Osnovno šolo je obiskoval v Vogrčah - Pliberk, kmetijsko šolo pa v Podravlju in Goldbrunnhof - u, študij kmetijstva je zaključil na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani ter izobraževanje za učitelja kmetijstva na Dunaju.

Kmetuje s sinom Štefanom ml. s težiščem na prašičjereji in poljedelstvu na 115 ha kmetijske zemlje (26 ha lastnih površin in 89 ha v najem, 20 ha gozda).

Imajo 100 plemenskih svinj z vzrejo pujskov in pitanjem prašičev ter sonaraven način hlevov po sistemu pig-port z izpustom za vse kategorije prašičev.

Od leta 1986 naprej je zastopnik slovenskih kmetov v Kmetijsko gozdarski zbornici avstrijske Koroške.

Pobudnik ustanovitve Kmečke izobraževalne skupnosti in Strojnega krožka Podjuna.

S prijatelji in sotrudniki je v zadnjih desetletjih deloval na pospeševanju rednega sodelovanja kmetijskih organizacij in ustanov Avstrije in Slovenije. Prav tako je so-ustanovitelj Agraslomak. Leta 2011 je od državnega predsednika republike Avstrije prejel častni naziv ekonomski svetnik.

Prihodnost slovenskega gozdarstva in lesnopredelovalne industrije

dr. Primož Simončič*direktor Gozdarskega inštituta Slovenije*

Leta 2013 je prevzel funkcijo direktorja Gozdarskega inštituta Slovenije. Je nacionalni koordinator EU projektov (»Recognition«, »SUSTMAN« 5 OP EU, MONARPOP (Interreg III b), pilotnega projekta BioSoil, modul Soil« (EU program Forest Focus; 2003-2006/08), naloge CarbonPro (CADSES), naloge FutMon Life+ (MOP/MKGP/EU/GIS oz. MKO/EU/GIS; 2009-2011). Prav tako je nacionalni koordinator naloge in član znanstvenega odbora projekta ManFor CB.D. Life+ (MKO/EU/GIS: 2010-2015), ter nacionalni koordinator in član znanstvenega svet/odbora projektne naloge Emonfur Life+ (2011-2014) Regiopower (Wood W., 2012-2014). Sodeluje v projektni nalogi Euforino. Je nosilec nacionalnih projektov CRP in aplikativnih projektov ARRS, na GIS ter koordinator nacionalnih temeljnih projektov. Koordinira tudi pri Javni okoljski službi (JOS; 2012) in od l. 2004 naloge »Intenzivni monitoring gozdov« / »Intenzivno spremljaje gozdnih ekosistemov« JGS na GIS. COST Akcija FP0803 »Belowground carbon turnover in European forests« - namestnik MC.COST. Akcija FP0903 »Climate Change and Forest Mitigation and Adaptation in a Polluted Environment«. Je so-pobudnik in soustanovitelj in v prvem mandatnem obdobju podpredsednik Slovenskega pedološkega društva (SPD; 2004-2009). Je član Austrian Soil Society in UO Gozdarskega Vestnika. Med leti 1999-2006 je bil predsednik Znanstvenega Sveta GIS. Od leta 2006 je član Znanstvenega Sveta GIS. V letu 2011 je bil izvoljen za podpredsednika Znanstvenega Sveta GIS in postal član Znanstvenoraziskovalnega sveta za biotehniko pri ARRS. Prav tako je član European Land-use Institute (ELI; v ustanavljanju). Od decembra 2006 do julija 2008 je bil član EU strokovne skupine LULUCF pri WP IEI EU/ UNFCCC. Med predsedovanjem Slovenije EU od 1.1. do 30.6.2008 EU je bil koordinator strokovne skupine LULUCF in član skupine »Predsedovanje Slovenije EU na področju podnebnih

sprememb« (MOP). Je tudi član »Working Group I “Annual inventories” kot del ad-hoc strokovne skupine »LULUCF accounting«. V letu 2009 je postane član delovne skupine za pripravo Pravilnika o varstvu gozdov (MKGP), član skupine MKGP za podnebne spremembe ter član ekspertne skupine Strokovnega Sveta za programsko usmerjanje sredstev proračuna R Slovenije. V okviru ICP Forest je od l. 1994 vključen v strokovne skupine Expert Panel on Foliage and Litterfall in Expert Panel on Soil and Soil Solution, občasno deluje v skupini Expert Panel on Deposition in skupini Expert Panel on Meteorology, Phenology and LAI.

Prihodnost slovenskega gozdarstva in lesnopredelovalne industrije

Miha Humar*

Slovenska lesnopredelovalna industrija je edina slovenska ekonomska panoga, ki premore bogato surovinsko zaledje. Po podatkih ZGS je skupna površina gozdov v Sloveniji v letu 2010 znašala 1.211.840 ha (59,8 % površine Slovenije), lesna zaloga gozdov 331,0 milijonov m³, prirastek 8,1 mio m³, letni možni posek lesa 5,3 milijona m³, dejansko posekano pa je bilo 3.374.137 m³. Poleg tega ima geografsko ustrezno razpršene in tehnološko dokaj dobro opremljene predelovalne obrate. Po podatkih GZS je zaključne račune za leto 2010 oddalo 875 lesnopredelovalnih družb (C16+31), v katerih je bilo 13.881 zaposlenih. Po podatkih SURS pa je bilo v letu 2010 v panogi zaposlenih 15.831 ljudi. Slovenska lesnopredelovalna industrija ima tudi močno razvejan trg za izdelke, ki jih nad polovico prodaja na tujih trgih. Poudariti moramo tudi multiplikacijski učinek predelave lesa, saj imamo v Sloveniji sklenjeno celotno gozdno-lesno vrednostno verigo, od lastnikov in upravljalcev gozdov, primarne predelave lesa, pohištvene industrije, gradbeništva z lesom, papirništva in energetike, do arhitektov, oblikovalcev ter prodajalcev.

Zaradi dostopa do obilnih virov lastne surovine, pa je predvsem pomemben potencial, ki ga lesnopredelovalni industriji omogoča izredno pospešen znanstveni, tehnološki in netehnološki (novi pristopi v arhitekturi, oblikovanju in trženju) razvoj v enaindvajsetem stoletju. Visoko dodano vrednost dosegajo na lesu temelječi izdelki in materiali, ki nadomeščajo »klasične«, energetske ali snovno potratne materiale, oziroma materiale temelječe na fosilnih virih. V zadnjem času postajajo zgradbe skupaj z opremo vedno bolj zahtevne. Tako imenovani »high – tech« izdelki so vse več uporabljeni tudi pri ustvarjanju bivalnega okolja. To daje lesnopredelovalni industriji izjemne razvojne možnosti v sodelovanju s najmodernejšimi

tehnologijami iz drugih področij. Izrazito velik potencial za visoko povišanje dodane vrednosti pa ima izraba ostankov predelave lesa in/ali izdelkov, ki prihajajo iz uporabe, za nove (razvoj zadnjih 5 let) materiale, snovi (nano-materiali, zdravila, prehranski dodatki, osnovne kemikalije, visokotehnološke tekstilije, ...) in energente iz obnovljivega vira (biogoriva 2. in 3. generacije).

Poleg ekonomskih ima lesnopredelovalna industrija tudi druge pozitivne učinke v slovenski družbi in prostoru. Zaradi enakomerne geografske porazdelitve in »globe« vrednostne verige omogoča enakomeren regionalni razvoj, revitalizacijo in razvoj podeželja, ohranjanje kulturne krajine (ohranjanje za kmetovanje primer- nih površin, skladnost z razvojem turizma, ...) ter zmanjšanje dnevnih migracij in s tem povezanega prometa (ohranjanje infrastrukture, zmanjšanje emisij CO₂ in trdnih delcev v zraku). Ob ustreznem razvoju omogoča zaposlovanje tako visoko izobraženim kot ljudem z vsemi ostalimi stopnjami izobrazbe, kar značilno pripo- more k socialni kohezivnosti.

Ob trajnostnem gospodarjenju z gozdovi, ki ga imamo razvitega v Republiki Sloveniji, in možnostih rabe lastne surovine lahko močna in moderna lesnoprede- lovalna panoga prispeva k zniževanju emisij CO₂ z učinkoma substitucije (uporaba ogljično nevtrálnih materialov in energentov) in sekvestracije (v izdelkih iz lesa in lesnih materialih je CO₂ vezan v celotnem življenjskem ciklu izdelka). Povečevanje umne izrabe lesa je tako ena najenostavnejših in najcenejših možnosti za prehod v nizkoogljično družbo. Poleg tega v lesnopredelovalni industriji zapiramo snov- ne tokove s ponovno uporabo materialov iz izdelkov po izteku njihove življenjske dobe (kaskadni sistem izrabe surovine) in reciklažo, ter tako po konceptu od zibelí do zibelí (Cradle-to-Cradle – C2C) prispevamo k snovni učinkovitosti družbe – go- spodarno ravnanje z viri. S tem lesnopredelovalna industrija pripomore k izpol- njevanju zavez iz Kjotskega sporazuma in Energetsko podnebne svežnja direktiv EU oziroma predstavlja stroškovno učinkovito pot za doseg cilja EU zmanjšanja emisij toplogrednih plinov za 80 do 95 % do leta 2050 glede na leto 1990 (Kažipot 2050, 2011). Slovenija bo tako na tem hitro rastočem in trajnostno usmerjenem sektorju lahko gradila podobo »zelene doline« in bila zgled, kako se da z nacio- nalnim bogastvom dobro gospodariti. Celoten gozdno lesni sektor bo tako postal eden izmed največjih slovenskih delodajalcev, posredno korist od tega pa bodo imeli tudi lastniki gozdov.

Če povzememo zapisano, je vizija slovenske lesno predelovalne verige, da je celotna gozdno lesna proizvodna veriga vitalen del gospodarstva in industrije v Sloveniji, da se gospodarjenje z gozdom izvaja na trajnostni način ob upoštevanju in zagotavljanju vseh njegovih funkcij ter da je les v Sloveniji prepoznan kot strate- ška surovina izrednega pomena.

■ ***prof. dr. Miha Humar**

Po izobrazbi je doktor znanosti s področja Biotehniških ved – lesarstvo. Doktorat je pridobil na Univerzi v Ljubljani, Biotehniška Fakulteta leta 2002 (Doktorska naloga je bila kot najboljša v letniku nagrajena z Jesenkovo nagrado). Zaposlen je kot redni profesor na Oddelku za lesarstvo Biotehniške fakultete, Univerze v Ljubljani. Sodeluje na več študijskih programih, kjer je nosilec in sonosilec predmetov: Biotehnologija višjih gliv, Tehnologije zaščite lesa, Varstvo okolja v lesni industriji, Zaščita lesa... Trenutno opravljam delo prodekana Biotehniške fakultete za Znanstveno raziskovalno delo (2014-2016). Pred tem je bil prodekan Oddelka za lesarstvo (2012 - 2014), Namestnik prodekanje Oddelka za lesarstvo za znanstveno raziskovalno dejavnost (2010 - 2012) že več let pa opravlja tudi nalogo vodje programske skupine P4-0015 Les in lignocelulozni kompoziti (2009 - 2019). V zadnjih letih je koordiniral 6 ARRS in CRP projektov, urejeval Revijo Les, ter sodeloval v uredniškem odboru mednarodnih revij: International Biodegradation and Biodeterioration, The open environmental engineering journal in Wood research. Miha Humar je avtor 120 znanstvenih člankov, od tega 70 v revijah s faktorjem vpliva. Sodeloval je v več mednarodnih odborih konferenc. Trenutno vodi sekcijo 2 v okviru Mednarodnega društva za zaščito lesa (International Research Group for Wood Protection). Sodeloval je tudi kot član mednarodne ekspertne skupine za ocenjevanje projektov (Hrvaških, Srbskih, Estonskih, 2× Bolgarskih...) in recenzent pri uglednih mednarodnih revijah: Waste management, Chemosphere, Holzforschung, Environmental Science and Technology, Canadian journal of microbiology, Journal of Hazardous Materials, International Biodegradation and biodeterioration... Miha Humar je član delovnih skupin in/ali upravnega odbora številnih COST projektov (COST E22, COST E31, COST E37, COST IE0601, COST FP1303, COST FP 1404).

Izzivi organizacije gozdarskih del v sodobnem tehnološkem in posestnem okolju

Janez Krč*

Podatki javne gozdarske službe kažejo sorazmerno velike naravne resurse na področju gozdarstva in posledično na velike potenciale v dejavnostih, ki temeljijo na gozdarstvu (t.i. na gozdarstvu temelječa industrija oz. ang. Forest based industry).

Podobno kot v drugih dejavnostih smo v gozdarstvu priča hitremu tehnološkemu razvoju. Omenimo le nekatera področja, ki so povsem gozdarska ali pa z gozdarstvom tesno povezana: tehnologije pridobivanja lesa; pridobivanje, pomen in raba lesa kot energenta; informacijsko komunikacijska tehnologija, ki je močno spremenila organizacijo dela in poslovanja v gozdarskih gospodarskih družbah; rast pomena ekosistemskih storitev; podnebne spremembe in potreba po skladiščenju CO₂ (velika prednost lesa pred konkurenčnimi materiali); spremembe v odvisnosti lastnikov gozdov od lastnine gozda, kar se kaže na vlaganjih v gozdove oz. posodabljanju proizvodnih procesov in tudi gozdarski infrastrukturi.

Na te spremembe se v Sloveniji nismo optimalno odzvali. Podatki javne gozdarske službe kažejo na nizko izkoriščenost proizvodnih potencialov (slabo uresničevanje gozdno gospodarskih načrtov), vse večja je prisotnost tujih gozdarskih podjetij, ki imajo sodobno in učinkovito mehanizacijo ter tudi v velikem obsegu posrednih škod v gozdovih po ujmah velikega obsega.

Sedanje stanje organiziranosti gozdarstva je glede izvedbe gozdarskih del v zasebnih gozdovih sorazmerno neugodno. Inštitucionalno okolje ne pospešuje obsega proizvodnje in doseganja pogojev za posodabljanje procesa pridobivanja lesa ter posledično uvajanje profesionalnih izvajalcev gozdnih del. Spodbujanje aktivnega vključevanja čim večjega števila zasebnih lastnikov v gozdno proizvodnjo ni

optimalno tako z vidika varnosti, kakor tudi intenzivnosti gospodarjenja in posodabljanja tehnološkega procesa. Predpostavljamo, da bi večja stopnja profesionalizacije izvedbe del v zasebnih gozdovih imela številne pozitivne učinke v:

- večji varnosti in strokovnosti pri delu
- novih delovnih mestih na področju gozdarstva,
- večjem deležu lesa za trg in s tem manjši delež neučinkovite rabe kakovostnega lesa kot energenta
- hitrejšem tehnološkem posodabljanju proizvodnega procesa v gozdarstvu.

Poleg uveljavljene rabe gozda kot vira lesa raste pomen ekosistemskih storitev in turizma kot gospodarske dejavnosti. Primeri dobrih praks v tujini so številni (proizvodne zmogljivosti za delo v gozdarstvu in trg lesa).

Analiza stanja in vzrokov ter možne rešitve in izzivi za prihodnost

71

Ocenjujemo, da so ovire, ki vplivajo na hitrost uvajanja sodobnih tehnologij, v veliki meri posledica sedanje togosti sistema gospodarjenja z gozdom in na gozdarstvu temelječih dejavnosti. Sedanji sistem je bil v začetku (ob osamosvojitvi) sicer dobro postavljen in je odigral pozitivno vlogo v prehodnem obdobju, a se kasneje ni v zadostni meri posodabljal oz. prilagajal novim okoliščinam. Sodobni gospodarski sistemi stremijo k racionalizaciji procesov. Na področju gozdarstva bi tako morali združevati aktivnosti, ki zahtevajo usklajeno delo. Zato ocenjujemo, da nadaljnje ločevanje upravljalških od izvedbenih procesov v gozdarstvu ni več ustrezno oz. je celo škodljivo. Sodobni sistemi namreč ne morejo dobro delovati v okoliščinah, kjer prihaja do podvajanja kapacitet, virov in pretoka informacij. Obseg in način rabe le teh moraj biti optimalen. Hkrati pa mora sistem poskrbeti, da ne prihaja do navzkrižja interesov.

Predlagamo večjo mero prilagajanja sistema gospodarjenja z gozdom posestni strukturi gozdov v Sloveniji. Posodabljanje organizacije izvedbe gozdarskih del je potreben in nujen pogoj za učinkovito sodelovanje med lastniki gozdov in uvajanje sodobne tehnologije. Poleg bolj učinkovite in kakovostne izvedbe del v zasebnih gozdovih, bi se značilno povečala tudi varnost dela, kar kažejo aktualne analize, ki obravnavajo nesreče pri delu v slovenskih gozdovih. V zadnjem desetletju smo pričali veliki rasti obsega nesreč pri delu v zasebnih gozdovih, ter hkrati zmanjševanju le teh na strani profesionalne izvedbe del. V kolikor primerjamo obdobje 2006-2013 (8 let) in samo najtežje nesreče (s smrtnim izvidom), je število le teh 81 v zasebnih gozdovih (ena smrtna žrtev na 235.389 m³ posekanega lesa) (Beguš 2015) in 4 med profesionalnimi gozdnimi delavci (ena smrtna žrtev na 1.605.592 m³ posekanega lesa) (Trebec 2015), kar znese 6,8 krat večja pogostnost smrtne nesreče glede na obseg proizvodnje.

Višja raven varnosti in zdravja pri delu v gozdarstvu, ki jo lahko dosežemo z rastjo deleža izvedbe del s sodobnimi tehnologijami (Krč in sod. 2015) in profesionalizacijo izvedbe del, bo značilno zmanjšala krvni davek gospodarjenja s slovenskimi

gozdovi. Ocenjujemo, da je pravilen pristop tisti, ki prvenstveno sledi poti razvoja javne gozdarske službe v smeri podpore izboljšanja gospodarjenja na zasebni gozdni posesti.

■ ***izr. prof. dr. Janez Krč**

Je izredni profesor za področje Gozdna tehnika in gozdno delo na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani. Rodil 8. januar 1967 v Kranju. Je oče dveh otrok in gorski reševalec. Doktoriral z doktorsko disertacijo »Večkriterialno dinamično vrednotenje tehnoloških, ekonomskih, socialnih in ekoloških vplivov na gospodarjenje z gozdovi« na Biotehniški fakulteti. Od leta 1992 do 1995 je zaposlen kot mladi raziskovalec na Gozdarskem inštitutu Slovenije in od leta 1995 na Oddelku za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire Biotehniške fakultete v Ljubljani, Katedra za gozdno tehniko in ekonomiko. Je nosilec in sonosilec več predmetov na dodiplomskem in podiplomskem študiju gozdarstva (Organizacija gozdarskih del, Uvod v strokovno in raziskovalno delo, Pridobivanje lesa v izrednih razmerah, Informatika v gozdarstvu, Gozdarsko svetovanje, Načrtovanje tehnologij pridobivanja lesa, Gozdna tehnika in gozdno delo (doktorski študij)). Opravljal je več strokovnih funkcij ter je član različnih delovnih teles (predstojnik Katedre za gozdno tehniko in ekonomiko na Biotehniški fakulteti (2001–2006), namestnik prodekan za področje gozdarstva na Biotehniški fakulteti (2004–2006, 2012–2014), prodekan za področje gozdarstva na Biotehniški fakulteti (2006–2008, 2014–2016), član Senata Biotehniške fakultete (2004–2008, 2014–2016), predsednik Sveta Zavoda za gozdove Slovenije (2011–2015), član Sveta za energetiko pri SAZU, član Sveta za gozdno-lesno verigo (MKGP). Je član v več projektih skupinah pri domačih in mednarodnih raziskovalnih projektih.

Slovensko gozdarstvo za danes in jutri

Damjan Oražem*

Slovenski gozdovi, njihovo lastništvo, naravne razmere, gozdarstvo in pričakovana družbe do gozdov imajo zanimive in dinamične podobe ter trende. Zanimivi so ne samo za gozdarsko stroko ter lastnike gozdov, pač pa tudi za lesno-predelovalno industrijo, politiko in v vedno bolj za celotno družbo. Za slednjo še zlasti zato, ker smo kljub tehnološkemu razvoju - morda nekoliko paradoksalno - vedno bolj odvisni od gozda in vseh njegovih koristi. Opaziti je, da se te odvisnosti ta trenutek še ne zavedamo dovolj, je pa pred vrati obdobje, ko bomo na to bistveno z večjim spoštovanjem gledali in gozdove cenili. V državi, kjer je vsak četrti prebivalec lastnik gozda in je z gozdovi poraščena več kot polovica ozemlja, se je morda danes težko zavedati, da imamo v rokah dve strateški surovini prihodnosti, t.j. les in pa pitno vodo, ki je v mnogih primerih tudi eden od »proizvodov« gozda.

Mnogokrat slišimo, da imamo gozdov in lesa v Sloveniji v neizmernih količinah, a ta neizmernost je v resnici zelo končna ter omejena, gozdni ekosistemi so kljub svoji velikosti zelo krhki in v kolikor z njimi ne gospodarimo na zelo preudaren način, vsa ta mogočnost zelo na hitro sprhni v nič. Življenjska doba gozda bistveno presega aktivno dobo nekega človeka in že pred stoletji so predniki spoznali, da brez načrtnega in dolgoročnega strokovnega dela z gozdovi trajnega uspeha na tem področju ni. Veliko žalostnih zgodb so slovenski gozdovi videli v zadnjih dveh tisočletjih, še največ v okolici rudarskih, železarskih in steklarskih obratov, kjer so bili faktor minimuma za obstoj marsikaterih industrijske panoge. V zadnjih 60 letih so imeli slovenski gozdovi to srečo, da so vsaj gozdarji spoznali, da si narave ne da podrediti, da se pa ji prilagoditi in na ta način preživeti. Gozdovi so slovenska zgodba o uspehu zadnje polovice stoletja, temelji pa ta zgodba tudi na smeli

odločitvi takratne države, da takratni zelo eko-način dela z gozdom zapiše v zakon in nenazadnje gre priznanje tudi lastnikom gozdov, ki so to ureditev pri uživanju svoje lastnine spoštovali.

Z vračilom pravice gospodarjenja z gozdovi lastnikom gozdov v letu 1993 so lastniki gozdov postali polnopravni gospodarji v svojih gozdovih. S tem so nastale pozitivne, žal pa v euforiji postavljanja vse na povsem nove temelje tudi nekatere negativne posledice. Za vsako gospodarjenje sta potrebna vsaj znanje in jasen cilj, kar je ob povprečni gozdni posesti manj kot 3 ha ter skoraj pol milijona lastnikov težko doseči. Trenutno ugotavljamo, da bi nam za uspešne gozdno-lesne verige zelo prav prišla proizvodna združenost lastnikov gozdov, koncentracija in stalnost ter dolgoročnost ponudbe lesa. Vse to smo v preteklosti že imeli, a morda s premalo premisleka staro zrušili, postavljanje novega pa nam ne gre dobro od rok. Množica gozdnih posestnikov je po eni strani morda pasiven garant, da se gozdovom ne bo nič hudega zgodilo, a je po drugi strani žal tudi garant, da se ne bo zgodilo prav veliko. Politika se bo morala kmalu odločiti, kaj in če sploh kaj storiti v zvezi s trendom drobljenja gozdne posesti, sicer vse kaže na to, da bomo v nekaj desetletjih lastniki gozdov že skoraj vsi državljeni.

Javna gozdarska služba, katere večina je danes v Zavodu za gozdove Slovenije in manjši del v Gozdarskem inštitutu Slovenije, se po najboljši možni meri trudi biti dober servis in partner ter garant za bodoči razvoj gozdov tako lastnikom, družbi in državi. Zadnji dve leti je pretežni del dela sicer usmerjen v sanacijo naravnih katastrof, ampak poleg tega omogočamo tako posameznikom kot ustanovam množico za razne odločitve pomembnih podatkov o gozdnem prostoru na sodobne in prijazne načine. Trenutno je npr. na voljo spletni grafični pregledovalnik, prav zdaj vstopamo v okolje e-uprave in kmalu bomo testno, nato pa tudi povsem redno, ponudili podatke in potenciale lastnikom gozdov po parcelah. Računamo, da bomo s tem med drugim vsaj deloma aktivirali neizkoriščen možni posek, morda tudi oživitev trga s »pasivnimi« gozdnimi parcelami in podobno. Zavod za gozdove Slovenije je sicer proračunski porabnik, a vložena sredstva države se tako njej kot lastnikom gozdov vsako leto približno podeseterijo in predstavljajo dobro naložbo države v svoj razvoj.

Ob mnogih, tudi klimatskih spremembah in ujmah, danes stojimo vsi akterji, ki vsak po svoje nekaj pričakujejo od gozdov v prihodnje, pred mnogimi vprašanji. Na mnoga od njih stroka pozna odgovore, na nekatera spričo nezanesljivih kazalcev ter napovedi, pa lahko odgovarjamo le z verjetnim razpletom. Danes iz gozdov dobivamo tisto, kar so v njih sadili naši predniki pred stoletjem. To naše črpanje mora potekati v našo korist, ob tej pa ne smemo pozabiti na to, kaj puščamo zanamcem. Vedno se glede zakonske ureditve odločamo kot družbena celota, nenazadnje tudi o lastnini, kot so gozdovi, saj poleg jasno opredeljene lastninske pravice s sabo nosijo širše poslanstvo naravne dobrine, ki je pomembna za obstoj vseh.

■ ***Damjan Oražem**

Rodil se je leta 1964 v Ljubljani, po končani osnovni šoli in gimnaziji Bežigrad je leta 1991 zaključil univerzitetni študij gozdarstva na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani. V okviru pripravništva pri Protokolarnem servisu RS na Brdu pri Kranju je del le-tega delal na Finskem, kasneje pa v zasebnem podjetju v Sloveniji. Od leta 1994 je bil na večih delovnih mestih z zelo različnimi nalogami zaposlen v Zavodu za gozdove Slovenije, trenutno je direktor te ustanove. Zaradi hobijev, vezanih na rejo in tekmovanje s konji, sta se z ženo leta 1999 iz mestnega okolja preselila na podeželje, kjer živita na 20 ha veliki kmetiji, ki ima tudi 15 ha gozda, v katerem redno testirajo, kako izgleda gozdarstvo tudi v vsakdanji praksi. Znanje o gozdarski tehnologiji in organizaciji del v gozdovih pa zadnjih pet let kot predavatelj z veseljem deli s študenti Višje strokovne šole v Postojni.

V gozdu in gozdarstvu nas čaka naporno delo!

Marian Tomažej*

Trajno gospodarjenje z gozdovi je v Avstriji že od nekdaj cilj gozdarske politike, kar tudi dokazujejo starejši in novelirani zakoni in celotno zgodovinsko ozadje zapisanih pravic glede koriščenja gozdnih površin. Skrbno gospodarjenje z gozdovi je osnova, da nam gozd daje potrebno vire za družbo. Ker mora gozd v zmeraj bolj ugoditi interesom najrazličnejših ciljnih skupin, se bodo v prihodnosti prav gotovo še izoblikovali novi zakoni oziroma bo treba obstoječe zakone, pravila in smernice popraviti.

Zakon o gozdovih velja za najstrožjega med zakoni. Predpisuje gospodarjenje z gozdom, omejuje krčenje gozdnih površin, določa varstvo gozdov, gradnjo gozdnih cest, gospodarjenje z varovalnimi in zaščitnimi gozdovi itd. Poleg zakona o gozovih pa na gozdne površine vplivajo še vodno pravo, zakon za varstvo narave, cestni zakon, zakon o prometu z zemljišči, lovski zakon, deželni zakon za elektriko, razne smernice glede živali, rastlin, vode in mnogi drugi.

V naših večnamenskih gozdovih pa se nahaja ogromno število vodnih izvirov, ki oskrbujejo prebivalce s pitno vodo. V strmih pobočjih opravlja gozd varovalno funkcijo tal, katere porašča, kakor tudi nižje ležeča, kjer se nahajata infrastruktura in naselja. Lov je že od nekdaj igral pomembno vlogo v gozdu. Preštevilčna divjad lahko močno vpliva na kakovost in zgradbo gozdnih sestojev.

Poleg tega so gozdovi pomembni rekreacijski prostori, predvsem v bližini večjih naselij. V iskanju novih in večjih adrenalinskih izzivov si posamezniki ter tudi odgovorni v turizmu izmišljujejo nove oblike aktivnosti v gozdu, kot sta to na primer downhill kolesarjenje in geocatching.

Zavest za ohranjanje življenjskega prostora močno vpliva na gozdne površine in izriva gospodarske interese gozda v ozadje. Razmišljanja v to smer gredo celo tako daleč, da se gospodarjenje v gozdu popolnoma ukinilo in da bi gozd prepustili naravnim razvojnim tokovom. Iz zornega kota gozdnega posestnika, ki živi od gozda je to nedvomno skrajno mnenje. Kljub temu se je ta ideja v manjših deležih že uresničila.

Tako je gospodarjenje z gozdom omejeno s številnimi paragrafi, kljub temu pa je gozd po zakonu odprt za vsakogar. To pomeni, da za rekreacijo vsak lahko koristi gozdne površine. Vsakomur je dovoljeno nabiranje gob in jagodičevja, zakon le omejuje količine in čas nabiranja.

Pod vsemi temi pogoji in dejstvom, da drevo raste približno 100 let, preden postane sečno zrelo mora gozdni posestnik gospodariti z gozdom. Za lastnika gozda predstavlja šele posekano drevo dohodek, katerega mora znaten delež ponovno vrniti v gozd v obliki opravljenih gozdnogojitvenih del, vzdrževanja in izgradnje gozdne infrastrukture in podobno.

Posek drevja se je v zadnjih desetletjih zelo spremenil. Ročno delo vse bolj nadomešča mehanizirano delo. Pogoj za uporabo mehanizacije je dostop do gozda in s tem obstojanje gozdnih cest. Gozdna cesta je v veliki meri postala „delovno mesto“. Po gozdni cesti se giblje traktor z vitlom ali stoji žični žerjav, s katerim se privlačujejo hlodi do skladišča. Ta se nahaja ponavadi tudi neposredno ob cesti. Ravno te gozdne ceste pa so javnosti tudi zanimive za kolesarjene, jahanje in druge aktivnosti.

Prav tako je razvoj v lesnopredelavnem sektorju doživel v zadnji desetletjih velik preobrat. Iz številnih manjših žag, po celi deželi se je ohranila le peščica tako imenovanih vele žag, ki razrežejo ogromne količine lesa. Številne delavce na žagah je nadomestila tehnika. Žage kupujejo okrogel les iz širše okolice in prodajajo žagan les po celem svetu.

Pred več kot 50-imi leti so gozdni posestniki na zgornjem Koroškem ustanovili prvo gozdnogospodarsko skupnost za medsebojno pomoč pri negovalnih ukrepih. Medtem se je včlanilo v deželno združenje lastnikov gozdov približno 1/5 koroških posestnikov gozdov, ki skupno gospodarijo z okoli. 100.000 hektarji gozdnih površin. Glavni namen je pomoč pri poseku in spravilu lesa ter posredovanje lesa veležagam.

Trajnost je pojem iz gozdarstva, star tristo let in na osnovi tega smo naše gozdne površine v preteklosti obdelovali in tako pridobivali dohodek. Preobrat v družbi pa je nastal s tem, da raste število interesov na gozdnih površinah. Pogostokrat ti interesi ne harmonirajo med seboj in vodijo do konfliktov.

Velik izziv in s tem naporno delo gozdarjev v prihodnosti bo torej, da uspemo uskladiti različne interese, ob katerih bo kmet lahko še vedno negoval in gospodaril z gozdom. Na ta način bo, kakor do sedaj, lahko v bodoče negoval in ohranjal

našo kulturno pokrajino. To bo možno, dokler bo imela kmetija primeren dohodek in bo tudi z majhno količino lesa dosegla dobro ceno pri prodaji na velikih žagah.

V majhni meri k temu lahko prispeva tudi vsak od nas, s tem da se v vsakdanjem življenju poslužuje naravnega vira in obnovljive surovine - lesa.

■ ***Marian Tomažej**

Rodil se je 15. avgusta 1974 v Celovcu. Je poročen in ima štiri otroke. Trenutno opravlja delo poklicnega svetovalca za gozdarstvo in kmetijstvo.

Po maturi na Zvezni gimnaziji za Slovence v Celovcu je opravil študij gozdarstva na Dunaju (Universität für Bodenkultur Wien). Prvo prakso je pridobil pri različnih gozdarskih obrtih in pri avstrijskih državnih gozdovih (Öbf). Delal je kot tutor na univerzi na inštitutu za gozdno tehniko ter kot projektni sodelavec na inštitutu za raziskovanje rasti (Institut für Waldwachstumsforschung).

Od leta 2004 naprej je nastavljenec na kmetijsko gozdarski zbornici na Koroškem na oddelku za gozdarstvo. Težišča pri tem delu so zastopanje kmečkih interesov, pomoč pri odškodninah in ekspertizah ter delo z javnostjo. Kot referent za gojitvene ukrepe v gozdu svetuje kmetom glede izbire drevesnih vrst po ujmah in pomaga pri vložitvi prošenj za podpore/subvencije na gozdarskih področjih. Raznoliko delo je zaokroženo s čezmejnimi sodelovanjem in izmenjavo predvsem s Slovenijo.

Kot funkcionar ima mesto predsednika gozdno gospodarske skupnosti Dobrova v okolici Pliberka. V Strpni vasi skupno z ženo vodita kmetijo, kjer se ukvarjata z gozdarstvom in pridelavo zelenjave ter sadja.

Izobraževalni sistem in prenos znanja v kmetijstvu in gozdarstvu doma in po svetu

79

Razvoj Fakultete za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru in prilagajanje študijskih programov potrebam gospodarstva ter družbe

The Development of the FALS UM and the Adaptation of Curricula to Economic and Societal Needs

Branko Kramberger*

Povezovanje raziskovalnega in pedagoškega dela, vzgoja vrhunskih strokovnjakov in prenos novih znanj v okolje, v katerega je visokošolska institucija vpeta, so le nekatere izmed številnih osnovnih poslanstev univerze, ki so še posebej pomembne v kmetijstvu in spremljajočih dejavnostih. Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede UM (FKBV) že od svojega nastanka sledi potrebam gospodarstva in razvoju družbe s prilagajanjem vsebin študijskih programov, osnovnih ciljev raziskovalnega dela in načinov prenosa znanja.

Zgodovina razvoja Fakultete za kmetijstvo in biosistemske vede sega v leto 1960, ko je bila ustanovljena Višja agronomska šola z dveletnimi študijskimi programi. Čas ustanovitve sovпада z obdobjem hitrega večanja površin takratnega družbenega sektorja kmetijstva z intenzivno investicijsko izgradnjo obsežnih trajnih nasadov in velikih farm. Temu so bile prilagojene vsebine študijskih programov. V tem času je Višja agronomska šola usposabljala tako imenovane obratne inženirje - strokovnjake s praktičnimi znanji za prenos aplikativnih in razvojnih dognanj v prakso. Že ob nastanku pa je delo na instituciji poudarjeno zajemalo tudi raziskovalno dejavnost.

Spremenjen odnos uradne politike do zasebnega kmetijstva v poznih šestdesetih letih je Višja agronomska šola kot prva v takratni Jugoslaviji zaznala kot potrebo po korenitih spremembah v študijskih programih. Posledično je v akademskem letu 1971/72 uveden nov študijski program s poudarkom na kmetijskem pospeševanju (svetovanju), ki je izobraževal kadre za potrebe pospeševalne službe kmetijskih zadrug in obratov za kooperacijo pri kmetijskih kombinatih in industriji.

Razvoj kmetijstva v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja v ospredje vse bolj postavlja družinske kmetije, katerih gospodarji (danes toliko bolj) potrebujejo veščine vodenja z veliko strokovnimi znanji in sposobnost zaznavanja razvojnih priložnosti. Posledično se v tem obdobju v študijskih programih dodatno krepijo temeljni, razvojno naravnani in strokovni predmeti, čas študija se iz dotedanjih štirih podaljša na pet semestrov, uvede pa se tudi praktično izobraževanje študentov na najboljših (mojstrskih) kmetijah.

V devetdesetih letih so potrebe po vsestranskem razvoju po osamosvojitvi Slovenije vodile do preoblikovanja Višje agronomske šole; najprej (1992) do nastanka Visoke kmetijske šole, ta pa se je v letu 1995 preoblikovala v Fakulteto za kmetijstvo. Ves dotedanji razvoj institucije in njenih programov se je odvijal na lokaciji Urbanske ulice v Mariboru, v utesnjenih prostorih in na kmetijskih površinah Srednje kmetijske šole, kar vse je pomenilo veliko oviro v razvoju. Zelo pomemben razvojni preskok institucije pomeni pridobitev kmetijskih posestev Pohorski dvor in Meranovo, ki jih v letu 1994 Fakulteta prejela v upravljanje od Republiškega sklada kmetijskih zemljišč in gozdov. Na teh površinah je še v istem letu ustanovljen Univerzitetni kmetijski center, namenjen raziskovalnemu, pedagoškemu in strokovnemu delu. Obenem je to poligon za prakso študentov in demonstracijski objekt za prenos znanja zunanjim uporabnikom. Do leta 2008, ki pomeni selitev Fakultete v nove prostore, so na lokacijah Univerzitetnega kmetijskega centra prenovljeni prostori, namenjeni za pedagoško in raziskovalno delo tako na Meranovem, kot na Pohorskem dvoru (vila Pohorski dvorec in grad Hompoš).

Sedanjost predstavlja vez med preteklostjo in načrtovanje prihodnosti. Danes Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede (<http://www.fkbv.um.si/>) izvaja sedem študijskih programov prve stopnje, tri študijske programe druge stopnje in dva študijska programa za pridobitev doktorata znanosti. Študijske programe sprotno vsebinsko prilagajamo novim dejstvom članstva Slovenije v Evropski uniji in izobraževanja za širši evropski in svetovni prostor. Posledično intenzivno razvijamo mednarodno sodelovanje tako na raziskovalnem, kot na izobraževalnem področju. Iz leta v leto se povečuje število izmenjav pedagoškega in raziskovalnega kadra, kakor tudi študentov, posebej preko programov Erasmus. Študijski programi temeljijo na raziskovalnem delu Fakultete, ki poteka preko številnih mednarodnih in nacionalnih projektov, kakor tudi projektov z neposrednim gospodarstvom. Poti prenosov na Fakulteti pridobljenih novih zanj sprotno nadgrajujemo.

Če je institucija ob svojem nastanku usposabljala inženirje – praktike za potrebe družbenega sektorja, lahko danes in v prihodnosti govorimo o kompleksni vlogi Fakultete v slovenskem in mednarodnem prostoru in o vsestransko zaposljivem diplomantu. Raziskovalno in izobraževalno delo ter prenos znanja so medinstitucionalni in interdisciplinarni. Osnovne vsebine kmetijske pridelave se nadgrajujejo s cilji trajnostnega razvoja; s konkurenčnostjo v pridelavi varne hrane in s poudarjeno skrbjo za varovanje okolja v času globalne informacijske dobe in vsesplošne globalizacije.

The Development of the FALS UM and the Adaptation of Curricula to Economic and Societal Needs

Linking research and teaching activities, educating top experts and transferring new knowledge into society are just some of the many basic functions of the university. They are particularly important in agriculture and related fields. The Faculty of Agriculture and Life Sciences at UM has been following the needs of the economy and the development of society since its foundation by adapting the content of its courses, the basic objectives of its research and the ways of knowledge transfer.

The history of the Faculty of Agriculture and Life Sciences begun (FALS UM) in 1960, when the College of Agronomy (CA) was founded, offering two-year study programs. The time of establishment coincides with the period of rapid growth of large-scale state and collective farms. The curricula content of the study programs offered by CA, followed the needs of these farms; educating engineers, experts who were able to transfer the practical knowledge and new findings into practice. At the time of establishment, the activity at the institution already emphasized research as well as education.

The changed official policy on private farming in the late sixties and the resulting perceived need for radical changes in curricula contributed to CA becoming the first higher educational institution in former Yugoslavia. Consequently, in the academic year 1971/72 CA introduced a new curriculum with an emphasis on transferring knowledge to private farmers. CA educated advisory experts for cooperatives, cooperative departments of large-scale state farms and for the agricultural industry in general.

The development of agriculture in the seventies and eighties of the last century brought the family farm to the forefront, where farmers increasingly needed leadership skills, a lot of professional knowledge, and the ability to detect developmental opportunities. The study programs of CA were enriched with basic, developmentally oriented professional courses and the study programs extended from four to five semesters as a result during this period. The practical training at modern, top equipped (master) farms was also introduced.

In the nineties, after Slovenia declared independence, the need for global development led to the transformation of CA. The first step was prolonging the study duration from five to eight semesters (1992) and the second step was the shift from being a college to becoming the Faculty of Agriculture (1995). The development of the former institution and its programs took place at Vrbanska street in Maribor. The working conditions were limited and there was a major lack of space. All of that presented a significant obstacle in the faculty's development. A very important developmental step was the acquisition of the agricultural holdings Pohorski dvor and Meranovo. The Faculty received the farms from the Farmland and Forest Fund of the Republic of Slovenia in 1994. In the same year

the faculty established the University Agricultural Centre (UAC) for research, teaching and professional work on these farms. The UAC is also a training centre for students and a demonstration facility for knowledge transfer for external users. By 2008, the Faculty renovated all buildings for teaching and research activities at both Meranovo as Pohorski dvor. This was also the year the faculty was officially relocated from Maribor to the new premises in Hoče.

The current state is a bridge between the past and the planning for the future. Today, the Faculty of Agriculture and Life Sciences (<http://www.fkbv.um.si/>) offers seven bachelor's degree programs, three master's degree programs and two PhD programs. The study programs are adapted to the new realities of Slovenia's membership in the EU and to the education for the international needs. Consequently, we are intensively increasing international cooperation both in research and educational fields. Growing numbers in teaching, research and student exchanges are emerging, especially through the Erasmus program. The study programs are based on the faculty's research, which is conducted through a number of national and international projects as well as through collaboration projects with partners from the industry sector. The knowledge transfers are regularly upgraded.

In the time of founding CA was educating engineers for the needs of the large-scale state and collective farms; today the faculty considers its complex role in Slovene and international environments and the general employability of its graduates. Our research and education are inter-institutional and interdisciplinary. The basic contents of the courses aimed at agricultural production are regularly upgraded with contents of sustainable development, educating students on the competitiveness in production and safe food production. Last but not least, the programmes are aimed at instilling a strong concern for protecting the environment in this era of intensive information exchange and globalization.

■ ***prof. dr. Branko Kramberger**

Rojen je bil v Mariboru. Doktorat znanosti si je pod mentorskim vodstvom prof. dr. Jožeta Korošca pridobil na Univerzi Ljubljani. Pred tem je zaključil dodiplomski študij agronomije na Biotehniški Fakulteti Univerze v Ljubljani. Na Fakulteti za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru je zaposlen od leta 1986. V zadnjih tridesetih letih je Branko Kramberger zaposlen na Fakulteti za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru. Dekan Fakultete je od leta 2015. Raziskovalno in pedagoško delo Branka Krambergerja je usmerjeno predvsem v (i) travništvo in pridelovanje in v (ii) rastline za ozelenitve tal. V obdobju zadnjih dvajsetih letih opravlja številne vodstvene funkcije (prodekan, predstojnik podiplomskih študijskih programov, predsednik akademskega zbora Fakultete,...) ali pa je član pomembnih organov in komisij (senat Fakultete, senat Univerze,...). Na nacionalnem in mednarodnem nivoju ga srečamo kot člana ali predsedujočega v mnogih delovnih skupinah, komisijah ali združenjih. Je dolgoleten član British Grassland Society, American Society of Agronomy in Crop Science Society of America. Relevantni izvirni znanstveni članki:

- Kramberger B. in sod. The effects of cutting frequencies at equal fertiliser rates on bio-diverse permanent grassland: Soil organic C and apparent N budget. *Agriculture, ecosystems & environment*, ISSN 0167-8809. [Print ed.], 2015, vol. 212, 13-20.
- Kramberger in sod.. Winter cover crop: the effects of grass-clover mixture proportion and biomass management on maize and the apparent residual N in the soil. *European journal of agronomy*, ISSN 1161-0301. [Print ed.], 2014, vol. 55, 63-71.
- Kramberger in sod.. Effects of cover crops on soil mineral nitrogen and on the yield and nitrogen content of maize. *European journal of agronomy*, ISSN 1161-0301. [Print ed.], 2009, vol. 31, 103-109.

He was born in Maribor Slovenia. He received his PhD from the University of Ljubljana in 1992, under the supervision of Prof. Jože Korošec. Prior to that, he completed his undergraduate studies in agronomy at the Biotechnical Faculty at the University of Ljubljana. Over the past 30 years, Branko Kramberger has been employed at the Faculty of Agriculture and Life Sciences at the University of Maribor and has been elected its dean in 2015. Prof. Kramberger's research interests and educational activities have focused on grassland management and forage production, and on cover crops in field crop rotation. During the last twenty years he held many management positions at the faculty (vice-dean, head of postgraduate programs, president of the Academic Assembly, etc.) and has been a member of significant bodies and committees (Senate of the Faculty, the University Senate ...) at the University of Maribor. He is also member or chairman of many national and international working groups, committees or associations. He is a longstanding member of the British Grassland Society, American Society of Agronomy, and the Crop Science Society of America. Relevant scientific articles:

- Kramberger B. et al. The effects of cutting frequencies at equal fertiliser rates on bio-diverse permanent grassland: Soil organic C and apparent N budget. *Agriculture, ecosystems & environment*, ISSN 0167-8809. [Print ed.], 2015, vol. 212, 13-20.
- Kramberger et al. Winter cover crop: the effects of grass-clover mixture proportion and biomass management on maize and the apparent residual N in the soil. *European journal of agronomy*, ISSN 1161-0301. [Print ed.], 2014, vol. 55, 63-71.
- Kramberger et al. Effects of cover crops on soil mineral nitrogen and on the yield and nitrogen content of maize. *European journal of agronomy*, ISSN 1161-0301. [Print ed.], 2009, vol. 31, 103-109.

Stanje na področju raziskovalnih in razvojnih dejavnosti v slovenskem kmetijstvu

86

Andrej Simončič*

V naslednjih desetletjih nas na podlagi napovedi številnih uglednih strokovnjakov čakajo v svetovnem merilu pomembni izzivi na področju kmetijstva in pridelave hrane kot posledica številnih sprememb, ne zgolj okoljsko-podnebnih, temveč tudi socialnih, političnih, gospodarskih in ekonomskih. Ob podnebnih spremembah se danes v svetovnem merilu soočamo s številnimi krizami, vključno z vojnami, kar zelo neugodno vpliva tudi na pridelavo hrane in prehransko varnost. Ob tem pa strokovnjaki zelo podobno napovedujejo precejšnjo rast prebivalstva (20-25 %) in hkrati celo do 80 % dvig kakovosti življenja do leta 2030, kar naj bi povzročilo za 50-70 % (do leta 2050) več potreb po hrani v primerjavi z današnjo pridelavo. Že na podlagi tega bo nujno potrebno ob dvigu produktivnosti povečati hkrati tudi obseg zemljišč, namenjenih pridelavi hrane za vsaj 10 %, kar pa bo v svetovnem merilu predstavljalo še posebej velik izziv.

Kako se bodo te spremembe odrazile v določenih okoljih po svetu, je sicer odvisno od številnih dejavnikov, predvsem pa od samih držav, kako se bodo s temi izzivi sposobne soočiti. Pri tem tudi Slovenija ni nobena izjema. V zadnjem obdobju je Slovenija sprejela številne panožne kot tudi krovno strategijo razvoja, kar naj bi naši državi omogočilo čim hitrejši kot tudi čim kakovostnejši razvoj na najrazličnejših področjih. Ob krovnem dokumentu Strategija razvoja Slovenije za obdobje 2014-2020, bo za razvoj slovenskega kmetijstva še posebej pomembno izpolnjevanje strateških in operativnih ciljev v okviru "Resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 – »Zagotovimo.si hrano za jutri«.

Vsem strateškim dokumentom predstavlja skupni imenovalec trajnostni razvoj ter vloga znanja pri tem, kar narekuje potrebe po novem znanju, do katerega bomo prišli z vlaganjem v raziskave in razvoj ter inovacije (R&R). To prav gotovo temelji na znani pozitivni korelaciji med razvitostjo družbe oziroma države in deležem sredstev v bruto družbenemu proizvodu (BDP), ki ga vlaga v razvoj. Kljub počasnemu obratu denarja v kmetijstvu velja, da se vložek v R&R tudi na tem področju bogato povrne, kar je možno razbrati iz številnih cost-benefit študij in raziskav, kljub dejstvu, da je te učinke v kmetijstvu dokaj težko natančno določiti zaradi praviloma zapoznelih, vendar dolgotrajnih ter multiplikativnih učinkov. Vendar pa je realnost pri nas, kljub deklarativni opredeljenosti za družbo znanja, na žalost precej drugačna. Sredstev za raziskave in razvoj je v zadnjih letih v Sloveniji čedalje manj. Ob težnjah in obljubah, da naj bi za to področje namenili iz javnih sredstev vsaj 1 % BDP, smo danes padli celo pod 0,4 %. Pri tem ni kmetijstvo nikakršna izjema. Na podlagi opravljenih študij v okviru evropskih projektov je ocenjeno, da so se sredstva za R&R na področju kmetijstva v Sloveniji v zadnjih šestih letih ob že slabem izhodišču še dodatno zmanjšala za 20-25 %. Vzrokov za to je seveda več, nekateri pa so v nadaljevanju tudi predstavljeni.

Raziskovalno in razvojno delo v kmetijstvu je sicer vodeno in financirano s strani treh ministrstev ter Agencije za raziskovalno in razvojno dejavnost RS (ARRS). Za razvojno raziskovalno politiko v celoti je odgovorno Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport RS (MIZŠ), na področju kmetijstva pa pri tem sodelujeta tudi ministrstva, prvo pristojno za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) ter ministrstvo pristojno za okolje (MOP), ki v okviru svojih pristojnosti financirata predvsem strokovne naloge, v manjšem delu pa se vključujeta tudi v financiranje oziroma sofinanciranje aplikativnih in ciljnih raziskovalnih projektov ter nekaterih evropskih projektov (npr. LIFE projekti). Večina izvedbene politike raziskovalnega dela ter z njim povezane infrastrukture pa se izvaja preko različnih razpisov Javne agencije za raziskovalno dejavnost (ARRS). Na vseh resornih ministrstvih (znanost, kmetijstvo in okolje) ter ARRS, ki namenjajo sredstva za R&R v kmetijstvu, smo v zadnjih letih soočeni z zmanjševanjem sredstev. To še posebej velja za tako imenovane čiste kmetijske projekte na področju rastlinske pridelave in živinoreje, kjer ugotavljamo precejšnje preusmerjanje javnih sredstev iz raziskav na področju večje produktivnosti v kmetijstvu na področje zmanjševanja najrazličnejših tveganj kot posledica kmetijske dejavnosti. Pri tem mislim predvsem na najrazličnejše okoljske vplive in varnost in kakovost hrane ter preučevanje možnosti uporabe kmetijskih pridelkov in produktov na drugih področjih. Prav tako smo v zadnjih letih soočeni z manjšanjem deleža tehnoloških kmetijskih projektov na račun bolj znanstvenih projektov, ki so pri financerjih raziskovalne dejavnosti na podlagi obstoječih kriterijev bistveno bolje ocenjeni, čeprav ugotavljamo, da večina teh projektov nima večje uporabne vrednosti za kmetijstvo. Dodatno težavo pa predstavlja pomanjkanje stabilnega, to je večletnega financiranja, katero lahko edino omogoči srednjeročno in dolgoročno načrtovanje ter izvajanje R&R dejavnosti v skladu s strateškimi in operativnimi cilji Strategije razvoja Slovenije in kmetijske politike na področju prehranske varnosti in razvoja podeželja. V okviru

razpisov ARRS se ob manjšanju sredstev soočamo tudi z zamiki ter izostanki razpisov projektov ter raziskovalne opreme. V zadnjih kriznih letih smo zato v okviru raziskovalnih in pedagoških institucij zmanjšanje sredstev iz nacionalnih razpisov poskušali v kar največji meri nadomestiti z mednarodnimi projekti, pri čemer je bil poudarek predvsem na čezmejnih projektih ter tako imenovanih evropskih projektih 6. in 7. Okvirnega programa.

Ob večjem vlaganju v temeljne in aplikativne raziskave, ki je sicer za razvoj trajnostnega razvoja družbe izrednega pomena, je potrebno poudariti, da brez razvojnih in ciljnih projektov, vključno s čim prejšnjim prenosom njihovih rezultatov v prakso, ne bomo dosegli v naših strategijah zapisanih ciljev. Predvsem pa bi raziskovalci potrebovali nekoliko več ustvarjalnega miru, kar pomeni večji delež stabilnega financiranja, tako, kot ga poznajo povsod v razvitem svetu.

88 ■ Ne glede na težke finančne razmere smo v kmetijstvu v zadnjih letih poskušali slediti ciljem pri izvajanju načrtanih strategij s področja kmetijstva in okolja in za prenos pridobljenega znanja na praktično raven, pri čemer ugotavljamo, da je to čedalje težje. V kolikor želimo v prihodnje v večji meri razvijati in krepiti domače gospodarstvo, kar prav gotovo ne pomeni prodajo žita, mleka, mesa in hlodovine v tujino in s tem nespametno pomagati krepiti moč sosednjih gospodarstev, bo potrebno v večji meri slediti načrtanim ciljem v strateških dokumentih. Za doseg teh ciljev bo potrebno pod okriljem MKGP, MOP ter ob podpori ARRS in MIZŠ najprej zagotoviti nadaljnjo koncentracijo in specializacijo kadrovskih potencialov in koordinacijo le-teh v okviru vseh raziskovalnih in izobraževalnih javnih zavodov skupaj z javno kmetijsko svetovalno službo, ki deluje v okviru Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije ter hkrati dopolniti manjkajočo raziskovalno infrastrukturo v nacionalnih in regionalnih infrastrukturnih centrih, kar je tudi sicer ena izmed osnovnih prioritet Strategije pametne specializacije kot tudi Strategije razvoja kmetijstva.

■ ***prof. dr. Andrej Simončič**

Rodil se je 1. februarja 1962 v Celju. Raziskovalec in direktor Kmetijskega inštituta Slovenije je od leta 2003 dalje. Njegovo delo vključuje vodenje inštituta, znanstveno in strokovno delo na področju zdravstvenega varstva rastlin, fitofarmacevtskih sredstev in varstva okolja, ekspertno strokovno pomoč Ministrstvoma, pristojnima za kmetijstvo in okolje ter visokošolsko izobraževanje. Pred tem je bil 16 let na Inštitutu za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije, kjer je deloval kot raziskovalec in svetovallec za varstvo rastlin, zadnji dve leti pa je bil tudi direktor inštituta.

Diplomsko in podiplomsko izobraževanje je zaključil na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani, kjer je leta 2003 pridobil naziv doktorja agronomskih znanosti.

Samostojno ali v soavtorstvu je od leta 1990 naprej objavil več kot 150 znanstvenih in strokovnih člankov, povezanih s kmetijstvom, varstvom rastlin in okoljem. Kot specialist za varstvo rastlin in raziskovalec je do sedaj opravil več kot 500 predavanj za različne ciljne skupine (kmetijski pridelovalci, svetovalci, študenti, dijaki, trgovci

s fitofarmaceutskimi sredstvi). Od leta 2003 dalje poučuje kot gostujoči predavatelj na Univerzi v Mariboru - Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede, Univerzi na Primorskem - Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije ter Visoki šoli za varstvo okolja v Velenju.

Svoje znanje je izpopolnjeval v okviru domačih in tujih krajših in daljših usposabljanj, pri čemer še vedno aktivno sodeluje s številnimi raziskovalnimi institucijami v Evropi kot tudi širše. Med njegovimi ostalimi pomembnejšimi aktivnostmi in funkcijami naj navedemo članstvo v Svetu za kmetijstvo in podeželje pri MKGP od leta 2011, članstvo v Svetu za visoko šolstvo v okviru MIZŠ od leta 2010, članstvo v Evropskem herbološkem združenju (EWRS - European weed research society), v okviru katerega je od leta 2008 tudi generalni sekretar, je tudi član in predstavnik Slovenije v Evropski organizaciji za varstvo rastlin za področje herbologije in fitofarmacije (EPPO), član skupine evropskih herbologov za ocenjevanje herbicidov ter član uredniških odborov večih slovenskih in mednarodnih znanstvenih in strokovnih revij s področja kmetijstva.

Vloga strokovnih služb Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije pri razvoju kmetijstva in podeželja

90

Branko Ravnik*

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije izvaja naloge javne službe kmetijskega svetovanja (JSKS), strokovne naloge v živinoreji, naloge zdravstvenega varstva rastlin; pod okriljem KGZS deluje tudi pet centrov (Sadjarski center za pečkato sadje, Sadjarski center za koščičasto sadje, dve selekcijsko trsničarski središči in Poskusni center za oljkarstvo). Dosedanje aktivnosti strokovnih služb so dale ključni prispevek k izzivom v vseh kmetijskih panogah na vseh področjih, tako v svetovalnem, strokovnem delu kot pri vključevanju v prilagajanje novim tržnim razmeram. Vse strokovne službe čakajo novi izzivi tudi v prihodnje.

Prispevek javne kmetijske svetovalne službe k razvoju kmetijstva in podeželja temelji na več desetletnih izkušnjah in delovanju na celotnem območju Slovenije. Kmetom nudi strokovno pomoč pri izvajanju osnovne kmetijske dejavnosti ter dopolnilnih dejavnosti. Kmetom nudijo tudi pomoč pri poslovnih odločitvah.

Glavna naloga javne službe zdravstvenega varstva rastlin je opazovanje in napovedovanje pojava in razvoja škodljivih organizmov, ter izvedba strokovnih nalog na področju varstva rastlin.

Namen izvajanje javne službe strokovnih nalog v živinoreji je učinkovito izvajanje skupnih temeljnih rejskih programov v govedoreji, prašičereji in pri reji drobnice in s tem zagotavljanje stalnega selekcijskega napredka v živinoreji.

Vloga centrov je zagotavljanje tehnološkega napredka ob upoštevanju načel trajnostnega razvoja na področju sadjarstva, vinogradništva in oljkarstva.

■ ***Branko Ravnik**

Rodil se je 3. avgusta 1961 na Jesenicah. Po končanem šolanju na Kmetijskem šolskem centru Grm Novo mesto, kjer je pridobil naziv kmetijski tehnik, in služenju vojaškega roka je nadaljeval študij na oddelku za zootehniko Biotehniške fakultete in leta 1985 pridobil naziv univerzitetni diplomirani inženir kmetijstva - živilnorske smeri.

Od leta 1986 je delal najprej kot kmetijski pospeševalec in nato vodja enote kmetijstvo v kmetijski zadrugi. Od leta 1992 je bil zaposlen na domači kmetiji in vodil zasebno računalniško podjetje.

Po ustanovitvi Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije je leta 2001 postal vodja Kmetijske svetovalne službe Slovenije.

V letu 2005 je prevzel funkcijo direktorja Kmetijsko gozdarskega zavoda Kranj.

V letu 2007 je bil imenovan za generalnega direktorja za kmetijstvo na Ministrstvu za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano RS.

V letu 2012 je opravljal funkcijo državnega sekretarja na Ministrstvu za kmetijstvo in okolje RS in v letu 2013 funkcijo vršilca dolžnosti generalnega direktorja Direktorata za okolje na Ministrstvu za kmetijstvo in okolje.

Od začetka leta 2014 je imenovan za direktorja Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije.

Izobraževanje za uspešno sodelovanje v oblikovanju javnih politik naravnih virov

Milan Šinko*

V prispevku bom predstavil potrebo po razvoju izobraževanja o oblikovanju javnih politik na področju razvoja podeželja. Kot državljani v mladi demokratični družbi imamo priložnost in dolžnost sodelovati v javnih zadevah in kot odgovorni državljani moramo imeti know-how: analitične, etične in praktične veščine, ki so potrebne za uspešno vključevanje v javne zadeve.

Poklicno delujem kot predavatelj gozdarske politike na Oddelku za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire Biotehniške fakultete in sem precej prepričan, da se do zdaj študenti na naš študij niso vpisali zaradi vsebin povezanih z ekonomiko ali gozdno politiko. Nasprotno. Interesi študentov so usmerjeni predvsem v naravne vire in tehnologije, o (javnih) politikah pa menijo, da so del problema in ne del rešitve. Zdi se, da imajo podobno stališče tudi drugi inženirsko izobraženi strokovnjaki. Vendar v resničnem svetu kmalu spoznajo, da kmetijska gospodarstva, gozdarski obrati in gospodarske družbe na podeželju delujejo v družbenem in ekonomskem okolju, ki se trajno spreminja in vpliva na uspešnost njihovega delovanja. Zakonodaja na različnih ravneh (npr. EU) v veliki meri vpliva na možne odločitve zasebnih lastnikov kmetijskih in gozdnih zemljišč in s tem seveda tudi na uresničevanje njihovih interesov in lastniških pravic. Hiter pregled seznama predpisov na spletni strani Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano pokaže obsežno število različnih zakonskih in podzakonskih predpisov. Gozdarstvo tako neposredno urejajo trije zakoni, 22 pravilnikov, dve uredbi, **šest ostalih podzakonskih aktov** in ena resolucija. Na področju kmetijstva pa je pregled pokazal približno 280 zakonskih in podzakonskih aktov, med katerimi je poleg ostalih aktov 19 zakonov, 48 uredb Evropske unije različnih ravni, 87 pravilnikov in 92 uredb. Javni in zasebni stroški

intervencij države v družbi, gospodarstvu in v mednarodnem okolju so veliki. Zato je izobraževanje o javnih politikah bistveno za učinkovito izvajanje javnih politik in živo demokratično kulturo.

Monopol nad odločanjem pri sprejemanju omenjene zakonodaje imajo državni igralci (npr. izvršna in zakonodajna oblast ter uradniki) zaradi moči, ki jo imajo v procesu sprejemanja zakonodaje. Pomembni dejavniki njihove moči so med drugimi stalnost delovanja, formalno določene pristojnosti in znanje. Znanje se nanaša tako na strokovno področje tematike (npr. tehnologija pridobivanja lesa) kot tudi na znanje in veščine, da odločevalci sprejmejo določen predpis (npr. pravilnik). V državah s tradicijo demokratičnega odločanja lahko opazimo velik pomen, ki ga imajo pri odločanju o javnih zadevah nevladne organizacije oz. interesna združenja. Tudi v Sloveniji zasledimo veliko nevladnih organizacij, ki pa so šibko vpete v procese političnega odločanja (npr. javno opozarjanje na družbene probleme in vplivanje na odločanja političnih odločevalcev v gozdarstvu). Predvidevam, da je temu lahko vzrok tudi pomanjkanje znanja o oblikovanju javnih politik, ki je kompleksen družben proces in pogosto zaradi svoje nelinearnosti tuj strokovnjakom, ki so jim bližji linearni procesi v kmetijstvu, gozdarstvu ipd. Gozdarski strokovnjaki se ne redko raje umaknejo v zeleno zavetje gozdov, kot da bi se izpostavili v javno-političnih arenah. Zdi se, da je podobno s predstavniki interesnih združenj.

Ocenjujem, da bi civilni deležniki s primernim znanjem o javnih politikah uspešneje sodelovali v procesih oblikovanja predpisov z njihovega področja in uresničevali svoje interese. Z ustreznim razumevanjem delovanja javnopolitičnega sistema pa bi tudi pomembneje vplivali na doseganje skupnih družbenih ciljev.

Znanje o javnih politikah na področju gospodarjenja z naravnimi viri posreduje ta visokošolski organizaciji kot sta Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede (FKBV) v Mariboru in Biotehniška fakulteta (BF) v Ljubljani. Na FKBV predmetniki petih od enajstih študijskih programov (na BF enajstih od 29 programov) posredujejo vsebine povezane z različnimi področnimi javnimi politikami. Pregled vsebin pokaže, da v veliki večini predmeti obravnavajo cilje in javnopolitične ukrepe, redko pa posredujejo teoretično znanje in veščine, ki so potrebne za vplivanje na oblikovanje javnih politik (ang. policy making). Predmetniki vsebujejo predvsem opis končnih izdelkov, ne pa 'tehnologije', kako je mogoče na te izdelke vplivati.

Razumevanje javnih politik nam omogoča uspešno in učinkovito reševanje praktičnih problemov ki so na dnevnem redu vlade ali bi morali biti. Poznavanje kako deluje oblikovanje javnih politik lahko izboljša našo sposobnost sodelovanja v javnopolitičnih procesih. Zato je treba poznati ne samo zakonodajo, ampak tudi njeno sprejemanje in izvajanje. Strokovnjaki morajo razumeti, kako se javna politika oblikuje, na kaj vpliva in kako jo lahko izboljšamo.

Visokošolske izobraževalne organizacije morajo v študijskih programih povečati število predmetov, ki obravnavajo javne politike naravnih virov in v predmetnike vključiti vsebine, ki pojasnjujejo njihovo oblikovanje in razvijati raziskovalno delo

na področju analize javnih politik. Interesna združenja pa si morajo prizadevati za izobraževanje svojih članov tudi z znanji o oblikovanju področnih politik (kmetijski, gozdarski ipd). Seveda bi bilo koristno v njihovo delovanje vključiti strokovnjake za analizo politik.

Viri

Fink-Hafner, Danica. 2001. Analiza politik –akterji, modeli in načrtovanje politike skupnosti. s. 53-62. V Jadranje po nemirnih vodah managementa nevladnih organizacij (Dejan Jelovac, ur.), Zavod Radio Študent. Ljubljana.

Krašovec, Alenka. 2002. Oblikovanje javnih politik. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

Why study public policy? Dostopno na <http://profwork.org/pp/study/why.html>.

■ *mag. Milan Šinko

Je univ. dipl. inž. gozdarstva in ekonomist. Na Biotehniški fakulteti je višji predavatelj za predmete Ekonomika gozdarskega obrata, Gozdarska politika, Trg lesa in Vrednotenje gozdov. Na Fakulteti za družbene vede je doktorski študent za področje politologije. Je sodni izvedenec in cenilec za gozdarstvo. Raziskovalno se ukvarja z ekonomiko gozdarstva oz. gojenja gozdov in politiko divjadi oz. lovskih pravic. Bil je nacionalni koordinator za Erasmus projekte s področja razvoja inovativnosti v gozdarstvu in razvoja podeželja. Leta 2006 je sodeloval v predhodni evalvaciji programa razvoja podeželja. V tekočih COST projektih sodeluje na področjih analize gozdne politike in raziskavah sprememb lastništva gozdov v Evropi.

Raziskovalna dejavnost in prenos znanja v gozdarstvu in lesarstvu

Research activity and the transfer of knowledge in forestry and wood science

Hojka Kraigher^{1*}, Miha Humar², Maja Peteh³, Primož Simončič⁴

Gozd je ena osnovnih značilnosti Slovenije. Velik del gozdov sestavljajo veliki, ohranjeni, biodiverzitetno zanimivi gozdni kompleksi. Ohranjenost gozdov zagotavlja tradicionalno in z zakonom podprto sonaravno gospodarjenje v podporo mnogo-namenski rabi, vsi trije raziskovalni programi na področju gozdarstva, lesarstva in papirništva, ter raziskovalni in razvojni projekti.

V obdobju od 1999, ko so bili sprejeti prvi raziskovalni programi⁵ (RP), pa do danes, je financiranje le-teh reda velikosti 8 do 9 FTE⁶. Hkrati je od leta 1993 do danes samo na GIS število doktorjev znanosti naraslo od 2 (!) na 38, kar kaže tako na potrebo po ustrezno usposobljenem znanstvenem kadru, na kakovost dela, in na širjenje področij dela; čemur pa ne sledi financiranje programov!

Ob upoštevanju navedenih 9 FTE za RP, 11 FTE za projekte in 3 odobrene mlade raziskovalce v letu 2009 je nacionalni raziskovalni program (NRP) za področje

¹ 4 Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, Ljubljana // 4 Slovenian Forestry Institute, Večna pot 2, Ljubljana

² Oddelek za lesarstvo, Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani, Rožna dolina, Cesta VIII/34 / Jamnikarjeva 101, Ljubljana // Department of Wood Science and Technology, University of Ljubljana Biotechnical Faculty, Rožna dolina, Cesta VIII/34 / Jamnikarjeva 101, Ljubljana

³ Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani, Večna pot 83, 1000 Ljubljana // Department of Forestry and Renewable Forest Resources, University of Ljubljana Biotechnical Faculty, Večna pot 83, 1000 Ljubljana

⁴

⁵ V skladu s Pravilnikom o postopkih (so)financiranja, ocenjevanja in spremljanju izvajanja raziskovalne dejavnosti (2014) »Raziskovalni program predstavlja zaokroženo področje raziskovalnega dela, za katero je pričakovati, da bo aktualno in uporabno v daljšem časovnem obdobju in je takega pomena za Slovenijo, da obstaja državni interes, opredeljen v nacionalnem programu za področje raziskovalne dejavnosti.«

⁶ FTE full time equivalent

gozdarstva in lesarstva predvideval financiranje 23 FTE znanstvenikov, preostala delovna mesta do 87 FTE raziskovalcev v treh RP pa so bila financirana iz sredstev za izobraževanje, javnih služb in iz tržnih projektov doma in v tujini. NRP se je v letu 2012/2013 še zmanjšal na 15 FTE. Torej 'stabilno financiranje' za področje gozdarstva in lesarstva, ki temelji na kandidiranju za petletne programe in projekte v okviru letnih razpisov, financira približno četrtno vseh zaposlenih v področju.

Publiciranje znanstvenih in strokovnih monografij v slovenskem jeziku poteka v okviru več založb. Založba GIS *Silva Slovenica* se v zadnjih letih usmerja v mednarodno prepoznavnost npr. z izdajanjem kakovostno oblikovanih monografskih publikacij, kot je foto-monografije Pragozd, s predajo zbornika *Acta silvae et ligni* v postopek za pridobitev faktorja vpliva (IF) in z organiziranjem repozitorija z odprtim dostopom SciVie. V zadnjih 15 letih, torej od začetka financiranja RP, se postopno večja pomen in število objav znanstvenih člankov v tujih citiranih revijah, ki jih indeksira WoS⁷, kar ARRS⁸ primarno upošteva pri evalvaciji raziskovalcev (slika 1 - število publikacij, slika 2 - citiranost v WoS). Citiranost v področju gozdarstva v svetu kaže skoraj eksponentialno rast.

Birokratizacija znanstveno-raziskovalnega procesa

Ob pregledu znanstveno-raziskovalnega dela v letih po drugi svetovni vojni je v letnih poročilih GIS med drugim 'število neproduktivnih ur', porabljenih za sestanovanja in poročanja. Tako je npr. leta 1958 na GIS 18 raziskovalcev 'pridelalo' 21 % 'neproduktivnih' ur. Za leto 2014 na GIS ocenjujemo, da smo pripravili najmanj 200 poročil. Da se obdržita dinamika in struktura projektov, je pomembna dodatna aktivnost, t. j. prijavljanje projektov. Glede na uspeh prijav (v EU 2 – 10%) in število potekajočih projektov na GIS, izhaja, da morajo sodelavci institucije na leto prijaviti v povprečju do 100 različnih prijav, kar neposredno omejuje opravljanje vsebinskega dela raziskav.

Prihajajoči izzivi

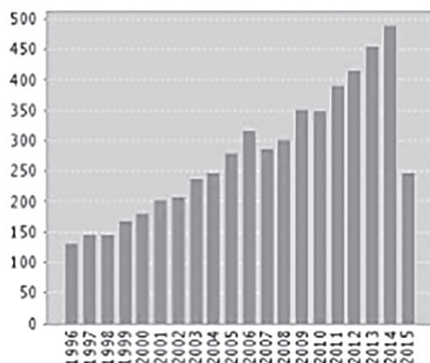
V zadnjih dveh desetletjih se je močno povečalo mednarodno sodelovanje raziskovalcev in bo vsaj na GIS kmalu preseglo 50 % prihodkov. Ob tem se postavlja vprašanje konsistentnosti obstoječega financiranja in pravnega reguliranja slovenske znanosti.

Na temeljne raziskave v gozdu, gozdarstvu in lesarstvu vpliva prav tako sistem vrednotenja raziskovalnega dela v Sloveniji, ki pospešuje predvsem publiciranje v mednarodno vplivnih znanstvenih revijah. Slednje sicer podpira priznavanje eno vodilnih vlog slovenskega gozdarstva na svetu, vendar hkrati močno vpliva na potrebno vzdrževanje kritične mase raziskovalcev na temeljnih področjih raziskav. Ob vse večjih zahtevah do gozdov, gozdarstva in lesarstva, (ne)uspevanju pomembnih lesno-predelovalnih podjetij in težavnem vrednotenju biodiverzitetnih, biotskih

⁷ Web of Science, Thomson Reuters

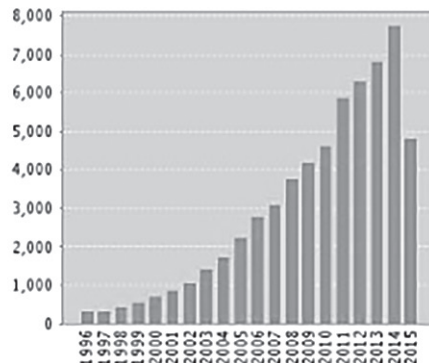
⁸ Agencija za raziskovalno dejavnost RS

Slika 1: Publikacije v WoS

Prikaz predstavlja zadnjih 20 let
(stanje na dan 18.09.2015)

Slika 2: Število citatov v WoS

Prikaz predstavlja zadnjih 20 let
(stanje na dan 18.09.2015)

in ekosistemskih funkcij in storitev gozdov bi pričakovali tudi večjo podporo nacionalnim in mednarodnim znanstvenim, razvojnim in inovacijskim projektom in programom za gozd in za les.

Zahvale

Prispevek je nastal v okviru RP P4-0107 in P4-0015 ter projekta 7OP EU EUFORINNO (RegPot 315982).

Forests are one of Slovenia's major defining features. A significant portion of Slovenia's forests are composed of large, well preserved, and biotically diverse forest complexes. The conservation of forests is ensured by traditional sustainable management for multi-purpose use supported by legislation and all three research programs in the field of forestry, wood, and paper science and technology, and research and development projects within them.

In the period from 1999, when the first research programs⁹ (RPs) were adopted, up until the present day, funding for these programs has amounted to 8-9 FTEs¹⁰. The number of researchers with PhDs at the Slovenian Forestry Institute (SFI) during this time has increased from 2 (!) in 1993 to 38 today, reflecting the needs for a suitably qualified scientific staff of scientists, the quality of work, and the expansion of the fields of research. However, this has not been followed by program financing!

⁹ In accordance with the Rules on Procedures for (Co)Financing, Evaluation and Monitoring of Research Activities (2014), "A research program is a complete area of research work which is expected to be relevant and useful over a longer period of time and has significance for Slovenia such that there is a national interest. defined in the national program for the field of research activity."

¹⁰ FTE full time equivalent

Taking into account the 9 FTEs for RPs already noted, 11 FTEs for projects, and 3 approved young researchers projects per year, in 2009 the national research program (NRP) anticipated financing for 23 FTEs for scientists in the field of forestry and wood science, while the other research positions of up to 87 FTEs were financed from funding for education, from public agencies, and from commercial projects at home and abroad. The NRP was reduced to 15 FTEs in 2012/2013. Therefore “stable financing” for the field of forestry and wood science, which is based on candidacy for five-year programs and projects in the framework of annual grant applications, covers roughly a quarter of all those employed in this field.

Publication of scientific and specialized monographs in the Slovenian language is undertaken by a number of publishing houses or centers. The *Silva Slovenica* publishing center of SFI has in recent years been directing its efforts towards greater international visibility by, for example, publishing high quality and well-designed monographic publications such as the photography monograph *Virgin Forest*, submitting the proceedings *Acta silvae et ligni* to the procedure for obtaining impact factor (IF), and organizing the open access repository *SciVie*. In the past 15 years, i.e. from the outset of financing of RPs, the significance and number of research articles published in internationally cited journals indexed by WoS¹¹, has gradually increased, which ARRS¹² uses as a primary indicator in evaluating researchers (Figure 1 – number of publications, Figure 2 – citations in WoS). Frequency of citation in the field of forestry and wood science is showing exponential growth.

Bureaucratization of the scientific research process

A review of scientific research work in the years after the Second World War finds among other things a “number of unproductive hours” mentioned in the annual reports of SFI; this is time used for meetings and reporting. Thus for example in 1958 18 SFI researchers “produced” 21% “unproductive” hours. At SFI in 2014 we estimate that we prepared at least 200 reports. In order to maintain the dynamics and structure of projects, this is an important supplementary activity, i.e., applying for project funding. Given the success rate of applications (2 – 10% in the EU) and the number of projects currently under way at SFI, we can conclude that institute workers must prepare on average 100 different applications, which directly infringes on the performance of the research activity itself.

Future challenges

In the last two decades the international cooperation of researchers has strongly increased; at SFI funding from international sources will soon exceed 50% of all income. This raises the question as to the consistency of existing financing and the legal regulation of Slovenian science.

¹¹ Web of Science, Thomson Reuters

¹² Slovenian Research Agency

This system of evaluation of research in Slovenia affects fundamental research on forests, forestry, and wood science. It mainly encourages publication in internationally influential scientific journals. While this does support the recognition of one of the leading roles of Slovenian forestry in the world, it also has a strong effect on the necessary maintenance of a critical mass of researchers in fundamental areas of research. Given the increasing demands on forests, forestry, and wood science, the (lack of) success of wood processing companies, and the complicated evaluation of the biodiversity, biotic, and ecosystem functions and services of forests, we would also expect greater support to national and international scientific, development, and innovative projects and programs for forests and wood.

Acknowledgments

This article was supported by RP P4-0107 and P4-0015 and the project 7OP EU EUFORINNO (RegPot 315982).

■ *prof. dr. Hojka Kraigher

Uni.dipl.biol. (1983), uni.dipl.inž.gozd.. (1985), mag.biol. (1991), dr.kmet.zn. (1994); izr. prof. uni. lj., Biotehniški fak.; vodja ZRO za gozdno fiziologijo in genetiko, vodja programske skupine Gozdna biologija, ekologija in tehnologija na Gozdarskem inštitutu Slovenije (GIS).

Znanstveno-raziskovalno delo v tujini:

Uni. London, Wye College, UK (3M), Uni. Liverpool, Botany Dept., UK (3M), Uni. Cambridge, Dept. Plant Sci., UK (7M & 4x3M), LMU Munich, D (4 x 0,5 M), Palacky Uni., Olomouc, CR (0,5 M), Real Jardin Bot., Madrid, Spain (0,5 M), Uni. Helsinki, Finland (1 M), ZALF, Germany (0,5 M), PLECO, Uni. of Antwerpen, Belgium (3 M)

Mentorstvo: 5x dr., 3x komentor dr., 1 mag., 1x komentor mag., več diplom.

Ekspertno stanovanje:

Javna agencija RS za raziskovalno dejavnost (ARRS):

2003-2006: Nac. Koord. za Gozdarstvo, lesarstvo in papirništvo

2011-2015: Predsedujoča Znanstvenemu svetu Biotehniških ved

Ministrstvo, pristojno za gozdarstvo & Ministrstvo, pristojno za okolje: Slovenska rastlinska genska banka; Zakon o gozdnem reprodukcijskem materialu (GRM) in harmonizacija z EU; Pregleda stanja in nacionalne strategije o biodiverziteti.

GRM: OSCE: 2003 (Srbija); TAIEX: 2010 (Hrvaška), 2011 (Makedonija);

OP EU: 2006-2012: evaluacija projektov in učinkov projektov za področje gozdarstva v 5, 6, 7 OP.

Science Europe: 2013: Članica sveta za znanosti o življenju, okolju in zemlji (LEGS).

Imenovanja: 2012: Svetovalka Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU)

Koordinator (PC) ali vodja sodelujoče organizacije v Evropskih projektih:

TEMPUS_M_JEP04667 (1992-1995 – project manager); EUFORGEN (nac. koord. 1997 - 2019); COST akcije: E6, 631, E38, FP0803, FP0903, FP1305;

QLRK1-CT99-1349 NAT-MAN 5 OP EU (2000-2003);

EVK2-2001-00343 CASIROZ 5 OP EU (2002 – 2006);

EUFGIS 009 AGRI GEN RES 870/2004(2007-2010);

EUFORINNO (RegPot No. 315982; 2.910.724,93 €, 01.10.2012 – 31.03.2016) PC

LIFEGENMON (LIFE13 ENV/SI/000148; 5.484.162 €, 01.07.2014 – 30.06.2020) PC

BSc Biol. (1983), BSc For.Eng. (1985), MSc Biol. (1991), PhD Agric.Sci.(1994); Assoc. Prof. of Botany at Uni. Ljubljana, Biotechnical Faculty (BF); Head of Dept. for Forest Physiology and Genetics, Head of Research Programme Forest Biology, Ecology and Technology at the Slovenian Forestry Institute.

Sabbaticals:

Uni. London, Wye College, UK (3M), Uni. Liverpool, Botany Dept., UK (3M), Uni. Cambridge, Dept. Plant Sci., UK (7M & 4x3M), LMU Munich, D (4 x 0,5 M), Palacky Uni., Olomouc, CR (0,5 M), Real Jardin Bot., Madrid, Spain (0,5 M), Uni. Helsinki, Finland (1 M), ZALF, Germany (0,5 M), PLECO, Uni. of Antwerpen, Belgium (3 M)

SUPERVISION: 5x PhD, 3x co-mentor at PhDs, 1 MSc, 1x co-mentor at MSc, several BSc.

Expert tasks:

Slovenian research agency (SRA):

2003-2006: Nat. coord. Forestry, wood science and paper

2011-2015: Chair of the Scientific Board for Biotechnical Sciences

Ministry responsible for Forestry & Ministry responsible for the environment): Slovenian Plant Gene bank; Act on Forest reproductive material (FRM) and Harmonization with EU regulations; Preparation of the national strategy for conservation of biodiversity.

Expert FRM: OSCE: 2003 (Serbia); TAIEX: 2010 (Croatia), 2011 (Macedonia)

FP EU: project evaluation and Impact assessment of projects from the field of forestry in FP 5, 6, 7.

Science Europe: 2013 onwards: Member of the LEGS COMMITTEE.

Nominations: 2012: Advisor to the Slovenian Academy of Sciences and Arts (SAZU)

Leader (PC) or Participant Leader of international projects:

TEMPUS_M_JEP04667 (1992-1995 – project manager); EUFORGEN (national coordinator 1997 - 2019); COST actions: E6, 631, E38, FP0803, FP0903, FP1305;

QLRK1-CT99-1349 NAT-MAN 5 OP EU (2000-2003);

EVK2-2001-00343 CASIROZ 5OPEU (2002 – 2006);

EUFGIS 009 AGRI GEN RES 870/2004(2007-2010);

EUFORINNO (RegPot No. 315982; 2.910.724,93 €, 01.10.2012 – 31.03.2016); PC

LIFEGENMON (LIFE13 ENV/SI/000148; 5.484.162 €; 01.07.2014 – 30.06.2020) PC

Izobražujemo se neprestano, a kako naj začnemo?

Raznolikost kmetijske in gozdarske izobrazbe v Avstriji

Marjan David*

Kmetijska in gozdarska izobrazba v Avstriji je razdeljena na več nivojev. Udeležijo se je kmetje, podjetniki, privatne in regionalne izobraževalne ustanove in društva, deželne in zvezne šole. Težišča izobrazbe pa so usklajena s cilji ponudnika oziroma organizacije. Deloma je ta raznolikost utemeljena tudi v preteklosti, zgodovinsko zrasla iz potreb prejšnjega stoletja. Danes pa trpi pod primankljajem interesentov in gospodarske potrebe.

Ob primeru gozdarske izobrazbe se vidi široka ponudba kmetijskih in gozdarskih izobraževalnih možnosti v Avstriji. Izobrazba strokovnega gozdnega delavca to dobro prikazuje. Po 9-letni šolski obveznosti ima mladostnik možnost se iti 3 leta učiti za strokovnega gozdnega delavca. Dodatni tečaji in izpiti mu omogočijo zaključiti izobrazbo kot gozdarski mojster. Namesto tega je mogoča tudi 3-letna kmetijska šola, eno leto se še iti učiti, ter zaključni tečaji in izpiti. Alternativa je 3-letno delo v gozdu, dodatni obširni tečaji in zaključni izpiti. Brez tečajev in izpitov ostane oseba na položaju goznega delavca z znatno nižjo plačo. Višja gozdarska izobrazba je povezana s šolsko obveznostjo. A tudi tukaj obstajajo krajše in daljše izobraževalne možnosti. Odvisno od trajanja šolske izobrazbe se stopnjuje kvalifikacija in službena odgovornost.

Sodobna šolska izobrazba ne izhaja več brez mednarodnih stikov. Obvezna praksa v počitnicah nudi dijakom in študentom možnost pridobivati izkušnje in znanje v inozemstvu. Ravno v kmetijstvu že obstaja zelo dobro sodelovanje širom po Evropi. Številne organizacije nudijo tedenske ali mesečne prakse po svetu. In tudi

v šolah so dejavnosti kot izmenjava učne prakse med učitelji, študij dobrih primerov, ekskurzije in sodelovanje v evropskih programih obvezne.

Precej zgodaj se mlad človek naj že odloči za naslednja desetletja ali celo življenje. Sam še niti ni prepoznal vseh svojih spretnosti in naj bi že vedel za naprej. Kako prepoznati pravo pot? Takšne in podobne težave nastopijo ob vstopu v kmetijsko ali gozdarsko izobrazbo. Sodobni izobraževalni programi naj omogočijo spremeniti težišča ali smer med izobrazbo brez večjih težav. Avstrijski programi tega do zdaj še niso upoštevali. Novi naj bi to omogočili. Gospodarstvo si želi motivirane, zainteresirane in zagnane absolvente. Šola naj bi mlademu človeku pomagala odkriti svoj potencial, da potem lahko sam nadaljuje svojo izobrazbo.

■ ***Marjan David**

Rodil se je 16. avgusta 1975. Je poročen in ima dva otroka. Študiral je gozdarstvo, pedagogiko in se kvalificiral za gozdarskega ekonoma, prav tako je strokovni izvedenec. Od leta 2003 naprej je zaposlen kot predavatelj na edini avstrijski gozdarski šoli v Brucku ob Muri (Bruck an der Mur). V njegov delokrog spada med drugim tudi povezovanje gozdarskih šol širom po Evropi. Izmenjava kadrovskega osebja in dijakov, primerjava učnih načrtov, študij dobrih primerov ter prenos teh v avstrijski šolski sistem dopolnjuje učiteljsko službo. Redno sodeluje ali vodi meddržavne projekte. Izvenšolska predavanja in sodelovanje pri tečajih za odrasle mu omogočijo dober vpogled v razvoj celotnega kmetijskega in gozdarskega izobraževalnega sistema v Avstriji.

Prikaz stanja strokovnega izobraževanja na področju kmetijstva in gozdarstva v Republiki Hrvaški

Vera Malnar*

Moderni trendi v družbi in med mladimi kažejo, da enoletni in dvoletni programi poklicnega izobraževanja ne štejejo za atraktivne in priljubljene. Tudi v razmerju triletnih programov poklicnega izobraževanja za peke, mesarje, cvetličarje, mlinarje, poljedelce in podobne poklice, in štiriletnih programov strokovnega izobraževanja za pridobitev nazivov kot so gozdarski, kmetijski, veterinarski ali agroturistični tehnik obstajajo razlike v preferencah, saj se več otrok odloči za slednje. Od teh, jih več kot 50% nadaljuje šolanje na visokošolskih ustanovah.

Zanemariti tudi ni dejstva, da se programov poklicnega oziroma strokovnega izobraževanja, prav zaradi njihove neatraktivnosti običajno udeležujejo tisti, ki niso dosegali visokih rezultatov v šoli in posledično imajo omejene možnosti izbire za nadaljevanje šolanja.

V procesu odločanja o izbiri poklica na področju kmetijstva in gozdarstva, vključno z lesno industrijo pomembno vlogo igra tudi gospodarski potencial kraja iz katerega otrok prihaja. Tako npr. otroci, ki živijo v Gorskem kotarju kažejo več interesa za poklice v gozdarstvu in lesni industriji, ker ti predstavljajo glavne vire prihodkov za večino prebivajočih družin teh krajev.

Stanje dodatno poslabšujejo izjemno skromni materialni pogoji izobraževalnih inštitucij in posledično njihova nezmožnost izvajanja vsebin praktičnega pouka. S tem problemom se najpogosteje soočajo srednješolske inštitucije v majhnih podeželskih sredinah. V teh območjih je nabor podjetij z licenco, ki bi se vključila v izvajanje praktičnega pouka zelo skromen ali ga celo ni. Učenci so tako prisiljeni skleniti pogodbe po načelu »vzemi ali pusti«, ker se le na takšen način lahko

udeležijo kakšnega izmed programov usposabljanja. Izvajanje praktičnega pouka je tako pripeljano na stopnjo preprostega zadovoljevanja formalnosti prihodov in odhodov na prakso.

Žal, izvajanje praktičnega usposabljanja s strani podjetij ne zasleduje vedno svojega namena. V številnih podjetjih se vajenci izkoriščajo kot pomožna delovna sila za posle po trenutnih potrebah podjetja in ne za usposabljanje za bodoče poklicno življenje. Vajenci zato pogosto opravljajo dela, ki nimajo nobene zveze z njihovo poklicno potjo. V določenih primerih prihaja tudi do hujših kršitev pogodb o praktičnem usposabljanju, s tem ko vajencem niso zagotovljeni osnovni pogoji za opravljanje dela (delovna oblačila, zaščita pri delu, nagrada za opravljeno delo in drugo). Možnost ukrepanja šol na opisane slabe prakse in preprečitev teh je nikakršna. Vse to je odvisno od avtoritete posameznega profesorja, iznajdljivosti vajenca, štejejo pa tudi osebne vezi vajencev z odgovornimi osebami v podjetjih.

104 ■

Po uspešnem zaključku izobraževalnega programa, opravljenem praktičnem usposabljanju in opravljenem vajeniškem izpitu, izobraženci lahko vstopijo na trg dela s sklenitvijo delovnega razmerja s podjetjem, ustanovijo lastno podjetje, obrt ali družinsko kmetijsko gospodarstvo (obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, OPG). Nekateri se tudi odločijo nadaljevati izobraževanje na višji stopnji, vendar je to možno le po uspešno opravljeni maturi in izpolnjenih drugih pogojih, ki jih naložijo pristojne inštitucije.

Težave za sveže izobražene kadre se na tej točki ne nehajo. Kljub pomanjkanju zadevnih poklicev na trgu dela, mladi se soočajo s težavami pri iskanju prve zaposlitve. Najboljše se izide za tiste, ki jim uspe dobiti zaposlitev znotraj obstoječih družinskih podjetij, kar je redkost.

K temu pripomore tudi zelo skromno ali slabo znanje s področja, za katerega so se izobraževali. Način na kateri se programi izobraževanja izvajajo ne omogočajo učencem, da pridobijo ustrezna znanja in veščine, zato je pri vstopu na trg dela ključnega pomena dober mentor, ki jih bo vpeljal v delo, jih spremljal in usmerjal, dokler ne bodo usposobljeni za samostojno delo.

Opisan negativen trend poklicnega in strokovnega izobraževanja je posledica obstoječega izobraževalnega sistema, ki se izvaja na Hrvaškem in ni usklajen s potrebami gospodarstva po delovni sili. Pomanjkanje dialoga med ključnimi igralci v šolstvu in gospodarstvu brez jasne skupne vizije in strategije za prihodnost zmanjšuje kvaliteto omenjenih izobraževalnih programov, ki se izvajajo samo še s ciljem dokončanja določene stopnje študija, ne pa pridobivanja znanj in veščin za določen poklic.

■ ***mag. Vera Malnar**

Vera Malnar, mag. ing. agrobiznisa in ruralnega razvoja se je rodila leta 1965 na Hrvaškem. Diplomirala je leta 1987 na fakulteti za agronomijo na univerzi v Zagrebu. Od leta 1993 je zaposlena pri Primorsko goranski županiji kot voditeljica upravne enote v Čabru in upravna svetovalka za gospodarstvo. Pred tem je opravljala delo samostojnega upravnega referenta za kmetijstvo pri Občini Čabar (1989-1993). Ob redni službi opravlja še delo stalnega sodnega izvedenca gospodarske stroke, ima narejen strokovni izpit za gospodarjenje z ribolovnimi vodami ter je svetovalka za podjetništvo v majhnem gospodarstvu. Vera je aktivna tudi v nevladnih organizacijah, ki delujejo na območju občine Čabar, tako je bila voditeljica projekta izgradnje turistično rekreativne steze v Prezidu financirana s strani USAID - CroNGO Program (2003), sodelovala je pri oblikovanju projekta Agenda 21 za reko Ljubljanico - čezmejni projekt CARDS (2003 in 2004), leta 2007 je bila voditeljica ekološkega čiščenja rek v okviru programa »Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva«, izdelala pa je tudi projekt za upravljanje z vodnimi resursi v krasu - PHARE (2006 in 2008). Živi v Prezidu, je poročena in mati treh otrok.

Predstavitev kmetijsko – gozdarskih projektov in primerov dobrih praks doma in po svetu

107

dr. Dejan Bavčar

Dejan Bavčar je leta 1996 dokončal dodiplomski študij na Biotehniški fakulteti na Oddelku za živilstvo, kjer je tudi magistriral. Kot mladi raziskovalec je od leta 1997 zaposlen na Kmetijskem inštitutu Slovenije (KIS) v Enološkem laboratoriju. Leta 2011 je doktoriral na študiju Bioznanosti iz področja živilstva. Danes je odgovorni analitik za področji vina in žganih pijač, zadolžen za razvoj, vpeljavo in validacijo različnih analitskih metod v Enološkem laboratoriju. Sodeluje pri vzdrževanju akreditacije Centralnega laboratorija na KIS-u po standardu EN ISO 17025 (COFRAC, Slovenska akreditacija) in pri različnih EU in slovenskih projektih iz področja rastlinske produkcije in pridelave. Prav tako je aktiven kot pisec člankov in strokovnih prispevkov, kot član različnih komisij za ocenjevanje vina ter kot ekspert pri Hrvaški akreditacijski agenciji (HAA) za področje fizikalno-kemijskih metod za analitiko vina po standardu EN ISO 17025.

E.LE.NA Energija in Les iz Nadiških dolin

Stefan Predan*

Kmetijsko gozdarska zadruga E.LE.NA Energija in Les iz Nadiških dolin je bila ustanovljena leta 2006 na pobudo Kmečke zveze videmske pokrajine.

Zadrugo sestavljajo 11 kmetijsko-gozdarskih podjetnikov iz Nadiških dolin in deluje na področju proizvodnje, upravljanja in trženja lesnih biomas.

Trenutno se ukvarja predvsem s prodajo lesnih sekancev, ki se uporabljajo pri manjših in srednje velikih sistemih daljinskega ogrevanja civilnih stanovanj, kmetijskih in industrijskih obratov ter javnih prostorov.

Pridobivanje lesa, ki ga Zadruga predeluje in ki izhaja iz bližnjih gozdov predalpskega pasu videmske pokrajine, se izvaja v spoštovanju načel naravnega gozdarstva in lokalnih tradicij.

■ *Stefan Predan

Stefano Predan se je rodil v Čedadu (Videm, it. Udine), 25. oktobra 1976 in biva v Grimacco (Videm), Liessa 2.

Leta 2003 je diplomiral iz kmetijskih ved in tehnologij na Univerzi v Vidmu. Od istega leta je tudi član reda agronomov in gozdarjev Avtonomne dežele Furlanije Julijske krajine.

Od leta 2004 je tajnik Kmečke zveze Čedad in član upravnega odbora podjetja Zeleni sistem in Zadruga E.LE.NA Energija in Les iz Nadiških dolin.

Selekcija domačih živali

Janez Jenko*

Človek je udomačil živali zaradi hrane, varovanja in zabave. Danes najbolj razširjene za prehrano človeka (govedo, kokoš, prašič, ovca in koza) so bile udomačene med 11.000 in 6.000 leti pr. n. št. Vse do 18. stoletja so rejci živali razmnoževali lokalno in niso beležili podatkov o poreklu in prireji. Prvo sistematsko beleženje podatkov se je pričelo v Veliki Britaniji v 18. stoletju. Tako pridobljene podatke so uporabil za križanje živali, ki so si bile v določeni lastnosti podobne. Zaradi povečanja količine podatkov in izboljšane preglednosti je prišlo do uvedbe rejskih knjig. Prva rejska knjiga je nastala v Veliki Britaniji leta 1791 za konje, kateri je leta 1822 sledila rejska knjiga za govedo. Čeprav rejci v tistem času niso imeli znanja o genetiki so se dobro zavedali pomena dednosti. Tudi v Sloveniji najstarejši ohranjeni rodovniški podatki segajo v 18. stoletje (prvi zapis za lipicanca je iz leta 1738). Prvo organizirano zbiranje podatkov o prireji so pričeli izvajati v okviru kontrole mlečnosti krav. Leta 1904 je bilo v Mariboru ustanovljeno »Štajersko kontrolno društvo za mlečnost krav«. Danes je v Sloveniji v skupne temeljne rejske programe vključenih 44 različnih pasem, linij in hibridov goveda, ovc, koz, konj, čebel in kuncev.

Zakovitosti dedovanja je leta 1865 prvi pojasnil Gregor Mendel. Njegovo odkritje ni imelo vpliva vse do prve polovice dvajsetih let dvajsetega stoletja, ko je Ronald Fisher ponovno odkril Mendlove zakone in dokazal, da na razlike v lastnostih vplivajo Mendelski faktorji oziroma geni, kot so se poimenovali kasneje. Razvrstitev živali glede na njihovo genetsko vrednost je postala mogoča z razvojem metode BLUP (najboljša nepristranska napoved), ki jo je leta 1950 razvil Charles Henderson. Na podlagi odkritja na področju molekule DNA sta leta 2001 Theo Meuwissen in Mike Goddard razvila metodo za oceno t. i. genomskih plemenskih vrednosti.

Selekcijo živali izvajamo z namenom izboljšanja določenih lastnosti (prireja mleka, nesnost jajc, hitrost rasti, kakovost mesa, odpornost, itd.). Osebki se v populaciji med seboj razlikujejo zaradi vpliva okolja in genov. Vpliv genov lahko razdelimo na aditivni (plemenski) genetski vpliv, vpliv interakcije med aleli na istem genu in interakcije med geni na različnih lokusih. Deležu razlik v populaciji, ki ga lahko pojasnimo z aditivnim genetskim vplivom pravimo heritabiliteta. Večja kot je heritabiliteta bolj bomo uspešni pri izvajanju selekcije za določeno lastnost. Lastnosti lahko merimo na živalih, ki jih odbiramo, sorodnikih ali potomcih. Na podlagi izmerjenih vrednosti za določeno lastnost in sorodstva napovemo plemenske vrednosti. Stopnjo sorodnosti lahko ocenimo na podlagi rodovnika ali s pomočjo genetskih označevalcev. Za napoved plemenskih vrednosti z genetskimi označevalci potrebujemo genotipe, ki jih pridobimo s pomočjo genetskih analiz. V Sloveniji se v okviru mednarodne organizacije Interbull, napoved plemenskih vrednosti s pomočjo genetskih označevalcev izvaja pri rjavi pasmi goveda. Trenutno je v Sloveniji genotipiziranih 875 govedi, od katerih jih je kar 535 rjave pasme.

Uspešnost selekcije je odvisna od točnosti napovedi plemenskih vrednosti, intenzivnosti selekcije, aditivne genetske variance in generacijskega intervala. Točnost napovedi plemenskih vrednosti lahko izboljšamo z večjim številom testiranih potomcev, medtem ko intenzivnost selekcije povečamo z odbiranjem manjšega števila najboljših živali. Prevelika intenzivnost selekcije ima lahko negativne posledice, saj zmanjša genetsko variabilnost in poveča stopnjo sorodstva med živalmi. Uvedba genomske selekcije je skrajšala generacijski interval, saj lahko živali odbiramo ob rojstvu z večjo točnostjo. V bližnji prihodnosti lahko pričakujemo sekvenciranje genoma večjega števila živali, in posledično odkritje točne lokacije QTL-ov. S tem se bo povečala točnost napovedi plemenskih vrednosti in odprla možnost uporabe genskega popravljanja QTL-ov.

Pri izboljšanju okolja lahko največ storijo rejci. Rejci lahko izboljšajo pogoje reje predvsem z izboljšanjem pogojev reje in prehrane. Pomembno je, da rejci živali opazujejo saj le tako lahko odkrijejo napake pri reji domačih živali. Rejci vključeni v kontrolo prireje mleka pri govedu si lahko pri svojem delu pomagajo s centralno podatkovno zbirko (CPZ) Govedo. Znotraj CPZ Govedo lahko dostopajo do programa KOKRA (Krmin Obrok KRAve), kjer na podlagi analize hranilne vrednosti krme lahko sestavijo obrok za krave molznice.

Slovenija sledi svetovnim trendom v selekciji domačih živali. Ker strokovno in znanstveno delo na področju reje domačih živali v Sloveniji ni deležno podpore s strani industrije, je pomembno, da Republika Slovenija podpira razvoj in raziskave na področju reje domačih živali in s tem ohranja slovensko živinorejo konkurenčno.

■ ***Janez Jenko**

Od leta 2006 je kot raziskovalni asistent zaposlen na Kmetijskem Inštitutu Slovenije, Oddelku za živinorejo za področje govedoreje, tehnologije reje in selekcije. Področje njegovih znanstvenih raziskav zajema kontrolo prireje mleka pri govedu in selekcijo domačih živali. Rezultate raziskav je v sodelovanju s kolegi raziskovalci predstavil v obliki izvirnih znanstvenih člankov in znanstvenih referatov na domačih in mednarodnih kongresih. Do danes je kot prvi avtor objavil 6 izvirnih znanstvenih člankov od katerih sta dva objavljena v revijah z najvišjim faktorjem vpliva za področje znanosti o živalih. S prispevki je kot prvi avtor sodeloval na 13 domačih in mednarodnih kongresih. Med drugim je rezultate raziskav predstavil na svetovnem kongresu genetikov domačih živali (Vancouver, Kanada), kongresu komiteja za kontrolo prireje v živinoreji (Niagara Falls, ZDA) in kot štipendist na kongresu evropske zveze znanosti o živalih (Nantes, Francija). Svoje znanje je izpopolnjeval na različnih znanstvenih seminarjih in mednarodnih praksah. V okviru mednarodnih praks je opravil trimesečno prakso na Scotland's Rural College in polletno prakso na Institute National de la Recherche Agronomique, Francija. Zadnji dve leti deluje v Veliki Britaniji, kjer opravlja strokovno izpopolnjevanje na The Roslin Institute (University of Edinburgh). Na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani pod mentorstvom prof. dr. Milene Kovač pripravlja doktorsko disertacijo na temo genetskega vrednotenja dolgoživosti mlečnih pasem govedi v populacijah z majhnimi čredami. Je član mednarodnih znanstvenih združenj: The British Society of Animal Science in The Genetics Society.

Stara trta v Avstraliji

Vinko Rizmal*

Spoštovani prisotni, lepo pozdravljeni!

Zahvaljujem se organizatorju današnjega pomembnega srečanja za vabilo k sodelovanju. Sem Vinko Rizmal in sem bil junija leta 1991 eden od štirih delegatov, predstavnikov SNS Viktorije, prisoten na ustanovnem srečanju SSK. Prinašam vam pozdrave nekdanjih zelo aktivnih članov SNS Viktorije, katerih pomembno delo je, med ostalim, zabeleženo v publikaciji NAŠA BITKA ZA SLOVENIJO, ki vam jo danes podarjam, za obogatitev vašega arhiva.

Že dolga leta živim na posestvu na obronkih Melbourne v vinogradniškem področju Yarra Valley in bom danes predstavil svoje delovanje v projektu Stare trte v Avstraliji.

Ko sva se s pokojno ženo Elico odločila, da izpeljeva promocijski projekt Stare trte v Avstraliji, sva najprej opravila vse formalnosti in dogovore z županom mesta Maribor in Občine Yarra Ranges, pod katero spada tudi Yarra Valley, najpopularnejše vinogradniško področje v državi Viktoriji. Pri dogovarjanjih je pomagalo dejstvo, da sva bila zaradi najinih aktivnosti poznana na obeh področjih in tudi karantenski predpisi za uvoz cepičev v Avstralijo so nama bili znani. Cepiči so bili poslani na moj naslov, s tem da so nam jih karantenske službe predale šele dve leti kasneje, ko so cepiči prestali vse zahtevane teste, glede na stroge avstralske predpise o uvozu rastlin.

Kot vedno sem tudi tokrat razmišljal, kako lahko s projektom Stare trte dosežemo še boljše povezovanje rojakov in kako se lahko s tem projektom opazno predstavimo tudi širši avstralski skupnosti.

Predaja mladike Stare trte – darilo mesta Maribora Občini Yarra Ranges, je bila opravljena 30. junija 2001 v Prahran Town Hall, kjer je SNS Viktorije priredil proslavo ob 10. obletnici samostojne Slovenije, v prisotnosti številnih gostov in naših rojakov.

23. septembra 2001, je županja Di Moore posadila mladiko Stare trte na posestvu McWilliams Vinery v bližini Melbourne, kar smo obeležili s kulturnim programom in s tem vzpostavili trajen most sodelovanja med vinogradniškim področjem Štajerske in vinogradniškim področjem Yarra Valley. Kot koordinator projekta Stare trte sem v sam projekt redno vključeval številne rojake in slovenske organizacije v Avstraliji. Vsakoletno sem organiziral dobro obiskane festivale z bogatim kulturnim programom, ki so postali kar tradicionalni in so privabljali naše rojake iz bližnje in daljne okolice. Večino teh festivalov je podprl Urad za Slovence RS, zahvala pa gre tudi zavednim rojakom, sponzorjem v Sloveniji in v Avstraliji.

Promocijsko najuspešnejši je bil Festival leta 2002, ko so za popestritev poskrbele Vesele Štajerke, saj smo imeli v 21 dneh njihovega gostovanja kar 17 nastopov. Od tega je bilo šest promocijskih koncertov po avstralskih šolah, kjer jih je poslušalo okoli 1400 učencev.

Leta 2009 je vinarna McWilliams zaprla svoja vrata za javnost. Ta sprememba je sprožila dilemo, kako nadaljevati s projektom.

Z občino Yarra Ranges smo se dogovorili in leta 2011 presadili trto in mladike s privatnega zemljišča na državno, in sicer pred novo zgrajeno stavbo gledališča v Kulturnem centru Burrinja v Upweju.

Zaradi potrebe po dodatnih informacijah, sem se tudi povezal z oddelkom za vitikulturo univerze Swinburne in mariborsko Fakulteto za vinogradništvo na Meranovem.

Prepoznavnost projekta Stare trte je sprožila tudi zanimanje novinarja, ki pokriva področje kulinarike in vinarstva in redno objavlja v sobotni izdaji časopisa The Australian, z veliko naklado širom Avstralije.

Njegov obisk na našem družinskem posestvu, je imel odličen promocijski učinek. Članek o Stari trti iz Maribora, obarvan s kratkim videom, je imel velik odziv in je pripomogel k prepoznavnosti Slovenije, saj sem na osnovi tega dobil sporočila iz raznih krajev sveta. Temu promocijskemu članku so v letu 2014 sledili tudi članki v slovenskih medijih.

Članek je prebral tudi profesor Patrick Iland iz adelajdske univerze, ki s skupino strokovnjakov redno izdaja publikacije na področju vina in trtnih sort po svetu. Tako je v izdaji knjige »A Taste of the World of Wine 2014« omenil tudi mariborsko Staro trto. V naslednji izdaji knjige 2015 pa bo trta predstavljena obširneje, tudi z zgodovinskega vidika.

Nekaj cepičev sem v Avstraliji podaril zaslužnim organizacijam in posameznikom, ki so se vedno zavzemali za širjenje slovenske prepoznavnosti. Med slednjimi je tudi zelo aktivna pobudnica in občasna sponzorka glasbenega Festivala Maribor, Janet Holmes a Court iz Perth, omembe vredno pa je tudi, da je dolgoletni umetniški vodja tega festivala Avstralec Richard Tognetti.

Na trgatvi Stare trte v Mariboru 2014, sem mestu Maribor, za širšo prepoznavnost podaril globalno domeno »oldestvine.com« in županu mesta Maribor v začetku 2015 predal pisne pozdrave sedanje županje občine Yarra Ranges s pobudo po nadaljnjem sodelovanju.

S tem zaključujem to skrajšano poročanje na temo dobre prakse projekta Stare trte v Avstraliji.

■ *Vinko Rizmal

Vinko Rizmal se je rodil leta 1942 v Mariboru. Po končani poklicni šoli je nadaljeval šolanje na Srednji tehniški šoli in nato na Višji tehniški šoli v Mariboru.

Po odsluženem vojaškem roku je imel službo v velikem gradbenem podjetju, hkrati pa je tudi poučeval na obrtni šoli v Mariboru.

Leta 1966 sta z ženo Elico odšla na delo v Nemčijo in nato nadaljevala pot z ladjo v Avstralijo in si na obrobju Melbourn-a ustvarila dom. Leta 1972 je Vinko začel s svojim poslom. V Kallisti je imel delavnico za popravilo avtomobilov, ki jo je, med ostalimi aktivnostmi, uspešno vodil 36 let.

Aktivno je deloval v Dandenong Ranges skupnosti, kjer je sodeloval s številnimi lokalnimi kulturno-umetniškimi skupinami in postal član upravnega odbora področne glasbene matice, kjer je dejaven še dandanes.

Sodeloval je tudi pri številnih kulturnih prireditvah za slovensko skupnost v slovenskih društvih in cerkvenem središču v Kewu.

Vinko in njegova žena Elica sta tri leta in pol urejala in vodila slovenski TV program na kanalu 31 v Melbournu, kar je potekalo pod okriljem Nacionalnega slovenskega sveta države Victorije.

Bila sta tudi aktivna člana Slovenskega narodnega sveta Victorije, kjer sta opravljala številne pomembne funkcije (tajnik, namestnik predsednika in predsednik), Vinko pa je bil tudi namestnik predsednik Avstralske slovenske konference. Oba sta bila zelo aktivna člana med Slovenci v Melbournu v dejavnostih, ki so potekale za priznanje samostojne Slovenije v Avstraliji. Leta 1992 je Vinko tudi ustanovil Slovensko avstralsko poslovno združenje v Melbournu.

Leta 1998 sta Vinko in Elica začela s projektom Stara trta v Avstraliji, kar je pomenilo začetek zelo aktivnega sodelovanja med mestom Maribor in občino Yarra Ranges. Danes, med ostalim, potomke Stare trte rastejo pred Kulturnim centrom Burrinja v Upweyu – tudi v spomin Elici Rizmal, ki je leta 2006 umrla v prometni nesreči.

Vinko Rizmal was born in 1942 in Maribor. After completing the vocational school he continued his education at Secondary technical school and Mechanical engineering college in Maribor.

After returning from the National Service, he had a job with a large construction company and was also teaching at the mechanical trade school.

In 1966 he and his wife Elica travelled to Germany and eventually boarded the ship which travelled to Australia. They immersed themselves in the local community in the Dandenongs hills at the outskirts of Melbourne and began raising their family. In 1972 Vinko started his own car repair business in Kallista and for 36 years he kept a loyal customer base.

In the Dandenong Ranges community he was active performing with local cultural groups and became a board member of the Dandenong Ranges Music Council, which he still enjoys to this day.

He was also involved in a number of cultural performances for the Slovenian community at Slovenian clubs and the Slovenian Religious and Cultural Centre in Kew.

Vinko and his wife Elica started a Slovenian TV programme on Channel 31 in Melbourne, which they ran for over three and a half years, which was under umbrella of the Slovenian National Council of Victoria.

They were also active members of the Slovenian National Council of Victoria where they both held many important positions (secretary, vice-president and president) Vinko was also the Vice president and acting president of the Australian Slovenian Conference. They were both extremely active members among Slovenians in Melbourne in activities for Slovenian independence in Australia. In 1992 Vinko also initiated and established the Slovenian Australian Business Association in Melbourne.

In 1998 Vinko and Elica started the Old vine project in Australia and it was the beginning of a very active relationship between the City of Maribor and Shire of Yarra Ranges. Today the Old vine's cuttings are growing in front of the Burrinja Cultural Centre Upwey and are also a tribute to Elica Rizmal who died in 2006 in a car accident.

Projekt Agrotur, primer dobre prakse prenosa znanja do lokalnega okolja na čezmejnem Krasu

Project Agrotur, an example of good knowledge transfer to local producers at Karst cross-border region

118

Klemen Lisjak*

Kras zaznamujejo edinstvene klimatske in geološke značilnosti, izjemna pestrost favne in flore ter značilna kraška krajina s svojimi tradicionalnimi pridelki in produkti. Vse našteto daje temu območju edinstvenost, ki predstavlja pojem v svetovnem merilu.

V okviru projekta Agrotur, <http://www.agrotur.si>, smo s celovitim pristopom želeli izboljšati kakovost in prepoznavnost vina teran ter kraškega pršuta, sinonima prepoznavnosti Krasa. V treh letih trajanja projekta smo tako s horizontalnim (med raziskovalnimi inštitucijami) kot vertikalnim povezovanjem (do končnih uporabnikov, vinogradnikov, lokalnega prebivalstva ...) izpeljali vrsto aktivnosti za izboljšanje kakovosti in turistične prepoznavnosti Krasa, tradicionalnih kraških pridelkov in produktov ter njihovih pozitivnih učinkov na zdravje. Z najsodobnejšo analitiko smo natančno preučili bioaktivne komponente (polifenole) terana in grozdja refošk treh letnikov ter njihov pozitiven vpliv na zdravje; obenem smo temeljito preučili kraška vinogradniška tla – jerino, kraško entomofavno (žuželke) ter negativne vplive kmetovanja na kraško okolje. Z aplikativnimi poskusi za izboljšanje kakovosti terana in kraškega pršuta, ki smo jih opravili pri vinogradnikih in pridelovalcih pršuta na čezmejnem Krasu, smo prišli do novih znanj, ki bodo lokalnim pridelovalcem v pomoč pri kmetovanju, promociji in trženju tradicionalnih kraških produktov.

Rezultate raziskav smo predstavili na štirih različnih simpozijih, ki smo jih organizirali v okviru projekta, jih objavili v zbornikih, strokovnih in znanstvenih revijah ter več diplomskih delih, ki so jih opravili študentje v okviru projekta na Univerzi v Novi Gorici.

Turizem na Krasu je zelo pomembna gospodarska panoga, zato je bil eden od ciljev projekta Agrotur postaviti novo, skupno čezmejno blagovno znamko »Kras, destinacija avtohtonih produktov«. Naš namen je bil podpreti vse dosedanje aktivnosti na področju kraškega agroturizma in promovirati tradicionalne kraške produkte. V sklopu projekta smo postavili mrežo ponudnikov turističnih prenočitvenih zmo-gljivosti (t .i. čezmejni razpršeni hotel: <http://www.hoteldobregaterana.si>), kjer svoje prenočitvene kapacitete, pridelke in produkte ponujajo turistične kmetije na čemenjem Krasu.

Namen mreže je čezmejno povezovanje turističnih kmetij, izboljšati prepoznavnost regije in povečati število turistov na Krasu, saj bomo na ta način optimizirali lokalno ekonomijo in ohranili kraško podeželje aktivno ter kmetijam prijazno. Vse to smo nadgradili s številnimi promocijskimi dejavnostmi, od sodelovanj na sej-mih, do predstavitev v medijih, revijah in časopisih ter postavitve večjih obcestnih panojev ('jumbo' plakatov). Seveda pa projekt ne bi uspel brez aktivnega vključe-vanja in sodelovanja lokalnih, kraških pridelovalcev terana, združenih v konzorcija na slovenskem in italijanskem Krasu. Z njihovo pomočjo in delovanjem je projekt dobil smisel in prave rezultate, kar je bil tudi cilj financiranja čezmejnih projektov v okviru programa Slovenija–Italija 2007–2013.

Upravljanje projektov prenosa znanj v lokalno okolje je zelo zahtevna naloga, saj so razlike in pričakovanja lokalnega okolja zelo različna od pričakovanj in dela in-štitucij znanj. Poleg vrhunskega znanja je za doseg rezultata potrebno veliko usklajevanj, prilagajanj in dialoga z lokalnim okoljem. Le z vztrajnostjo, jasnimi in realnimi cilji lahko pridemo do pravih rezultatov, koristnih za lokalno okolje.

The Karst region is marked by unique climate and geological features, an extra-ordinary variety of fauna and flora, and the distinctive Karst landscape with its traditional produce. All this gives the region a singular character unparalleled on a global scale.

With the Agrotur project, <http://www.agrotur.si>, and by using a comprehensive approach, we wished to improve the quality and market visibility of Teran wine and Kraški pršut (dry-cured ham from the Karst region), the product synonymous with the region. In three years since the project started, we have conducted a number of activities to improve the quality and touristic visibility of Karst, tradi-tional Karst products, and their healthy properties, through both, the horizontal (between research institutions themselves) as well as vertical approach (by raising the awareness of end users, namely the winegrowers and the local population). By means of state-of-the-art analysis, we have studied the bioactive components (polyphenols) of Teran and Refošk grapes (three vintages), and their health bene-fits. At the same time, we have thoroughly researched the Karst soil »jerina«, the Karst entomofauna (insects), and the negative impacts the agricultural activities inflict on the Karst environment. Applicative experiments to improve the quality

of Teran wine and Kraški pršut, implemented with the winegrowers and pršut producers in cross-border Karst, have yielded a new scope of knowledge, which will help the local population in the areas of agriculture, promotion, and sale of the traditional Karst products.

The results of the study were presented at four symposiums we have organised within the scope of the project, published in conference proceedings, peer reviewed journals, scientific journals, and numerous BA theses created by students of the University of Nova Gorica.

As tourism represents a very important aspect of Karst's industry, one of Agrotur's objectives was to establish a new, joint cross-border trademark *Karst, a destination of indigenous products*. The purpose was to support all current Karst agrotourism activities, and to promote the traditional Karst products. The project has yielded a boutique network of tourist accommodation providers (named »cross-border scattered hotel«: <http://www.hoteldobregaterana.si>), where local cross-border Karst farmsteads offer accommodation and their products.

The purpose of the network is to bring together the cross-border tourist farms, improve the visibility of the region, and increase the number of tourists visiting Karst. In this way, we can optimise the local economy as well as maintain an active and farm-friendly Karst countryside. The project also encompassed a number of promotional activities, e.g. participation at fairs, media coverage (magazines and newspapers), and installation of large roadside billboards. All in all, the project would not be as successful without the active cooperation of the local consortiums of regional (Slovenian and Italian) Teran producers. With their help, the project acquired its true meaning and results, which embody the true objective of the Cross-Border Cooperation Programme Italy–Slovenia 2007–2013.

Since the differences and expectations of the local environment profoundly deviate from the institutions' expectations and work, managing projects of transferring knowledge to the local environment proved to be a demanding task. In order to achieve results, expert knowledge is not enough; it requires a lot of coordination, adaption and communication with the local environment. Only through perseverance, clear and realistic goals, one can achieve the real results that are useful for

■ ***dr. Klemen Lisjak**

Je raziskovalec na Kmetijskem inštitutu Slovenije. Raziskovalno in strokovno se ukvarja z aromatiko in polifenolnimi profili grozdja in vina, vpeljavajo analizičnih metod ter z novimi tehnologijami predelave grozdja. Raziskovalno in strokovno se je izobraževal na priznanih mednarodnih inštitucijah v Italiji, Južnoafriški republiki, Novi Zelandiji in Franciji, kjer je pridobil izkušnje tako v analitiki grozdja in vina kot v novih tehnologijah pridelave in predelave grozdja. Ves čas je vključen tudi v praktično pomoč kletem doma in v tujini. V sodelovanju s podjetjem Škrli, d. o. o. so razvili nov, inteligentni in tehnološko izboljšan sistem stiskanja grozdja, ki omogoča

avtomatsko in natančno odmerjanje enoloških sredstev v boben stiskalnice že med samim stiskanjem grozdja. S tem se izboljša kakovost mošta, predvsem frakcij višjih nadtlakov. Rezultat razvoja je nova stiskalnica UltraPRESS, pri kateri sta sistem odmerjanja in inteligentni krmilnik novost na svetovnem trgu. Za to razvojno delo je bil podeljen nacionalni patent, dr. Klemen Lisjak pa je v letu 2014 dobil Puhovo priznanje. V zadnjih letih je bil vodja vrste projektov, med drugim čezmejnega projekta Agrotur/Kraški agroturizem, s katerim so s celovitim pristopom želeli izboljšati kakovost in prepoznavnost vina teran ter kraškega pršuta, sinonimov prepoznavnosti Krasa.

Predstavitev starodavnega običaja na Tržaškem »osmica«

Franc Fabec

Na kraški planoti, razpeti med Italijo in Slovenijo, je osmica gostišče, ki nudi značilna vina in proizvode neposredno v prostorih in kletah samih proizvajalcev. Osmice so značilne za celo kraško planoto (bodisi v Furlaniji-Julijski krajini kot na slovenskem Primorskem) ter za velik del Vipavske doline v Sloveniji. Poleg na omenjenem območju, ki predstavlja obalo nekdanje avstrogrske, lahko osmice dobimo tudi v Avstriji (Štajerska in Koroška) in na Kranjskem. V okolici Dunaja ta način prodaje domačih proizvodov nosi ime Heuriger, na koroškem pa Buschenschank.

Velik del osmic v Italiji se nahaja v Tržaški pokrajini. Nekatere obratujejo tudi v Goriški pokrajini. Navada je zelo stara in sega v dobo Karla Velikega, ko so bizantinski oblastniki zapustili Istro in Tergeste, ki sta postala del Frankovskega kraljestva. Karel Veliki je z ustreznim odlokom dodelil vsem vinogradnikom pravico do neposredne prodaje njihovega vina in do uporabe prepoznavnega znaka te dejavnosti oziroma razobešanjem šopa bršljanovih vej »fraska«.

Različni dokumenti pričajo o obstoju osmic v srednjem veku. Eden izmed njih, v katerem kmetje iz Proseka pri Trstu izjavljajo, da njihovo vino, ki ga prodajajo v nevstekleničeni obliki na mestu proizvodnje je izvzeto obdavčevanju, sega v leto 1430. Starodavni običaj, ki temelji na še starejši ustaljeni pravici, je ponovno oživel po izdaji odloka Jožefa II iz leta 1784. Odlok je kmetom omogočal prodajo doma pridelanega nevstekleničenega vina za obdobje 8 dni. Izraz osmica izhaja iz slovenske besede oziroma številke "osem" in se nanaša na trajanje obratovalnega dovoljenja, ki je obsegalo ravno osem dni. Osmico je bilo treba označiti z vejo,

izpostavljeno na vidnem mestu na cesti in na stavbi. V primeru neupoštevanja je kmetu grozila zaplemba.

Še danes kmetje na Krasu izmenično odpirajo svoje kleti in razobešajo veje, ki vodijo stranke do njihovih domovanj. Odpiralni čas lahko zaobjema več kot osem dni, izračuna pa se na osnovi količine vina, ki ga posamezni kmet proizvaja.

Namakalni sistem kot odgovor na kombinacijo lahkih tal in pogostih suš

Branko Virag*

Slovenija ima relativno veliko količino letnih padavin, ki so preko leta neenakomerno razporejene, tako da se vsako leto v času vegetacije srečujemo z večjim ali manjšim pomanjkanjem vode v tleh. V zadnjih dveh desetletjih se suše pojavljajo pogostejše (od leta 2000 do letos 7 sušnih let; prej od leta 1971-2000: 7 sušnih let). Suša povzroča negativne posledice najprej na rastlinah, ima pa negativen vpliv tudi na okolje. Rastline sprejemajo hranila preko talne raztopine. Da je pretok hranil nemoten in optimalen, morajo biti optimalne tudi vodne razmere v tleh. V sušnih razmerah, ko je voda v tleh vezana z večjo silo, kot jo zmorejo premagovati rastlinske korenine, rastline dobijo manj hranil in ob večjih padavinah po sušnem obdobju se velik delež neporabljenih hranil spere skozi talni profil, in s tem bolj onesnažuje podtalno vodo (Pintar, 2003).

Namakanje je, kljub dolgotrajnim postopkom, ki spremljajo načrtovanje in gradnjo namakalnega sistema, gotovo najhitrejši odziv na sušne razmere, ko rastlinam pri-manjkuje vode za optimalno oblikovanje pridelka (Pintar, 2003).

V Sloveniji smo v letu 2014 namakali 2.324 hektarjev kmetijskih zemljišč, kar znaša 1,2 % vseh primernih kmetijskih zemljišč v uporabi (194.935 ha). Povprečje v EU je okoli 9 %. 45 % namakanih zemljišč odpade na njive in vrtove, 17 % pa na zasneževanje smučišč (SURS, EUROSTAT, 2015). V letu 2014 smo s pomočjo sofinanciranja ARSKTP iz projektov razvoja podeželja izgradili dva velika namakalna sistema, in sicer Nemščak-Beltinci v velikosti 301 ha in Rakičan-Müzge v velikosti 459,51 ha. S tem smo povečali število namakanih hektarjev za 32,7%.

Primarni in sekundarni sistem NS Rakičan-Müzge je dimenzioniran za konične pretoke do 240 l/s ter delovni tlak $7\div 8$ barov. Namakalno omrežje je zasnovano s centralnim zajemom vode iz Bakovske gramoznice. To področje se napaja iz podzemnega vodonosnika reke Mure. Skladno z izdanim vodnim dovoljenjem je predviden odvzem vode iz Bakovske gramoznice v količini največ 240 l/s ter skupno največ 565.217 m³/letno.

Primarni in sekundarni sistem NS Nemščak Beltinci je dimenzioniran za skupni konični pretok do 196 l/s ter delovni tlak $7\div 8$ barov. Namakalno omrežje je zasnovano z odvzemnim objektom (črpališčem), ki sestoji iz 4 enakih vodnjakov in z odvzemom vode iz gramoznice Nemščak. To področje se napaja iz podzemnega vodonosnika reke Mure. Skladno z izdanim vodnim dovoljenjem je skupni predviden odvzem vode v količini največ 196 l/s, kar skupno znaša 456.952 m³/letno.

Z namakanjem dodajamo rastlinam vodo, ko je v tleh primanjkuje. S tem poskrbimo za stabilno rastlinsko pridelavo in zagotovimo večji delež visokokakovostnih pridelkov in tudi povečamo hektarski donos, zagotavlja kakovosten in stabilen pridelek, omogoča časovno uravnavanje pridelka ustrezne zrelosti, velikosti in kakovosti. Slednje dolgoročno pomeni večjo zanesljivost pri zagotavljanju surovin v proizvodnem krogu podjetja in s tem zanesljivejše načrtovanje proizvodnje. Prav tako pa omogoča daljšo prisotnost na trgu, večje količine in večjo zanesljivost pri oskrbi trga s pridelki. Kolobar je nastavljen tako, da vseh površin ne namakamo istočasno, s čimer se tudi razporedi potreba rastlin po vodi. Posebej pa je pomembno, da namakanje kot tehnološki ukrep, omogoča stabilnejšo pridelavo strniščnih posevkov, v letu 2015 smo pri silažni koruzi na namakanem delu dosegli 15 do 20 ton višje pridelke. Planirano obdobje namakanja je v obdobju od 1. marca do 30. septembra, odvisno od vremenskih razmer, in kultur v kolobarju. Za prevladujoč delež poljščin je predvideno površinsko namakanje z visokotlačno opremo kot

so laterali, pivoti in bobenski namakalniki. S kapljičnim namakanjem oskrbujemo vrtnine.

Namakanje se izvaja glede na dejansko vlažnost, fenofazo in meteorološko prognozo. V osnovnem namakalnem načrtu predvidevamo namakalni obrok 15 mm (4- dnevni turnus) in glede na veliko prepustnost tal maksimalno intenziteto 15 mm/uro. Z namakanjem zagotovljena optimalna vlažnost v tleh, omogoča rastlinam dobro izrabo vseh hranil ter s tem zmanjšuje nevarnost izpiranja hranil v podtalje. Z namakanjem so rastline tudi v dobri kondiciji, kar zmanjšuje tudi potrebo po večjih količinah zaščitnih sredstev.

Viri in literatura:

EUROSTAT, 2015. Agri-environmental indicator – irrigation (<http://epp.eurostat.ec>).

Pintar M., 2003. Osnove namakanja s poudarkom na vrtninah in sadnih vrstah v Severovzhodni Sloveniji. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo: 3-16
SURS, 2015. Namakanje (http://www.stat.si/tema-okolje_kmetijstvo.asp).

■ *Branko Virag

Rodil se je 16. oktobra 1960. Študij je zaključil 10. februarja 1984 na Biotehniški fakulteti, smer agronomija – kmetijstvo z diplomskim delom 'Ugotavljanje semenskega plevela v različnih globinah ornice pri različnih načinih zatiranja'. S tem je pridobil naziv univerzitetni diplomirani inženir agronomije. Po diplomi se je zaposlil v tedanjem Kmetijskem gospodarstvu Rakičan (današnja Panvita d.d.) kot upravnik Ekonomske enote Beltinci. Leta 1997 je napredoval na položaj direktorja sektorja poljedelstva za celotno podjetje, ki je že takrat obdelovalo 3.500 ha. Direktor poljedelstva je ostal še danes, ko Panvita d.d. obdeluje več kot 4.000 hektarjev na okolju prijazen način, kar dokazuje tudi vključitev 80 hektarjev v ekološko kmetovanje. Poleg tega je leta 2010 pridobil še direktorsko mesto Panvita Kmetijstva, d.o.o., ki pokriva proizvodnjo krme za živali (predvsem prašiče, govedo in perutnino), vključuje pa tudi prevzem žit in sodelovanje z družinskimi kmetijami ter kmetijske centre. Ker kot direktor pokriva celoten primarni del Skupine Panvita, je leta 20123 prevzel funkcijo člana uprave. Skupina Panvita je vertikalno povezana veriga živilskih podjetij, ki povezujejo poljedelstvo kot osnovo, proizvodnjo krme, rejo prašičev in perutnine ter proizvodnjo mesa in mesnih izdelkov.

V svoji več kot 30 letni karieri je spoznal celoten proces proizvodnje hrane, in tudi ne samo zaradi svoje strokovnosti ampak tudi zato ker je začel s svojim delovanjem kot upravnik, dobro pozna njivo in zakonitosti kmetijske pridelave, obenem pa v času svojega napredovanja ni izgubil sposobnosti za delo z ljudmi.

**Avtorji fotografij
na zadnji strani ovitka:**

Lado Kutnar
Andreja Kavčič
Domen Finžgar
Robert Krajnc

GOZDARSKI INŠTITUT SLOVENIJE SLOVENIAN FORESTRY INSTITUTE

Gozdarski inštitut Slovenije je javni raziskovalni zavod nacionalnega pomena, ki svoja raziskovalna spoznanja dosega z znanstveno odličnostjo in strokovno kompetentnostjo.

Smo doma in v tujini prepoznavna zakladnica znanja, inovativnosti in ustvarjalnih idej v raziskavah gozda, gozdne krajine, gozdnih ekosistemov, ekologije divjadi, lovstva, gospodarjenja z gozdovi, rabe dobrin in storitev gozdov.

V interesu države in javnosti izvajamo gozdarsko in okoljsko javno službo.

Gozdarski inštitut Slovenije
Večna pot 2,
SI - 1000 Ljubljana
Slovenija

Telefon: +386 (0)1-200 7802

Fax: +386 (0)1-257 3589

www.gozdis.si

info@gozdis.si

